

ŞURKAV
Sanlıurfa
Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi

sayı
17
EYLÜL
2013

VII. Uluslararası
Halil İbrahim Buluşmaları

Şanlıurfa, Dünya'yı
İnanç Turizmi ile
Kucaklıyor

Meydan Kültürü ve
Urfa'da Meydan

Çağdaş Bir Nâbi,
Meçhul Bir Urfalı
Kemâl Edip KÜRKCÜOĞLU

Urfalı Bestekarlar:
Osman DOĞAN



Vakıfların memleketimizin önemli bir servetini oluşturduğu herkesçe bilinmektedir.

Bu servetten millet ve memleketi gerektiği şekilde faydalandırabilmek için bütün bakanlar kurulunun ve hatta yüce meclisin bu hususu önemle inceleyerek bu büyük müessesenin harap olmaktan korunmasını ve memlekete faydalı bir hale getirilmesini temenni ederim.

M. Kemal Atatürk



SAHİBİ
Celalettin GÜVENÇ
Şanlıurfa Valisi / ŞURKAV Başkanı

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Şükrü ÜZÜMCÜ
ŞURKAV Genel Sekreteri

EDİTÖR
Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU

HUKUK DANIŞMANI
Av. Müslüm C. AKALIN

YAYIN KURULU
Prof.Dr. Abdullah EKİNCİ
Prof.Dr. Yusuf Ziya KESKİN
Doç.Dr. Mehmet ÖNAL
Yrd.Doç.Dr. A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK
Abdullah BALAK
Halil ALTINGÖZ

ŞURKAV YÖNETİM KURULU
Celalettin GÜVENÇ (Şanlıurfa Valisi)
Ramazan SEÇİLMİŞ (Vali Yardımcısı)
Adil SARAÇ
Zeki ERDEM
İ. Bakır CANBAZ
Öğr. Gör. Kemal KAPAKLI
Öğr. Gör. S.Sabri KÜRKÇÜOĞLU

GÖRSEL YÖNETMEN
Mustafa AKGÜL

SEKRETERYA
Salih KAPLAN

İLETİŞİM
ŞURKAV İdare Merkezi
Balıklıgöl Cıvanı 1252. Sokak No:10
ŞANLIURFA
Tel : 0.414. 215 65 27 - 215 82 00 (Pbx)
Fax: 0.414. 216 89 02
e-mail : surkav@hotmail.com
web adresi: www.surkav.org.tr

Ön Kapak Fotoğraf
Şanlıurfa Kalesi / Mustafa Akgül / 2011

Arka Kapak Fotoğraf
Aziz Petrus ve Paulos Kilisesi / 2012

Dergideki Yazıların Sorumluluğu Yazarına Aittir.
Kaynak Gösterilerek Alıntı Yapılabilir.

BASKI
Kurtuluş Matbaası - ŞANLIURFA
TLF: 0414 313 65 65
ŞANLIURFA İLİ KÜLTÜR EĞİTİM SANAT
VE ARAŞTIRMA VAKFI YAYINIDIR
ISSN 1308-3449

4 Ayda Bir Yayınlanır (Ocak - Mayıs - Eylül)
ÜCRETSİZDİR

İçindekiler

- 2 Sunuş
Celalettin GÜVENÇ / Şanlıurfa Valisi
- 3 VII. Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları
- 9 Meydan Kültürü ve Urfa'da Meydan
Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ
- 13 2013 Yılı Şanlıurfa Kalesi Kazıları
Müslüm ERCAN - Bülent ÜÇDAĞ
- 17 Şair Nâbî Hakkında Birkaç Söz
Mahmut KARAKAŞ
- 20 Şanlıurfa, Dünya'yı "İnanç Turizmi" ile Kucaklıyor
Öğr. Gör. Gül ERKOL
- 25 Çağdaş Bir Nâbî, Meçhul Bir Urfalı Şair
Kemâl Edip KÜRKÇÜOĞLU
Mehmet KURTOĞLU
- 38 Hz. İsa'nın Urfa'yı Kutsadığı Mektubu
Selahattin E. GÜLER
- 40 "Sofranızda Halil İbrahim Bereketi Olsun."
Halil ÇUHADAROĞLU
- 43 Dârülelhân 1926 Yılı Derlemelerinde
Urfa Türküleri - 4 -
Halil ALTINGÖZ
- 50 Şanlıurfa Kısas'ta Nar Pekmezi (Nar Ekşisi)
İzzet ARAN
- 52 Asil Atın Asaleti Asil Sahibindedir
Hüseyin GÜZEL
- 54 "Ay Doğar Aşmak İster" Türküsü ve Öyküsü
Hamza ECE
- 56 Urfalı Bestekârlar: 13 - Osman DOĞAN
Abdullah BALAK



ŞANLIURFA'DAN SELAM

Bu kadim şehir, Hz. İbrahim'in şehri, birçok güzel etkinliğe ev sahipliği yapıyor... İlk olarak 2007 yılında düzenlenen ve her yıl kapsamı genişletilerek devam eden "Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları"nın yedincisini; insanların özlem duyduğu dostluk, kardeşlik, barış, yardımseverlik, dayanışma ve hoşgörü mesajlarıyla bu yıl da gerçekleştirdik.

Sadece Türkiye'deki değil, dünyanın farklı ülkelerindeki yardım kuruluşlarının da bir araya geldiği etkinliklerde sözümüz "Evrensel Dostluğa" idi...

Önümüzdeki yıllarda bu etkinlik tüm dünyada nam salacak. Bütün iyilik hareketlerinin yolu bu şehirden geçecek, çünkü iyiliğin kalbi Hz. İbrahim'dir.

Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları etkinliğinde, Hz. İbrahim'in misafirlerine ikram ettiği "tirit" yemeğini O'nun makamında sabah onbeşbin misafirimizle paylaştık. Akşam ise iki kilometre uzunluğunda kurulan "Halil İbrahim Sofrası"nda onbin misafirimize Urfa mutfağından yemek ikram ettik. "Halil İbrahim Bereketi"ni onbinlerce kişiyle paylaştık... Daha güzel, daha barışçıl bir dünya, daha adil bir bölüşümün olduğu bir dünya arzu ederek, gönlümüzü tüm insanlığa açtığımızı Şanlıurfa'dan bir kez daha duyurduk.

Devir artık huzur, barış ve kardeşlik devridir. Gayemiz bu bölgenin huzur bölgesi olmasıdır. Bölgeyi daha yaşanabilir hale getirmek için her konuda çalışmalarımızı sürdürmekteyiz.

Yerli ve yabancı turistlerin yoğun ilgi gösterdiği Şanlıurfa'da turizm alanlarını geliştirme çalışmalarımız devam etmekte.

Harran-Viranşehir arasındaki, Bazda Mağaraları, Han El Ba'rür Kervansarayı, Şuaypşehri ve Soğmatar antik kentinden geçen 80 kilometrelik turizm yolu, karayolları standartlarında yeniden yapılıyor.

Halfeti, dünya çapında bir hazine, bu hazineyi en iyi şekilde değerlendireceğiz. Halfeti'ye, baraj gölünün bazı yerlerinden feribotla ulaşım için yeni kıyı yapıları oluşturulmasını projelendiriyoruz. İnsanların can güvenliği açısından göl ulaşımını uluslararası standartlara getireceğiz. Göl kıyısındaki tarihi yerleşimlerin ve doğa güzelliklerinin keşfedilmesi ve turizme kazandırılması için yeni ulaşım yolları planlıyoruz. Göl kenarındaki Savaşan Köyü'ndeki ve Çekem Mahallesi'ndeki tarihi yapıların onarılmasını ve çevre düzenlemelerini başlatacağız. Halfeti merkezinde bir kısmı sular altında kalan tarihi Ulu Cami'yi kullanılabilir hale getireceğiz. Doğa harikası Halfeti'mizi sadece iç turizme değil dünya turizmine kazandıracacağız.

Şanlıurfa İl Özel İdaresi imkanları ile 16.yüzyıldan kalma Osmanlı eseri olan Çarmelik Kervansarayı'nın röleve, restitüsyon, ve restorasyon projeleri'nin Şanlıurfa Kültür Varlıkları Koruma Kurulu tarafından onanmasının ardından restorasyon çalışmalarına başladık. Çalışmalar devam etmektedir. Önümüzdeki yılın sonuna doğru ecdadımızın bu muhteşem eseri yeniden canlandırılmış olacaktır.

Şanlıurfa; Turizmde, tarımda ve sanayide dünyanın cazibe merkezi haline gelmektedir.

Şanlıurfa'yı görmeli ve onikibin yıllık sırlar dünyasını yaşamalısınız...

Şanlıurfa'nın kültür, sanat, tarih ve turizm değerlerini araştırarak okuyucularımıza tanıtmak amacıyla yayınlanan dergimizde yer alan yazıları keyifle okuyacağınızı umuyorum. Dergimize yazılarıyla katkı sunan değerli yazarları ve derginin hazırlanmasında emeği geçenleri kutluyorum. Tüm Şanlıurfalılara ve Şanlıurfa dostlarına selam, sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Celalettin GÜVENÇ
Şanlıurfa Valisi
ŞURKAV Başkanı

VII. Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları



Sözümüz Evrensel Dostluğa Our word for Universal Amity



Salih KAPLAN

İlk olarak 2007 yılında düzenlenen ve her yıl kapsamı genişletilerek devam eden Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları'nın ortak noktasını; insanların özlem duyduğu dostluk, kardeşlik, barış, yardımseverlik, dayanışma ve hoşgörü teşkil ediyor.

Sadece Türkiye'deki değil, Dünya'nın farklı ülkelere-rindeki yardım kuruluşlarının da bir araya geldiği etkinliklerin bu yılki sloganı "Sözümüz Evrensel Dostluğa" idi.



Dostluğun Kalbine Yürüyüş ve Açılış Töreni



VII. Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları, 4 Ekim 2013 Cuma günü saat 17.00'de, geleneksel hale gelen "Dostluğun Kalbine Yürüyüş"le başladı.

Sarayönü'nden başlayan yürüyüş Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, Belediye Başkanı Ahmet Eşref Fakıbaba, Şanlıurfa Milletvekilleri Abdülkerim Gök ve Mahmut Kaçar ile Kurum yöneticileri, sivil toplum kuruluşu yöneticileri ile yurtiçi ve yurtdışından gelen davetliler ve çok sayıda vatandaşın katılımıyla gerçekleşti. Çevredeki vatandaşlar da yürüyüşe katılanları alkışlayarak selamladılar.

Balıklıgöl tören alanına ulaşan kortej, amfi tiyatrodaki etkinlikleri izlemeye gelen vatandaşlar tarafından alkışlarla karşılandı. Amfi tiyatrodaki etkinlikler İstiklal Marşı'nın okunması ve

saygı duruşu ile başladı. Şanlıurfa Müftüsü İhsan Açıq tarafından ise açılış duası okundu. Etkinliklerin tanıtımı için hazırlanan kısa film sunuldu.

Etkinliklerin açılış konuşmalarında Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç: "Dünyanın değişik yerlerinden gelen bütün İbrahimiler hoş geldiniz" diyerek amfi tiyatrodakileri selamladı. "Allah'a şükrederek sözlerime başlıyorum" diyen Vali Güvenç, "Bu güzel akşamda Tunus'tan, Bosna'dan, Bahreyn'den, Cezayir'den, dünyanın değişik yerlerinden iyilik için, dostluk için, kardeşlik için, barış için İbrahimi olanlar Şanlıurfa'da. Bütün mazlum dünyada iyilik için yaşayanlar, barış için Şanlıurfa'da Hz. İbrahim'in gölgesinde dua ediyor. Mısır'da da, Suriye'de de, Arakan'da da akan insan kanı dursun, Müslümanların artık yüzleri gülsün" dedi.

"Bu kadim şehir, İbrahim'in şehri, bu güzel etkinliğe 7. Kez ev sahipliği yapıyor" diyerek konuşmasına devam eden Vali Güvenç, "dilleri, dinleri ne olursa olsun, insan sevgisi varsa, merhamet sahibi iseler, müşküle, fukaraya el uzatıyorlarsa onları buraya çağırıyor ve ödülleri veriyoruz. İnşallah Şanlıurfa'nın tüm insanların katılımıyla bu güzel hareket çiğ gibi büyüyecek, önümüzdeki yıllarda bu etkinlik tüm dünyada nam salacak. Bütün iyilik hareketlerinin yolu bu şehirden geçecek, çünkü iyiliğin kalbi Hz. İbrahim'dir. Yedincisini yapıyoruz, yetmişincisini de yapacağız. Bir kez daha dünya bizim medeniyetimize şahitlik yapacak, çünkü bizim medeniyetimizde Fırat'ın kenarında kurtla kuzunun bir arada yaşaması vardır" dedi.

Konuşmasının sonunda Vali Güvenç, etkinlikte emeği geçenlere teşekkür ederek "Bu yolda emek verenlere, hizmet edenlere selam olsun" sözleriyle konuşmasına son verdi.

Öte yandan etkinliklerin açılış konuşmalarında Şanlıurfa Belediye Başkanı Ahmet Eşref Fakıbaba, Şanlıurfa Milletvekilleri Mahmut Kaçar ve Abdülkerim Gök de birer konuşma yaptılar. Konuşmaların ardından katılımcılar tarafından barışı temsilen gökyüzüne beyaz güvercinler bırakıldı. Daha sonra "Grup Dergâh Konseri"yle açılış programı sona erdi.



VII. ULUSLARARASI HALİL İBRAHİM BULUŞMALARI

İYİLİK ÖDÜLLERİ



Şanlıurfa Valisi
Celalettin GÜVENÇ



Diyanet İşleri Başkanı
Prof. Dr. Mehmet Görmez



Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı
Faruk ÇELİK

İyilik Ödülleri VII. Kez Sahiplerini Buldu

Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları kapsamında, bu yıl yedinci kez "İyilik Ödülleri" verildi. İyilik Ödülleri seçici kurulu tarafından belirlenen 9 kategoride 10 kişiye ödül verildi.

Günlük yaşamında ve iş hayatındaki başarılarıyla, kabul görmüş ve herkes tarafından takdir edilen kişilerin, yardım ve dayanışma adına yaptığı çalışmalar toplum üzerinde olumlu etki bırakmakta ve içimizde bulunan dezavantajlı gruplara karşı duyarlılığı artırmaktadır.

Buluşmaların özünü yansıtmak; ulusal ve uluslararası iyilik hareketlerinin devam etmesini teşvik etmek amacıyla her yıl verilen iyilik ödülleri sivil toplum kuruluşlarını ve başarılı olmuş yardım projelerini kapsıyor.

İyilik Ödülleri projeleri ödüllerinin yanı sıra sosyal yardımlaşma ve dayanışma alanında yaptığı faaliyetlerle örnek olmuş kişilere "İyilik Ödülü" verildi.

Bu yıl 9 kategoride verilen iyilik ödülüne şu kurum ve kişiler layık görüldü.

Yılın Derneği İyilik Ödülü- Beşir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği,

Yılın Vakfı İyilik Ödülü - Merhamet Yardım Kuruluşu (Bosna Hersek),

Yılın Kamu Kurumu Sosyal Sorumluluk İyilik Ödülü - İyilik Olimpiyatları projesi ile Tuzla Belediyesi ve Türkiye Diyanet Vakfı;

Yılın Hayırsever İş Adamı İyilik Ödülü - Mehmet S. Kambur (MADO Yönetim Kurulu Başkanı) Sosyal

Sorumluluk Projeleri Uygulamaları ve Toplumsal yararı olan organizasyonlara Sponsorluk;

Ulusal Hayırsever İyilik Ödülü - Yusuf Demirkol;

Uluslararası Hayırsever İyilik Ödülü - Dino Merlin (Boşnak Sanatçı);

Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projesi İyilik Ödülü - Acıbadem Hastanesi, "Umutlar Gerçek Oluyor / Tüp Bebek Projesi";

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Proje İyilik Ödülü - Bağcılar Kaymaklığı SYDV, VEFA-YET Korumcu Yetim Destek Projesi;

Yılın Jüri Özel Ödülü - Şanlıurfa Sivil Toplum Kuruluşlarından oluşan, Suriye İnsanı Yardım Platformu

Ödüller 4 Ekim günü akşamı saat 21.00'de Nevali Otel'de düzenlenen törende takdim edildi.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez, Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, Şanlıurfa Milletvekilleri Seyit Eyüpoğlu, Mahmut Kaçar, Abdülkerim Gök ve Halil Özcan, Şanlıurfa Belediye Başkanı Ahmet Eşref Fakıbaba ve çok sayıda davetlinin de katılımıyla Nevali Otel'de düzenlenen gece, törenin anlamına yönelik konuşmalarla başladı.

Gecede konuşan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik: "İnsanlık zor bir imtihandan ve zor bir dönemden geçiyor" diyerek başladığı konuşmasını: "Baktığınız zaman yüzünde 7 milyarı aşkın insanın olduğunu, insanın çok ama insanlığın

kit olduğunu görüyoruz. Maddenin manaya egemen kıldığı bir sürecin içerisinde hayatımızı idame ettiriyoruz" cümleleriyle sürdürdü.

Günümüzde insanlığın çeşitli arayışlar içerisine girdiğinin altını çizen Bakan Çelik, "Mar'sta hayat var mı?" sorusuyla uğraşırken, "Dünya'da insanlık var mı?" sorusunu sormak kimsenin aklına gelmiyor. Yaşadığınız dünyada hayatın anlamlandırılması konusunda bir çaba içerisinde değilseniz, Mar'sta hayatın var olduğunu bulsanız ne ifade edecek?" diyerek herkesi bu soru üzerinde düşünmeye davet etti.

Bakan Çelik, İyilik Ödülleri ismi üzerinden sürdürdüğü konuşmasında: "Kim derdi ki olması gereken bir iyilik, bir gün ödüle layık olacak. Dünya öyle bir noktaya geliyor ki artık iyilik ödüllendiriliyor. İnsanlık iyiliğe ne kadar susamış ki bu ödül töreninin bu yönüyle de düşünülmesinde yarar var. O yüzden iyiliği ve iyileri çoğaltmamız gerekiyor. Bu ödül törenlerinin böyle bir çağda amacının iyiliği, iyileri çoğaltma çabası içerisinde olduğu düşünce-sindeyim" diyerek konuşmasına son verdi.

Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç ise törende yaptığı konuşmasında: "Halil İbrahim Buluşmaları'nın sadece Şanlıurfa Valiliği'ne ait olamayacağını, bu programın Hz. İbrahim'in programı olduğunu, tüm Şanlıurluların, belediyelerinin, sivil toplum örgütlerinin elbirliğiyle yapılması gerektiğini ifade etti. Çok şükür bu yıl iyiliğin kalbine, Hz.

İbrahim'e yaptığımız yürüyüş çok daha geniş katımlı oldu" dedi. "Bu toplantı artık sadece Şanlıurfa'nın, sadece Türkiye'nin değil, bütün İslam âleminin uluslararası bir sembolü ve özel bir buluşma alanı haline gelmiştir" diyen Vali Güvenç: "Umuyorum ve inanıyorum ki bu güzel buluşma dalga dalga büyütülerek devam ettirilmelidir, sahip çıkılmalıdır. Şanlıurfa ve Şanlıurfalı bunu hak ediyor ve arzu ediyor, çünkü Hz. İbrahim bunu hak ediyor. Eminim ki Hz. İbrahim'in ruhu bu tür etkinliklerden hoşnut ve memnundur" şeklinde konuştu.

İyilik için çalışan kuruluş veya kişileri buluşmalara davet ettiklerini ifade eden Vali Güvenç, "Hiçbir ayırım yapmadan mazluma, mağdura hangi sivil toplum örgütü, hangi şahıs yardım edip el uzatıyorsa onu buraya davet ediyoruz. Bir çok önemli ismi, sırf hayır yaptıkları için, insanlık onuruna sahip çıktıkları için mütevazı bir şekilde ödüllendirdik. Bu yıl da seçici heyetimizin titiz çalışmaları sonucunda dokuz ayrı dalda ödül vereceğiz" diyerek konuşmasına son verdi.

Törene katılan Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez ise yaptığı kısa konuşmada: "Beşeriyetin en

hayırlısı, insanlığın ve merhametin babası, peygamberlerin atası Hz. İbrahim'in makamının bulunduğu mekânda bulunmaktan ve sizlerle bir arada olmaktan büyük bir onur duyuyorum" diyerek ardından, etkinlikler kapsamında vereceği konferansın içeriğine değindi.

Konuşmaların ardından iyilik ödülleri takdim edildi. İyilik Ödülleri Gecesi, Bora Uymaz'ın "Hz. İbrahim'e Dair Besteler Konseri"yle devam etti.



Fotoğraf: Nedim Atilla / 2013

Tirit Sofrasında Halil İbrahim Bereketi

5 Ekim 2013 Cumartesi günü saat 06.00'da Hz. İbrahim'in doğduğu mağaranın yanında bulunan Dergâh Camii avlusunda misafirlere ve halka tirit ikram edildi.

Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, 7. Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları kapsamında düzenlenen Tirit Ziyafetinde Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez'le birlikte vatandaşlara tirit yemeği dağıttı. Sabah namazının ardından Dergâh Camii avlusunda düzenlenen yemeğe 15 ülkeden gelen davetliler de katıldı. 15 bin kişiye tirit ikram edilen etkinlikte Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez ve Şanlıurfa Valisi Güvenç, kazanların başına geçerek vatandaşlara tirit yemeği dağıttılar.

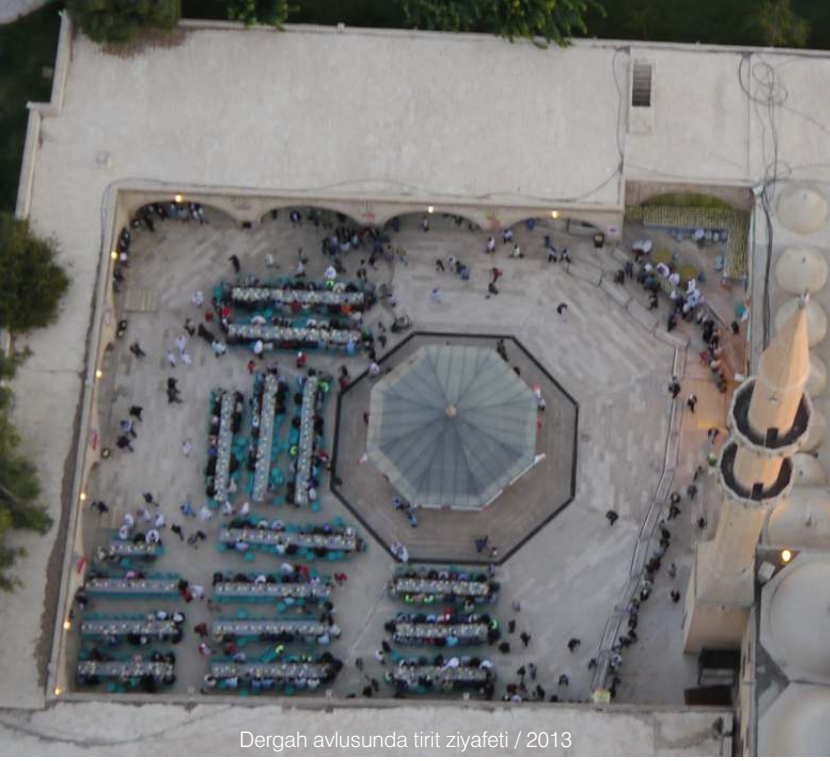
Halil İbrahim Buluşmaları kapsamında Şanlıurfa'da olmaktan gurur duyduğunu söyleyen Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez, "Halil İbrahim aynı zamanda cömertliği ile meşhur bir insan ve cömertliği miras olarak bırakmış. Onun bıraktığı mirasın güzelliklerini burada hep birlikte yaşıyoruz. Bu kadar güzel insanın sabah namazından sonra yaptığı dua ve "Halil İbrahim Sofrası"nın etrafındaki bu buluşmaları, Allah'tan niyazım odur ki bütün İslam dünyasında akan kan ve gözyaşının dinmesine vesile olur" dedi.

Sabah namazının ardından Dergâh Camii avlusunda verilen Tirit ziyafetinde 15 bin kişi bir arada olmanın mutluluğunu yaşadı.

Yardım Kuruluşları stantları

Tirit ikramının ardından "Hz. İbrahim Bahçesi" adıyla düzenlenen alanda (700. Yıl parkı) kurulan 40 yardım kuruluşunun tanıtım stantlarının açılışı gerçekleştirildi.

Vali Celalettin Güvenç, Vali Yardımcısı Ramazan Seçilmiş ve bazı davetlilerin kurdele kestiği açılışın ardından stantları dolaşan davetliler, stant açan kuruluşların çalışmaları hakkında stant görevlilerinden bilgi alma fırsatı buldular.



Dergah avlusunda tirit ziyafeti / 2013



Diyanet İşleri Başkanından Konferans

7. Halil İbrahim Buluşmaları kapsamında düzenlenen önemli bir etkinlik ise Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez'in "Hz. İbrahim'in İnsanlığa Mesajı" konulu konferansı oldu.

Belediye Nikâh ve Konferans Salonunda, 5 Ekim Cumartesi günü saat: 10.30'da başlayan konferansa çok sayıda davetli ilgi gösterdi. Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez, "Bir kurban bayramı arifesinde, bir hac yolculuğunun iki gün öncesinde Urfa'da Hz. İbrahim'in İnsanlığa Mesajı üzerine konuşmak yüce Rabbimizin bir lütfudur" dedi. Hz. İbrahim'i, "İbrahim başlı başına bir ümmettir" ayeti üzerin-

den anlatan Görmez, Hz. İbrahim'in hayatından ve verdiği mücadelelerden bölümler aktarırken bu mücadelenin hep hikmetli bir mücadele olduğunu dile getirdi.

Konferansın sonunda Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez'e Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç tarafından günün anısına bir teşekkür plaketi takdim edildi.

Mushaf-ı Şerif Sergisi

VII. Halil İbrahim Buluşmaları kapsamında düzenlenen bir diğer etkinlik ise "Mushaf-ı Şerif Sergisi" oldu.

Selahaddin Eyyubi Camii'nde düzenlenen sergide el yazması Kur'an-ı Kerimler, Mushaf'lar ve hat sanatı ürünleri sergilendi. 9. Yüzyıldan bugüne kadar gelmiş çok sayıda değerli eserin sergilendiği serginin açılışını ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez, Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç, Şanlıurfa Belediye başkanı Ahmet eşref Fakıbbaba, Şanlıurfa Milletvekilleri Zeynep Karahan Uslu, Abdülkerim Gök, Mehmet Akyürek ve Halil Özcan gerçekleştirdi.



On Bin Kişi Aynı Sofrada Akşam Yemeğinde Buluştu



Halil İbrahim Buluşmaları'nın son etkinliği 5 Ekim Cumartesi günü saat 17.00'de 2 kilometre uzunluğunda kurulan "Halil İbrahim Sofrası" oldu.

"Hz. İbrahim Sofrasında Onbinler Buluşuyor" sloganıyla düzenlenen etkinlik, Sarayönü Caddesi'nden başlayıp Divanyolu Caddesi boyunca devam ederek Balıklıgöl'e kadar uzandı. 10.000 kişiye etli pilav, tatlı ve ayran ikram edildi.

Hiçbir zaman misafiri olmadan yemek yemeyen Hz. İbrahim'in cömertliğine ve misafirperverliğine gönderme yapan etkinlik, İl Müftüsü İhsan Açıık'ın Yıldız Meydanında yaptığı sofraya başladı. Duanın ardından Vali Celalettin Güvenç, ilk yemeği çocuklara dağıttı.

Kısa bir açıklama yapan Vali Güvenç: "Gelen herkese gönlümüz açık, soframız açık. Kadim şehir

Şanlıurfa, Hz. İbrahim'in gölgesinde ve onun sancağı altında yedinci buluşmasını yapıyor. Şu anda 10.000 kişi aynı sofrada yemek yiyor. Gönlümüzü sadece İslam'a değil tüm insanlığa açtığımızı buradan bir kez daha dillendiriyoruz. Daha güzel, daha barışçıl bir dünya, daha adil bir bölüşümün olduğu bir dünya arzu ediyoruz" dedi.

Halil İbrahim Sofrası yemeğine Vali Celalettin Güvenç, Şanlıurfa Milletvekilleri Seydi Eyüpoğlu ve Mehmet Akyürek, Vali Yardımcısı Ramazan Seçilmiş ve yurt içi ve yurt dışından davet edilen misafirlerle birlikte binlerce Şanlıurfalı eşlik etti.



Programlara Katılan Misafirler

Bu yılki etkinliklere Yabancı Basından 12, Ulusal basından 32 gazeteci, 15 Ülkeden 55 temsilci, yurtdışından çeşitli yardım kuruluşlarının 65 temsilcisi olmak üzere, toplam 150 misafir katıldı.

Yurtdışından; Tunus, Cezayir, Mali, Bahreyn, Umman, Bosna, Arnavutluk, Kenya, Kırgızistan, Rusya, Azerbaycan, Çin, İran, Irak (Kerkük)'ten temsilciler katıldı.

Kebili Valisi, Kebili Belediye

Başkanı, Kebili Millet Vekili, Kenya Senatörü de misafirler arasındaydı.

Yerli ve Yabancı Misafirlere Şanlıurfa Sıra Gecesi programı düzenlenerek, Halfeti, Göbekli Tepe gezisi ile Şehir Turu gezileri düzenlendi.

Etkinliklere Destek Veren Kurumlar

Şanlıurfa Valiliği'nin ev sahipliği ve koordinesinde düzenlenen VII. Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları; Başbakanlık Tanıtma Fonu, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Başbakanlık TİKA, Şanlıurfa

Belediyesi, GAP Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Şanlıurfa İl Özel İdaresi, ŞURKAV (Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma vakfı), Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası, Şanlıurfa

Ticaret Borsası, Namet, Tasca ile Ayışığı Derneğinin katkılarıyla gerçekleştirildi.



Haşimiye Meydanı / 2012

Meydan Kültürü ve Urfa'da Meydan



Prof. Dr. Abdullah Ekinci
Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölüm Başkanı
ekinci63@hotmail.com

Şehir dini, toplumsal ve politik sistemi sembolize eden bir mekândır. Şehirlerle kurumlar beden ile ruh gibidir. Şehrin gerilemesi ve ölmesi; kurumlarında gerilemesi, ölmesi demektir. Kentin, sokağın, meydanın ölmemesi için mücadele ne kadar önemli görünse de, toplumun düşünme biçiminin saflığı, özgünlüğü, derinliği de o kadar önemlidir. Toplumun düşünme biçimini değiştirme çabaları özgünlüğü yitirir. Yerinden oynatılan her taş, yıkılma sürecini de tetikleyen bir unsurdur. Kent tartışmaları etnik ve ideolojik merkezîyetçilikten arındırılabilirse, o zaman kurgusal bir şehir inşa etmenin ötesine geçilir. Esas olan estetik kaygıların ötesinde toplumsal tabanın oluşmasıdır. Bu da yönlendirme kabul etmez. İnşa etmenin bir estetiği olduğu gibi yıkımın da bir estetiği vardır. Napolyon Bonapart döneminde (1799-1814), henüz gelişmemiş planlama düşüncesiyle tarihi kentlerin merkezlerini yıkma

hevesi ile birçok alan tahrip edilmiştir. Benzer bir durumu Urfa, cumhuriyetin ilk yıllarında yaşamıştır. Bu süreçte kentin birçok gözde mimari yapısı yıkılmıştır. Geri kalan eski yapılar ise gecekondulaşmıştır. Gecekondulaşmış yozlaştırılan mekânlardan bir kısmı, Topçu Hanı, Şehbenderiye Medresesi (Şehbenderiye Cami müştemilatı), Şehbenderlik (İran Konsolosluğu), Çamlık alanında yer alan Keşişin Ağılı olarak bilinen alan, Osrohene Krallığına ait mezarlıklar ve tüm bunların içinde yer aldığı Dergezenli Mahallesi'dir.

Bu çalışmada meydanların, kent uygarlıklarında yeri ve fonksiyonları ile Urfa meydanlarının kent hafızasındaki yeri vurgulanmaya çalışılacaktır. Kent, bir anlamda meydan demektir. Meydan, somut ve soyut anlatımlarıyla hemşehri olmanın bilincini üreten alanlardır. Meydan ortaklık mekânlarıdır. Meydanlar kentlerin ilk oluşumlarından itibaren vardır.

Eski Yunan polislerinde agora olarak ortaya çıkan ve kamusal binaların çoğu ile insanları sürekli temas halinde tutan ticaret, sanayi ve dinin başlıca odağını oluşturan, bu en mükemmelden en basitine kamusal mekândır. İlk Yunan sitelerinin korunma amaçlı Akropolis'ten hareketle ortaya çıkıp, sonradan düze indikleri zaman, hemen her seferinde ilk önce oluşan unsur agora olmuştur. Bu meydan poliste yaşayan insanların ev ve iş dışındaki hemen tüm zamanlarını geçirdikleri yerdir ve bu nedenle de meydanlar toplumsallığın ve onun başka bir ifade tarzı olan siyasetin merkezi alanları olmuştur. Roma'da da durum bundan farklı değildir. Bizzat kendi bir civitatis olarak ortaya çıkan Roma Kenti, fetihlerle büyüyerek, tarihin kaydettiği en büyük devlet formasyonlarından biri haline gelmiştir. Ama Roma devleti, bizde çoğu zaman sanıldığı gibi aksine, ülkenin her birimine



St. Peter's Meydanı Genel Görünümü / Roma

kendi iradesini tartışmasız bir şekilde kabul ettiren despot, mutlakçı ve aşırı merkezci bir üst siyasal belirlenme olmanın iyice uzağında kalmıştır. Roma aslında bir civatisler konfederasyonudur. Bu konfederasyonun oluşturucu birimleri olan bu kentsel-siyasal varlıklar, aslında civarlarındaki kırsal alanla birlikte ekonomik, siyasal ve toplumsal bir bütün meydana getirmektedirler. Bu bütünlüğün çok çeşitli simgeleri arasında en dikkat çekici olanı forum'dur. Tıpkı Yunan polislerinde de olduğu gibi, Roma forumu kentin toplumsal, ekonomik ve siyasal odağını oluşturan bir meydan olarak ortaya çıkmaktadır.

Meydanların antik dönemdeki işlevleri ortaçağ'ın ilk yarısında kesintiye uğramıştır. Özellikle ekonomik nedenlere dayalı olarak kırsal hayatın öne çıkması, bu dönemde kentleri toplumsal hayatın vazgeçilmez unsurları olmaktan çıkartmıştır. Roma döneminden gelen kentler ya yok olmuşlar, ya da küçülmüşlerdir. Bunun yanı sıra, antik kır-kent ilişkisi tam anlamıyla kopmuş, dönemin küçülerek ayakta kalabilen kentleri, surların arkasında, kırsal ve kentsel faaliyetlerini birleştirerek hayatlarını sürdürmeye çalışmışlardır. Bu süreçte de meydanlar kentlerde varlığını sürdürmüş ve kentin toplumsal odağı olma işlevini devam ettirmişlerdir.

11. yüzyıldan itibaren Avrupa'da ekonomide canlanma başladı. Endüstri ile dış ticaretin yeni boyutlar kazanmaya başlamasıyla, kentlerde de ekonomik canlanma harekete geçmiştir. Bu süreçte ayakta kalan kentlerin bazılarının yeni durum karşısında büyümelerinin yanı sıra, yeni kentler oluşmuştur. Bu dönemde ve bu gelişme içinde başı, Kuzey İtalya kentleri çekmektedir. Bu kentlerin en önemli bölümünü de piazza, yani meydan oluşturmaktadır. Bu piazza Antikite ve ortaçağdaki öncellerinden çok daha büyük ölçekte ekonomik ve toplumsal hayatın odağı haline gelmiştir. İlk bankalar burada türemiş, nakit akımları ile ekonominin yüksek voltajlarının düzenleme alanı burası olmuş, toplumsal fırtınalar ilk önce burada patlamış ve bu fırtınaları çıkartanlar da burada cezalandırılmıştır. Bunun yanı sıra, her kilise, her tarikat piazzaya bakan bir dinsel bina edinmenin peşine düşmüştür. Binaları olmayan dilenci tarikatlar ise, vaazlarını doğrudan meydanda vermişlerdir. Ama sonuçta herkesin bakışları meydana yöneliktir. Türkçeye İtalyaca'dan ve piazza sözünden piyasa olarak geçmiştir. Piazza gerek somut, gerekse soyut içeriğiyle mal ve hizmetlerinin alınıp ve satıldığı alanı ifade etmektedir. Piazza'nın bir anlamı ekonomik hayatın

odağını ifade etmektedir. Diğer anlamı ise, "piyasa yapmak" deyiminde ifadesini bulan, gezinmek, insanlarla karşılaşmak gibi atıflarla birlikte, toplumsal hayatın odağına gönderme yapılmaktadır. Böylece, çok dolaylı bir yoldan bile açıkça ortaya çıktığı üzere, piazza İtalya ve giderek Batı Avrupa kent hayatının ekonomik ve toplumsal, dolayısıyla da siyasal odağı olmuştur.

Ortaçağ İslam kültüründe meydanları fonksiyonlarına göre sınıflandırılacak olursak: kamusal meydanlar; ticari meydanlar; hükümet meydanları; askeri meydanlar; mahalle meydanları; ulaşım meydanları ve spor meydanlarıdır.

Ortaçağ İslam şehirciliğinde meydan kültüründe temel kavram Mirbad'tır. Mirbad, Irak'ta Arap kültürünün şekillenmesinin yanı sıra şehrin ekonomik hayatında da olağanüstü bir rol oynadı. Burada deve kervanlarının yükleme ve boşaltma işi bu özel meydanda yapılmakta idi. Göçebeler ve kervanlar için bir tür kamp yeri idi. Basra'da geniş bir meydandan ibaret olan Mirbed'da, suyu Şattül-Arap'tan getirilmiş bir havuz mevcuttur. Basra'da şehrin dışında, çöle doğru uzanan, başlangıçta boş bir alan olan en eski pazar yeri olan ticaret merkezine 155/771-2'de Ebu Cafer el-Mansur tarafından bir sur inşa edilir.

Meşhur yedi kraat âliminden üçüncüsü, dil bilimci ve Basra dil okulunun kurucusu Ebu Amr b. Alâ'nın (154/770) evi de Mirbed'in arkasında idi. Basra Okulu'nun mensupları Mirbed'e gelen Bedevilerden kelimelerin tespiti, gramer kaidelerin formüle edilmesinde Basra Okulu'nun çalışmalarına ciddi katkı sağlamıştır. Şiir yarışmaları yapıyordu. Bedevilerin tarihsel gelenekleri ve yaşam tarzlarıyla ilgili bilgiler buradan toplatılmıştır. Cahız "Beyan" eserinin önemli bölümlerini buradan topladığı kaydedilir. Cahız "Hayavan"ında ünlü arap şairi Ebu Nuvas el Hasan Bin el Hani el Hakem'in yazı aletlerini alarak sabahın erken saatlerinde Mirbad'a geldiğini ve burada notlar aldığını ifade eder. Aynı şekilde şair Ferzadak'ın da uğrak yeri idi. Resmi eğitim kurumlarının yokluğunda bir okul görevi üstlenmiştir. Aynı zamanda Mirbed dil bilimcilerin, şairlerin, hadis toplayıcıların uğrak yeri olmuştur. Mirbed'da Bedevilerin, kentlilerin rengârenk bir kalabalık tarafından sorgulanması da öğretici bir yönünü göstermektedir. Mirbed aynı zamanda bir tiyatro sahnesidir. Mirbed aynı zamanda bazı geleneksel oyunların sergilendiği, farklı kabilelerin veya Basralı grupların kavgalarının sergilendiği sahne idi. Bazı kaynaklarda kan davalarının barış akdinin burada yapıldığı ifade edilir. Aynı zaman da Mirbed bir eğlence alanıdır. Çünkü burada insanları eğlendirmek için yılanların oynatıldığından da bahsedilmektedir. Basra'ya gelen ticaret kervanlarının yüklemle-boşaltma işi burada yapılmaktadır. Mirbad aynı zamanda, şairlerin, ediplerin ve Arap dilcilerin buluştukları bir kültür merkezi ve önemli siyasi toplantıların yapıldığı forum yeridir. Massignon Mirbad'ın Ukkâz Panayırı geleneğini devam ettirildiğini belirtmektedir. Ukâz ve Ukkâz, Taife 15 km. kadar uzaklıkta, Mekke civarında bir yerdir. Burada eski dönemlerden beri, yılın belirli bir zamanında umumi bir Pazar kurulur ve her taraftan insanlar buraya akın ederlerdi. Söz konusu bu yerde, ayrıca şiir ve hitabet gibi konularda yarışmalar yapılır; kişi ve gruplar arasındaki dava ve şikâyetler de görüşülürdü.

Basra'yı ziyaret eden bedeviler kentin üç mil uzağındaki bir dış semtte konaklar: Bu aynı zamanda, bütün bölgenin alışveriş merkezi olan Mirbad idi. Dilbilimciler de orayı mesken edinir. Çünkü İslam öncesi Arap panayırları, Fars çarşıları gibi Mirbad basit bir ticari alışveriş yerinden öte, bir iletişim



Samsat Meydanı Şanlıurfa / 2012 / Fotoğraf: Mustafa Akgül

mekânı ve şairlerle, gezgin ozanların eserlerini seslendirmeye geldiği gerçek bir kültür kurumudur. Basralı filolog Ru'be (ö. 145/762) Mirbad'da Bedevi Temim kabilesinin üyelerinden oluşan dinleyici kitleleri önünde şiirlerini söylemiştir. Ferzadak ve Cerir, orada kabile reisi ve şairi Raî (ö. 90?/709) gibi uzmanların hakemliğinde, amansız şiir atışmalarına girmiştir. Asmaî de (ö. 213/828), garîbü'l-lûgat'ı, Bedevilerin kullandıkları "nadir ve anlamı karanlık sözcükleri" aramak için buraya gelir. Öykülerinden birinde, çarşıdaki bir gezintisini hocasına anlatırken görürüz onu: Bir gün, diye anlatır, Ebû Amr bin el-Alâ'yı görmeye gittim. Beni görünce sordu: "Nerden geliyorsun Asmaî? Mirbad'dan diye cevap verdi. -Göster bakalım neler getirdin'dedi. O zaman yazı tahtalarımın üzerine kaydettiklerimi ona okudum. Anlamını bilmediği altı nadir sözcük üzerinde bir süre düşündükten sonra, bana "sen bir garib (=az rastlanan ve anlamı bilinmeyen kelime) uzmanı oldun, ey Asmaî" dedi."

Mirbad'a gelenler sadece dilbilimciler değildir. Kentli nesir ve şiir yazarları da Arap dili konusundaki ustalıklarını tamamlamak üzere oraya gelmektedir. Asmaî'nin ve onun başka devre arkadaşlarının öğrencisi olan Basra doğumlu meşhur Câhız (ö. 255/868), "dilini arlığını" bu bölgede yaşayan ve o arılığa sahip oldukları varsayılanların ağzından öğrenmiştir. Hatta İbn Nedim'in Fihrist'inde Mirbad'a gidip gelen ve bilgi kaynağı işlevi gören bazı Bedevilerin uzun bir listesini verir. Massignon tıpkı Basra'nın Mirbad'ı gibi, Kûfe'nin de Kunnâsa'sı vardı. Oda deve kervanlarının yük indirme bindirme

yeriydi. Kentlilerle göçebeler arasında bir alışveriş mekânı olan bu yerleşim alanı, "Basra'nın Mirbed'i gibi, ama daha küçük bir ölçekte bedevi şiirinin merkezlerinden biriydi.

Asmaî'nin ve onun başka devre arkadaşlarının öğrencisi olan Basra doğumlu meşhur Câhız (ö. 255/868), "dilini arlığını" bu bölgede yaşayan ve o arılığa sahip oldukları varsayılanların dilinden ağzından öğrenmiştir. Asmaî'nin bir devre arkadaşının yönetiminde öğrenim gören şair Ebû Nuvâs da (ö. 200/815) aynı şeyi yapmıştır. Birincisi Arap nesrinin başlıca kurucularından birinin izinden gitmiş, ikincisiyse Arap şiirinde devrim yaratan adamı, Beşşâr bin Burd'u izlemişti. Mirbed'e gidip gelen ve bilgi kaynağı işlevi gören bazı Bedeviler şöhret sahibi olmuştur. İbn en-Nedim'in Fihrist'inde bunların uzun bir listesi verilmektedir. Bu kişiler hiç çekinmeden dilbilimcilerin okullarına da gidip gelmektedir. Örneğin Yunus bin Habîb'in (ö. 183/799) okulunun "dil öğrencilerini, Bedevi ve Çöl arı dilcilerini çektiği bilinmektedir. Bilgiye kaynaklık edenlere kucak açan Mirbed, ne gariptir ki belleklerde kendisine yer bulamamıştır. Bugün de Mirbed'in geçmişte şairlere, ediplere ve dilbilimcilere kucak açan bir merkeze ihtiyacı vardır. Aynı zamanda siyasi toplantıların yapıldığı bir foruma, panayıra ihtiyaç vardır. Uzmanların hakemliğinde şiir ve hitabet yarışmalarının yürütüldüğü Mirbed gibi merkezlere ihtiyaç vardır. Mirbed sadece ticari ve kültürel işlevi yürüten bir merkez değildir. O aynı zamanda yerleşik kentlilerle kırsal göçebeler arasında bir

alışveriş mekânı olması açısından da bir sosyalleşme merkezi işlevi görmekteydi.

Osmanlı dünyasına gelindiğinde ise, Batılı anlamı içinde bir meydan görülmemektedir. Osmanlı'da çarşı, pazar, bedesten, at meydanı ve cami avlusu gibi farklı mekânlar, batıda kullanılan meydan işlevini görmekteydiler. Osmanlı kentinde toplumsal ve ekonomik odaklar kentte parçalar halinde farklı mekânlarda yer almaktaydı. Çarşı pazar ve bedesten gibi mekânlar, aslında esnafın bir arada buldukları yerlerdir. Pazar, aynı iş kolundaki esnafın bir aradalığını ifade etmektedir. Çarşı daha geniş bir kavram olup, çeşitli esnaf gruplarının bir arada olma halini belirtmektedir. At Meydanı ise bir başka kardeşi olan Ok Meydanı ile birlikte, daha çok savaş talimine yönelik sportif faaliyetlerin alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Osmanlı'da cirit ve ok atma gibi savaşa yönelik oyunların itibar gördüğü bilinmektedir. Meydan sözü ile bu tür sportif faaliyetlerin yapıldığı sahalar için kullanılmaktaydı. Cami avlusu ise İslam adetlerinin de belirlendiği üzere, zaten bir toplantı alanıdır ve toplumsal işlevi ağır basmaktadır. Esnaf çarşıda merkezin memurları (kadi ve muhtesip), kent halkı da cami avlusunda ve caminin içinde dinsel otorite tarafından gözetim altında tutulmaktadır. Osmanlı kentlerinde ekonomik ve toplumsal faaliyetlerin yürütüldüğü gelişmiş meydanlardan yoksundur. Osmanlı "millet" ve "mahalle" sistemiyle uyrukları mensup oldukları dinler temeli üzerinde, "millet" adı verilen gruplanmalara bölünmüşlerdir. Her "millet" kendi dinsel önderi (patrik, piskopos, hahambaşı) aracılığıyla doğrudan merkeze bağlanmaktadır. Farklı "millet"lere mensubiyet, hemşehrilik ve kent yurttaşlığı kavram ve bilincine ulaşmayı olanaksız hale getirmektedir.

Batı kenti tarihi bir anlam içinde, meydana ve meydan etrafında örgütlenen ekonomik ve siyasal toplumsallık olurken, Osmanlı kentleri bütünsel toplumsallıkların üretilceği meydanların oluşmasına tanık olmamışlardır. Eski Urfa'nın meydanları ise farklı fonksiyonları olan alanlardır.

İslam şehir uygarlığında meydanların işlevleri: kamusal meydanlar; ticari meydanlar; hükümet meydanları; askeri meydanlar; mahalle meydanları; ulaşım meydanları ve spor meydanlarıdır. Eski Urfa'da yer alan meydanların önemli bir kısmı mahalle meydanlarıdır. Bidik Meydanı, Karpuz Meydanı

bu tür meydanlardır. Harran Kapı'da yer alan Hokka Meydanı ise işlevleri açısından batı meydan kültürüyle paralellik arzeder. Hokka Meydanı ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü aynı zamanda pazar işlevi olan bir meydandır. Topçu Meydanı'nın çevresi, hem toplumsal hem de ticari faaliyetleri organize eden bir alandır. Şehbenderiye Mahallesi veya Dergezenli Mahallesi doğu-batı ticaretini organize eden bir mekândır. Söz konusu alanda Şehbenderlik (İran konsoloslugu), bir vakfiye ve ona bağlı han, cami ve medrese yer almaktadır. Zamanla sur dışı bir mahalleye dönüşen bu yapılaşma cami ile han arasındaki alandaki boş alan meydan olarak kullanılmıştır. Bu yerleşimin tarihi 1908'dir. İran ticaret konsolosluğuyla başlayan süreç bir mahalleyle sonuçlanmıştır.

Şehircilikte iklim, güneş ışığı, rüzgâr yönü ve diğer doğal koşullar göz önünde bulundurularak ve dönemin tüm bilimsel gelişmelerinden faydalanılarak, kentlerin yönü yeniden düzenlenmelidir. Binalar, caddeler, meydanlar v.b. yapılar kentlerin iklimsel özelliklerine göre yapılması bir zorunluluktur. Eski ile yeni arasında kopuşu destekleyen çabalar sergilenmemelidir. Bu anlamda Topçu Meydanı tarihsel kimliği ile meydan işlevini yitirmiştir. Aslında kamusal meydan kentsel kültürün potası, ocağı, mübadele ve yaratma yeri olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında Topçu meydanı'nın, Topçu Hanı'nın, Şehbenderlik (İran Ticaret Konsoloslugu) Şehbenderiye Cami ve medresesinin içinde yer aldığı Dergezenli Mahallesi'nin tarihsel kimliği tahrip edilmiştir. Cumhuriyet modernleşmesiyle alan hem kurumsal, hem de toplumsal yapıya yapılan derinlemesine müdahalelerle kent hafızası göz ardı edilmiştir.

Sonuç olarak Tanzimat'la başlatılan, Cumhuriyet döneminde sürdürülen batılılaşma çabaları düşünsel açıdan aynı temele dayanmakla birlikte, yöntem ve uygulamalar açısından önemli farklılıklar içermektedir. Osmanlı modernleşmesinde öncelikli olarak üst yapı kurumlarının yeniden düzenlenmesi hedeflenirken, Cumhuriyet modernleşmesinde sadece bu kurumların değil, aynı zamanda çağdaşlaşmayı sağlayacak bütün toplumsal yapının değiştirilmesi hedeflenmiştir. Bu nedenle Osmanlı'nın modernleşme paradigmasında devlet teşkilatı büyük ölçüde değiştirilirken, toplumsal yapının korunmasına hassasiyet gös-

terilmiştir. Cumhuriyet modernleşmesi ise ekonomiden özel ve kamusal yaşama, kentten mimarlığa dek her şeyin yüce bir aklın hesaplanmış eylemleri sonucu, yeniden düzenlendiği, bir ideolojik meşrulaştırma girişimi olarak değerlendirilir. İkibinli yıllardan itibaren yeni bir paradigma etkin olmaya başladı. Toplumda görünür olamayan gruplar görünür olmaya başladı. Söz konusu gruplar sadece şehirciliği değil, felsefe ve ideolojiyi, sanatın çeşitli dallarını, politika ve ekonomiyi de etkileyecek kent tasavvur etmeye başladılar. Aynı duygu ve düşünceler mimaride de kendini hissettirmeye başladı. Yeni inşa edilen mekânlar, söz konusu tasavvur ile inşa edilmek istenir oldu. Rant çeteleşmelerine rağmen "toplum için şehircilik" özne kılınmak istenmektedir.

Meydanlar, felsefi boyutunda da olduğu gibi kentsel tasarım boyutunda da, insana verdiği önem nedeniyle kentin potasına dönüştü. Artık batı ve doğu dünyasının uygarlıklarınca oluşan mekanlar kadar bu mekanlara hayat veren insan, fauna ve flora da etkin olmaya başladı. Aynı zamanda temel hak ve özgürlükler ve bunların önündeki engeller de mekânlara ruh olmaya başladı.



2013 Yılı Şanlıurfa Kalesi Kazıları



Müslüm ERCAN
Arkeolog
Bülent ÜÇDAĞ
Sanat Tarihçi

Medeniyetler beşiği olan Şanlıurfa, Neolitik dönemden bu yana hep yaşamın devam ettiği bir kent olmuştur. Bu zaman diliminde, geçmişin sessiz bir tanığı olan Urfa Kalesi, şehrin gizemli tarihinde ayrı bir öneme sahiptir.

Şanlıurfa Kalesi (İç kale), Urfa şehrinin güneybatı kesiminde olup, Halil-ür Rahman ve Ayn-ı Zeliha göllerinin güneyinde ve göllere hakim bir tepe üzerinde yer alır. Kale doğu-batı yönünde uzanan eğimli bir topografya üzerinde inşa edilmiştir. Kalenin güneyinde yer alan ve kaleyi iki yandan çevreleyen kayaya oyulmuş savunma hendeği yer alır. Oldukça derin kazılan bu hendek savaş zamanlarında Urfa şehrinin ve kalenin savunmasında önemli bir yere sahiptir.

Şanlıurfa iç kalenin yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. VI. yüzyılda yaşamış tarihçi Procopius'un yaptığı dökümlerde Urfa surlarından bahsedildiği halde, şehirde bir kalenin varlığından söz edilmemektedir. Tarihi kaynaklarda kalenin adına ilk kez XI. y.y. başlarında rastlanılmış olması inşa tarihinin VI. y.y. ile XI. y.y. tarihleri arasında olması gerektiğini düşündürmektedir. Buna dayanarak, Abbasiler tarafından şehir surlarının yeniden inşa edilmesi sırasında (812-814) kalenin de inşa edilmiş olabileceğini söylemek mümkündür.

Kale üzerindeki korint başlıklı iki sütundan doğuda olanının kente bakan kuzey cephesindeki Süryanice kitabede; "Ben Eftuha'yım, güneşin oğluyum. Bu sütunları ve üzerindeki heykeli Kral Mano'nun kızı kraliçe Şalmet için yaptırdım." yazılıdır. Kitabede sözü edilen heykel bugün yerinde yoktur.

Kral Mano'nun M.S. 240-242 yılları arasında hüküm sürdüğü dikkate alınrsa, sütunların 812-814 yılları arasındaki kalenin esas inşa tarihinden önce buradaki tepeye birer anıt olarak diktilerildiği anlaşılır. Ayrıca kalenin yer aldığı tepe üzerinde Roma İmparatorluğu döneminde Urfa'da hüküm süren Osrhoene (Edessa) Krallığı (M.Ö. 132-M.S. 244) krallarından Ma'nu oğlu VIII. Abgar'ın (M.S.177-212) kışlık sarayı ve asilzadeler için yapılmış binalar bulunuyordu.

Kalede Doğu Roma (Bizans) ve İslami devirlere ait temel halinde çok sayıda yapı kalıntısı bulunmaktadır.

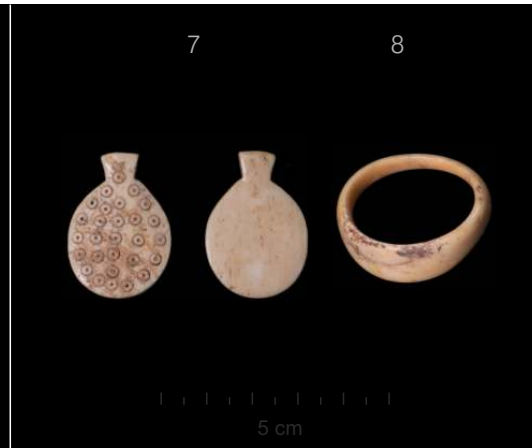
Bunun yanı sıra kale; Haçlı Kontluğu, Selçuklular, Eyyubiler, Memlûklular, Akkoyunlular ve Osmanlılar döneminde de çeşitli onarımlar görmüştür.

Şanlıurfa Müze Müdürlüğü'ne bağlı ören yeri statüsünde olan Şanlıurfa Kalesi'nin giriş kapısının sağ tarafında kalan, yaklaşık 10 metre genişliğinde ve 15 metre yüksekliğindeki bölümü 19.04.2013 tarihinde saat 13.15 sularında göçmüştür. Göçük sonucu Şanlıurfa Kalesi ziyarete kapatılmıştır. Söz konusu göçük, kurtarma kazısı yapılmasını zorunlu kılmıştır. Müze Müdürlüğü tarafından planlanan arkeolojik kurtarma kazısında göçüğün olduğu aslanlı burç, A1, A2 ve B açmaları olmak üzere üç açma ile yürütülecek bir kazı olarak planlanmıştır. Kazının gerçekleştirileceği alanın dik bir yamaçta olması ve söz konusu alanda ikinci bir göçük tehlikesi olması hareket alanını daraltmış ve kazı işçilerinin dağcı yelekleri ile çalışmalarına neden olmuştur. Kazının birinci haftası, kazının birinci tabakasını oluşturan 2008 yılı restorasyon hafriyatı temizlenmiştir.(Bkz. Foto: 1,2,3,4)



Kazının ikinci haftasında üç açmada da çalışmalar aynı anda yürütülmüş, Burcun mimarisi ortaya çıkmaya başlamıştır. Belirginleşen mimari ile birlikte ortaya çıkarılan buluntular İlimizin ve Şanlıurfa Kalesi'nin tarihi ile ilgili somut veriler sağlamıştır. İkinci hafta gerçekleştirilen çalışmalarda ele geçirilen çeşitli boyutlardaki mancınık gülleleri ve Eyyubiler Devleti'nin sembolü olan altı kollu yıldızın işlenmiş olduğu keramik parçası, pişmiş toprak lüleler (sigara ağızlıkları), kehribar yüzük ve kolye ucu gibi buluntular kalenin Eyyubiler ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde aktif kullanıldığını kanıtlamıştır. (Bkz. Foto: 5,6,7,8)

Kazının üçüncü haftasında iyice belirginleşen mimariden A1 ve A2 açmalarının bulunduğu alanda burcun iç yüzünde doğu, kuzey, batı yönlü ikinci bir sur duvarı gün yüzüne çıkarılmıştır. İkinci sur yapısının, asıl sur yapısında açılan gediklerden sonra ikinci bir koruma gerçekleştirme amaçlı yapıldığı düşünülmektedir. Ayrıca B açmasında tespit edilen merdiven yapısında çalışmalara devam edilmiştir. (Bkz. Foto: 9,10)





Kazılar esnasında ortaya çıkarılan sikkeler, Şanlıurfa Kalesi'nin Roma Dönemi, Eyyubiler ve Osmanlı Döneminde kullanıldığını ifade edebilmemizi sağlamıştır. (Bkz. Foto: 11,12)

Kazıların dördüncü haftasının sonunda mimarinin zeminine ulaşılmıştır. Zemine ulaşıldığında A1 ve A2 açmalarının bulunduğu alanda iki adet kare formulu havalandırma tespit edilmiş, ikinci sur yapısında da zemine kadar inilmiştir. B açmasında ise ortaya

çıkarılan merdiven yapısının zeminine inilmiş ve merdivenin sonradan kapatılan kemerli bir yapıya açıldığı tespit edilmiştir. (Bkz. Foto: 13,14)

Kazıların son periyodunda, göçüğün olduğu bölgede tespit edilen kemerli yapı için hummalı bir çalışma başlatılmış, Kazı işçileri bu alana indirilerek bir taş yapı sökülmüş ve 200 m2 genişliğinde bir mekân gün yüzüne çıkarılmıştır. (Bkz. Foto: 15,16)



Mekânda yapılan incelemede; Yapıyı altı adet çapraz tonozu taşıyan iki adet kare formlu, kesme taştan oluşan payenin taşıdığı tespit edilmiştir. Bu mekânda yer alan kemerler Eyyübiler döneminde klasikleşmiş olan “sivri kemer” niteliğindedir. Mekân içerisinde çok sayıda mancınık güllesinin tespit edilmesi, mekânın askerler tarafından cephanelik-malzemelik olarak kullanılmış olabileceğini akla getirmektedir. Ayrıca bu mekânda ana kayaya oyulmuş bir kuyuya rastlanılmıştır. H. 1137/M. 1724 tarihli Mevlana el-Hac Abdurrahman Efendi bin Mustafa Çelebi Vakfiyesi'nde Hüseyin Paşa'nın kalede bir su kuyusu açtırdığından söz edilmektedir. Kazılarda açığa çıkartılan kuyunun vakfiyede geçen kuyu olup olmadığı konusu ileride kalenin tümünde yapılacak kazılarla netlik kazanacaktır.

Mekânın duvarını oluşturan alt sıra taşlarının daha anıtsal olması yapının Roma dönemi temelleri üzerine Eyyübiler döneminde yapıldığını akla getirmektedir. (Bkz. Foto:17,18,19,20)

Sonuç olarak; İstenmeyen bir göçüğün neden olduğu arkeolojik kazı, Şanlıurfa ve Kale tarihi için büyük sürprizler doğurmuştur. Şanlıurfa Müzesi'nin gerçekleştirdiği kazıdan sonra Şanlıurfa Kalesi'nin Roma döneminden itibaren kesintisiz iskan edildiğini, Kale'yi en aktif, verimli kullanan medeniyetlerden birinin Eyyübiler olduğunu, Kale tarihinde Arslanlı Burcun çok işlevsel olduğu bilgisine ulaşılmış bulunmaktadır.

Arkeolojik Kazıdan sonra başlatılan rölöve, restorasyon projeleri çalışması tamamlanmış ve Eylül 2013'te Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nda kabul görmüştür. Restorasyon projesi ivedi olarak uygulanarak kazı ile ortaya çıkarılan mekân dahil Şanlıurfa Kalesi ziyarete açılacaktır.



Kaynaklar:

- 1) Anonim., Urfa Hakkında Tabii, Coğrafi, İçtimai, İktisadi, Tarihi Mülki, Malumatı Cami Salname, İstanbul 1927
- 2) BUCKINGHAM, J.S., Travels in Mesopotamia, London 1827;
- 3) ÇAL, Halit, “Urfa'daki Taşınmaz Eski Eserler Hakkında Bir Ön Araştırma”, Yeni Harran Çevresi, Yıl 1, Sayı 4, İstanbul 1993, s.63-64;
- 4) GIERLICH, Joachim, Mittelalterliche Tierreliefs in Anatolien Und Nordmesopotamien, Tübingen 1996, s.232
- 5) GÜLER, Selahattin., “Urfa Tarihinde İlk Su Baskını ve Kral Abgar'ın Sarayları”, ŞURKAV Şanlıurfa Kültür Sanat, Tarih ve Turizm Dergisi, Sayı 13, Şanlıurfa 2012, s. 26-27.
- 6) KARAKAŞ, Mahmut., Şanlıurfa Kitabeleri, Şanlıurfa 1986, s.74-76
- 7) KÜRKÇÜOĞLU, A. Cihat., “Şanlıurfa Mimari Eserlerine Genel Bir Bakış”, Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir, Ankara, 2002, s. 83-85.
- 8) SINCLAIR, T.A., “Byzantine and Islamic Fortification in the Middle East”, Armies and Frontiers in Roman and Byzantine Anatolia, Oxford 1983, s. 310 ;
- 9) TAVERNIER, J.B., Les Six Voyages De Jean Baptiste Tavernier Ecuyer Baron D'Aubenne Ou'il A Fait En Turquie En Perse, C.I., s. 164.

Şair Nâbî Hakkında Birkaç Söz



Mahmut Karakaş
Emekli Öğretmen



Şair Nâbî hakkında çok yazıldı, hala da yazılmaktadır. Nâbî bunu hak etmiş bir değerdir. Çünkü hakkında daima yeni bilgiler elde edilmektedir. O bakımdan ne kadar yazılsa çok sayılmaz. Madem Nâbî hakkında bu kadar çok yazılıyor, kendi fikrimi daha önce yazılanlara eklemek suretiyle bende yazayım dedim ve bu yazıyı da bu yüzden hazırladım.

Şair Yusuf Nâbî'nin Urfa'da hangi aileden olduğu kesin olarak tespit edilememiştir. Bu gün Nâbî'nin kendi ailelerinden olduğunu söyleyen iki aile bulunmaktadır.

Bunlardan biri Hacı Gaffaroğulları adındaki bir ailedir. Yusuf Nâbî'nin kendi ailelerinden olduğunu söylemektedir.(1) Hacı Gaffaroğulları'ndan olan ve benimle konuşan bir zat da Nâbî'nin torunu olduğunu ve şecerelerinin bulunduğunu fakat kaybettiklerini söylemiştir. Elbette şecerenin elde olması ve Yusuf Nâbî'nin adının da bu şecere içinde geçmesi ancak bu iddiayı doğrulayabilir. Aksi takdirde bu söz doğru kabul edilemez.

İkinci aile ise Hacı Nabi zade ailesi olduklarını söyleyen ailedir. Yalnız bu aile Şair Yusuf Nabi'nin soyundan geldiklerini iddia etmemektedir. Sadece Nabi'nin soyundan geldiklerini zan etmektedirler. Bunlar soyadı kanunundan önce Hacı Nabi zade diye tanınırlardı. Bu ailenin şimdi hayatta olan büyükleri 70 yaşındaki Nacar Hacı Mustafa Habergetiren'dir.(2) Benim bu zatla konuşmamda, bana kendilerine Hacı Nabi zade dediklerini fakat Nabi'nin soyundan olup olmadıklarını bilmediğini söylemiştir.

Bundan ayrı olarak da son zamanlarda Nabi'nin ailesinin "Seyyid", yani Peygamber Efendimiz'in soyundan oldukları da söylenilmektedir.(3) Buna delil olarak da Dr. Meserret Diriöz'ün Ayasofya Kütüphanesinde I. Sultan Mahmut kitapları arasında bulunduğu Muhyiddin ibni Arabî'nin "el-Fütuhâtü'l-Mekkiye" adlı kitabının kenarında yazılan iki satırlık yazıdır. Bu kitabın kenarında yazılı bulunan iki satır yazıdan birincisi:

"Bu mübarek kitabı, ben Mustafa oğlu fakir Seyyid Ahmed, kardeşim oğlu, (yani) Nabî diye meşhur olan Yusuf Efendinin oğlu Ebu'l-Hayr Muhammed'e başışladım." Cümlesi olduğunu söylemektedir.

İkincisi ise "Bu kitabın sahibi, Şeyh Ahmed

Nakşibendî'nin oğlu Seyyid Muhammed Bakır'ın oğlu Seyyid Mahmud'un oğlu Seyyid Mustafa'nın oğlu Ahmed'dir." Cümlesidir.

İşte bu cümleler Nâbî'nin babasının Seyyid Mustafa, dedesinin Seyyid Mahmut, dedesinin babasının Seyyid Muhammed Bakır, dedesinin dedesinin adının da Seyyid Şeyh Ahmed el-Nakşibendî olduğu anlaşılmaktadır.(4) Bu yazıya baktığımız zaman Nabi'nin Seyyid olduğu düşünülebilir. Bilindiği gibi Seyyid kelimesi de Peygamber soyundan gelenler için kullanılan bir kelimedir. Bu kelime bazı kabile büyükleri için veya efendi anlamında kullanılmasıyla birlikte, genel anlamda Hazreti Muhammed (s.a.s) soyundan gelenler için kullanılmaktadır.

Yine yazıda belirttiğine göre Nâbî'nin dördüncü göbekten dedesi Nakşibendî tarikatı şeyhi, Şeyh Ahmet'tir. Demek oluyor ki Nabi, aynı zamanda tasavvufi iç içe olan bir aileden gelmektedir. Eğer, her nesil arasında 25 senelik bir zaman kabul edersek Şeyh Ahmet'in, Yusuf Nâbî'den 100 sene önce yani 1540 senelerinde yaşadığı düşünülebilir. İşte o zaman Urfa'da bilinen ilk Nakşibendî tarikatı Şeyhi Bu Şeyh Seyyid Ahmet olduğu da düşünülebilir. Bu duruma göre Nâbî, hem peygamber soyundan, hem de âlim ve mutasavvıf bir aileden gelmektedir. Böylece tasavvufa da yabancı değildir.

Hacı hatırasını yazdığı kitabı olan Tuhfetü'l-Harameyn'de Nâbî, anne ve babasını gördüğünden hiç söz etmemektedir. İhtimal onlar Nâbî'nin Urfa'ya gelişinden önce vefat etmişlerdir.

Aslında Nâbî, çok sevdiği ve Halep'te doğan Ebu'l-Hayr Muhammed adını taşıyan oğluna yazdığı "Hayriye"sinde kendi ailesi hakkında oğluna bilgi verirken şunları anlatıyor.

*Hamdülillah nesebin 'âlidir
'İlim ile cedd ü ebin 'âlidir(5)*

"Ey oğul, Allah'a çok hamd ve senalar olsun ki senin soyun yücedir. Baban ve ataların da ilim sayesinde yükselmişlerdir."

Demek suretiyle oğluna soylu ve ilim mensubu bir aileden geldiğini anlatmaktadır. Fakat açıktan açığa

Seyyid olduğunu Peygamber soyundan geldiğini söylememektedir. Ama şu beyit de onun Peygamber soyundan geldiğine bir işaret olabilir.

*Sende zahirdir eyâ tîfl-ı nebîh
Ma'ni-i el-veledü sırr-ı ebîh(6)*

“Ey oğul, “el-veledü sırr-ı ebîh = Çocuk babasının sırrıdır. Onun izlerini taşır” cümlesinin manası sende açıkça meydana çıkmıştır.”

Nedir acaba bu sır? Nabi bu mısra ile yani “çocuk babasının sırrıdır” cümlesi ile neyi kastetmiştir? Öyle ya babasından evladına geçen o sır nedir? İşte bu gizli tutulmuş, gerçekten bir sır olarak da kalmıştır. Yalnız Urfa mutasavvıflarından ve Sind ülkesinden gelen Nebîh Efendi'nin (ö.1789) evlatları için yine Urfa şairlerinden Şair Emin Kıratoğlu'nun Nebîh Efendi hakkında yazdığı bir methiye şöyledir:

*Kim bilir ma'ni-i hadisü'l-veledü sırr-ı ebî
İyd-i ekberdir anın eyyamı kadr oldu şebî
Bizleri zann etmesin kimse garib ü ecnebi
Cedd-i a'lamız nebidir, cedd-i a'lamız Nebî*

“Çocuk babasının sırrıdır hadisinin manasını kim bilir? Onun her günü büyük bayram, her gecesi de Kadir gecesiymiş gibi değerlidir. Kimse bizi yabancı ve ecnebi zannetmesin. Bizim yüce ceddimiz Nebî'dir. Yüce ceddimiz Nebî...”

Demek suretiyle Nebîh Efendi'nin Peygamber soyundan geldiğini, yani Seyyid olduğunu anlatmıştır. Burada anlatmak istediğim şudur. “el-veledü sırrı ebî” cümlesi herkes için kullanılan bir cümle değildir. Bu cümle ancak Peygamber soyundan gelenler için söylenilmektedir. İşte Nabi de bu cümleyi Peygamber soyundan geldiğini oğluna anlatmak için söylemiştir.

Burada “Nebîh” kelimesini de Peygamber'e işaret eder anlamında kabul edersek, işte o zaman bu beyite şöyle diyebiliriz: “Ey O peygamber'in çocuğu, bu sen de açıkça meydana çıkmıştır.” böylelikle onun Peygamber soyundan geldiğine bir işaret sayılabilir, düşüncesindeyim.

Bu deyimim ayrıca “Kuş gördüğü yuvayı yapar” ve “Armut dibine düşer” atasözlerinin benzeri olduğu da söylenilmektedir.(7)

Ben burada Nâbî'nin Seyyid olduğuna dair kendi fikrimi de şöyle ilave etmek istiyorum.

*Kimdir bizi meneyleyecek bağ-i cinandan
Mevrûs-i pederdir gireriz hâne bizimdir(8)*

“Bizi cennet bahçelerinden alıkoyabilecek kimdir? O, cennet bize baba mirasıdır; Gireriz ev bizimdir. Kim ne karıştır?”

Beytinin ifade ettiği gibi Nâbî, cennet bahçesini kendi babasından kalan miras olarak gördüğüne göre, bu mısra ile açıkça babasının Peygamber soyundan olduğunu anlatmak istemiştir. Sadece bu beyit bile Nâbî'nin Seyyid olduğuna delildir, kanaatindedim. Çünkü Seyyid olmayanın, Cennet'i kensine miras olarak verilmiş olduğunu iddia etmesi düşünülemez. Evet, Cennet, ancak Allah Resul'ünden evlatlarına miras kalabilir.

Yusuf Nabi kendisinin mahlası Nabi kelimesinin ter kibini şöyle bir bilmece ile anlatmaktadır:

*Bende yok sabr u sükûn sende vefâdan zerre
İki yokdan ne çıkar fikr edelim bir kere(9)*

“(Ey sevgili) Bende sabır ve sakinlik yoktur. Sende de vefa yoktur. Hele bir düşün yok anlamına gelen bu iki kelimeden ne çıkmaktadır. (Sadece bir hiç... Sadece kaçıp kovalamak...)”

Farsça “Na = ن ا” ile yine Farsça “Bi = ب ا” kelimeleri yok anlamında olup, yan yana geldiği zaman “Nabi = ن ا ب ا” kelimesi çıkmaktadır. İşte Yusuf Nabi'nin mahlası budur. Bazısı bunu haber getirmek anlamına da almaktadır. Fakat o, kendini, Yaratanının huzurunda bir hiç olarak görmektedir. İşte Nâbî'de Melami zihniyeti. . .

Sevende, sevgiliye kavuşmak için sabır yoktur. Hele sevgili kavuşulması zor olursa... Dolayısıyla sende sükûnet de olmaz, sevenin içi içine sığmaz. Bu yüzden sevilen kaçır, seven kovalar. Bu dünya da bir kaçır kovalamaktan başka nedir ki? Nabi, kendini dünyada bir hiç gözünde görmektedir. Çünkü sevgilisi kendisinden çok uzaktır. Kavuşulması zordur. Zaten insan kader çizgisi altında kendini yerden yere vurmakta değil midir?

Nabi'nin Urfa'da iken ne ile iştiğal ettiğine bakarsak, bunun hakkında bildiğimiz, sadece Havuzbaşı veya Küçük Attar Pazarı denilen yerde atariye eşyası sattığını Bedri Alpay, Nabi'nin soyundan geldiğini söyleyenlerden öğrenmiş olduğudur.(10) Bunun dışında Nabi'nin Urfa hayatı hakkında bir bilgimiz yoktur.

Gerçi Urfa'da bir Attar Pazarı vardır ama Küçük Attar Pazarı neresidir? Ayrı bir yer midir, yoksa aynı çarşı içinde midir?

Burada yine Havuzbaşı dediği yer de neresidir? Acaba Pınarbaşı dediğimiz Urfa bahçelerinin başladığı yer midir? Gerçi burasının bir pazar yeri olabileceğini sanmıyorum.

Bu arada Nabi, hem çalışıyor ve hem de ilim tahsilini yapıyordu. Bütün kendisi için lazım gelen ilmî çalışmasını Urfa'da yapmış ve alacağı bütün ne varsa Urfa'da tamamlamıştır. O şiirdeki kabiliyetinin de üstünlüğünü Urfa'da iken fark etmiş ve bu yüzden de Urfa'da duramaz, Urfa'ya sığamaz hale gelmiştir.

Nabi'nin daha İstanbul'a gitmeden, çok genç yaşlarında da iyi bir şair olduğu kesindir. Bunu Hicri 9 Rebiülahir 1115, miladi 22 Ağustos 1703 senesinde Sultan III. Ahmet'in (1703-1730) tahta çıkışında yazdığı kasidede şöyle anlatmaktadır.

*Elli yıldır ki müselleme sana seccade-i nazm
Şimdi sensin şü'âra zümresine şeyh-i kebir(11)*

“Nazm seccadesi sana elli yıldır teslim edilmiştir. Şairler zümresinin büyük şeyhi şimdi sensin.”

Bu şiiri yazdığı senelerde Nâbî Halep'tedir. Hicrî 9 Rebiülahir 1115, miladi 22 Ağustos 1703 senesinde 50 yıllık şair olduğuna göre, öyleyse Nâbî Hicrî 1115 senesinden 50 sene geriye gidilirse yine Hicrî 1065 senesinde yani 1655 miladi senesinde daha Urfa'da ve 13 yaşlarında iken şiire başlamıştır. Bu yaş, şiir yazmak

için oldukça küçük bir yaş olarak görünmektedir. Urfa gibi bir kültür şehrinde 13 yaşında bir çocuğun şiir yazması, hem de güzel şiir yazması aslında şaşılacak bir şey değildir. Medrese tahsili yapan birçok kimse az da olsa şiir denemelerinde bulunmaktadır. Bu çocukluktan bir heves olarak da görülebilir. Ama Nâbî'ninki böyle değildir. O, daha çocukluğunda kendini tamamen şiire vermiş bir kimsedir.

Nabî'nin çocukluk senelerinde Urfa'da bazı şairler bulunmaktadır. Bunlardan en iyi tanıdığımız, Urfa'da Halveti tarikatı şeyhi olan ve 1665 senesinde vefat eden Şeyh Ramazan Şanî efendidir. Bu zat, Nabî'nin çocukluk ve gençlik devrine rastlamaktadır. Bu zat Urfa'da yetişmiş çok iyi şairlerden biridir. Aynı zamanda Urfa'nın bilinen en eski şairidir. Nabî'nin de çocukluğunda bu zatı görmüş tanışmış olduğu, en azından bu zata yabancı olmadığı düşünülebilir. Nabî, 23 yaşında 1665 senesinde İstanbul'a gittiği sene bu zat da vefat etmiştir. Nabî'nin çocukluğunda Urfa'da daha başka şairler var mıydı? Belki vardı, çünkü Urfa eskiden beri bir kültür şehridir ama elimizde belge olmadığından bunu bilemiyoruz.

Acaba Nabî, 13 yaşında şiir yazdığına göre, o yaşlarda yazdığı şiirleri nelerdi ve nasıldı? Elde bulunmuş olsaydı Nabî'nin, çocukluk şiiri hakkında bize iyi bir malumat verecekti. Hem de Urfa'da yazılmış şiirler. Şimdiye kadar bu genç yaşına ait şiirine rastlandığını bilmiyoruz.

Nabî'nin dedesinin Nakşibendî şeyhi olmasından dolayı tasavvufa bir aşinalığı da vardır. Tasavvufa olan bu aşinalığı, hayatında ve şiirlerinde ona yön verecektir. Şiirdeki konularını eğlence, içki, aşk değil, hemen çoğunu yaşadığı devirde devletin ve halkın dertleri, problemleri, dinî ve tasavvufî konular oluşturacaktır.

Onun bu tasavvuf çizgisi içinde elbette bir şeyler kazanmıştır. Bu bakımdan vefatından birkaç gün önce, vefatına kendi düşürdüğü Farsça tarih şöyledir ve düşündürücüdür.

چون روح کمین نابی در لجهء نور آمد
از تنکيء و لست در دار سرور آمد
تاریخ شناسان معنای شهود و غیب
گفتند پ تاریخ نابی بحضور آمد

Çün ruh-i kemin Nâbî der lüce-i nûr âmed
Ez tengi-i ten varest der dâr-i sūrûr âmed
Tarih şinâsan ma'nâ-yi şühûd u gayb

Güftend pey tarih Nâbî be-huzûr âmed(12) 1124

"Tuzaktaki ruh, nur denizine girdi. Tenin darlığından kurtularak "sevinç evi"ne geldi. Görülen ve görülmeyen âlemin manasının araştırmacıları tarih peşindeyken, şu tarihi tesbit ettiler: "Nabî, rahata, huzura kavuştu veya Hakk'ın Huzuruna çıktı." Dedi-ler."(13)

Bu son mısranın (نابى بحضور آمد) kelimelerinin harfleri 1124 Ölüm tarihini vermektedir. Nâbî bunu bilerek mi söylemiştir? Benim düşünceme göre, bu mısraların yukarıdaki bu anlamına bakarak, Nâbî bunu bilerek söylemiştir, denilebilir.

Yine Nâbî'nin oğlunun doğumu bölümündeki hacca gittiği seneyi veren bir bilmecesinde Nâbî şöyle demektedir:

Bin doksanı biz Ka'bede etdük Nâbî
'Avdet edeli oldu selâsîn sene
Amma bu 'aceb o sâl-i elf ü tis'în
Ma'nide selâsîn idi idrâk edene
Hurşîd misâl bir luğazdır bu sene
Sad nahvet ü nâz anı hall eyleyene(14)

Bu bilmecede Hac'dan geri döndüğünün üzerinden 30 sene geçmiştir, diyor. Bu 1090 senesinin anlamı, anlayan kimse için Arapça "ثلثين = selasin" olan 30'dur. Bu selasin kelimesinin Arapça harflerinin toplamı 1090 (m.1679-80) etmektedir. Yani bu selasin kelimesi de hac'da olduğu seneyi göstermektedir.

Nâbî, 1090'da hac'da idi. Hac'dan ne zaman geri döndü, 1090'dan sonra hac'dan döndü. Ancak tam olarak hac'dan dönmesi, Tühfetül-Harameyn kitabını tamamladığı hicri 1094 senesi olur. Çünkü Hac'ca gidiş ve dönüş sırasında Tühfetül-Harameyn'i yazıyordu ve bu kitabını 1094 senesinde bitirdi. Öyle ise Hac'dan dönüş senesini 1094 senesi kabul edersek ve bu 1094 (m.1682) senesine 30 seneyi eklersek, Nabî'nin vefat tarihi olan Hicri 1124 (m.1712) senesi çıkar.

Acaba Nabî'nin 30 rakamının üzerine düşmesinin sebebi ve bunu hayretle karşılaması ve güneş misali bir bilmece olduğunu söylemesi bu vefat tarihi için değil midir? Gerçekten düşünülmesi gereken bir luğazdır bu.

Dipnotlar

- 1) Abdulkadir Karahan, Nabî Türkçe şiirlerinden seçmeler, Ankara 1987, s. 3
- 2) Şair Nabi Sempozyumu, 13-15 Kasım 2009 Şanlıurfa, editör Prof. Dr. Ali Bakkal, Urfa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Şair Nabî'nin Urfa'daki izleri, Celil Abüzer, s. 446
- 3) Meserret Dirîöz, Nâbî Divanı, İstanbul 1994, s. 30-31, Abdulkadir Karahan, Nabî Türkçe şiirlerinden seçmeler, Ankara 1987, s. 3
- 4) Meserret Dirîöz, Nâbî Divanı, İstanbul 1994, s. 30
- 5) Yusuf Nâbî, Nabî Külliyyatı, Şeyh Yahya Efendi Matbaası, İstanbul 1292 (M. 1875), Hayriye-i Nâbî, s. 5
- 6) Yusuf Nâbî, Nabî Külliyyatı, Şeyh Yahya Efendi Matbaası, İstanbul 1292 (M. 1875), Hayriye-i Nâbî, s. 4
- 7) Şair Nabî, Hayriye, İskender Pala, Bedir Yayınevi İstanbul 1989, dipnot s. 242
- 8) Yusuf Nabî, Külliyyat, Şeyh Yahya Efendi Matbaası, İstanbul 1292 (M. 1875), Rûba'î bölümü, s. 27
- 9) Yusuf Nâbî, Külliyyat, Şeyh Yahya Efendi Matbaası, İstanbul 1292 (M. 1875), Muammayat, s. 7
- 10) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri I, Şanlıurfa 1986, s. 146
- 11) Yusuf Nâbî, Külliyyat, Şeyh Yahya Efendi Matbaası, İstanbul 1292 (M. 1875), Divan, kasideler bölümü, s. 27
- 12) Yusuf Nabî, Külliyyat, Şeyh Yahya Efendi Matbaası, İstanbul 1292 (M. 1875), Kasideler ve tarihler bölümü, s. 117
- 13) Meserret Dirîöz, Nabî Divanı, İstanbul 1994, s. 120
- 14) Yusuf Nabî, Külliyyat, Şeyh Yahya Efendi Matbaası, İstanbul 1292 (M. 1875), Muammayat, s. 18



Şanlıurfa, Dünya'yı “İNANÇ TURİZMİ” ile Kucaklıyor..



Öğr. Gör. Gül ERKOL
Harran Üniversitesi
Sosyal Bilimler MYO. Turist Rehberliği Programı



Öğr. Gör. S.Sabri KÜRKÇÜOĞLU
Harran Üniversitesi

Son zamanlarda gündemde olan konulardan biri de “Kent markalaşması”. Türkiye tanıtım ve pazarlanmasında; 2023 turizm stratejisinde ve Dünya Turizm Örgütü Planları'nda yer alan bir konu olan ülke markalaşması yerine “bölge markalaşması” turizm kentlerini kalkındıracak unsurlardan biri olma yolunda hızla ilerliyor.

Küreselleşen dünyada; kentleşme kavramının örneklerini gördüğümüz Venedik, Floransa, Roma, Viyana, Kazablanka, Paris, Londra, Barselona, Berlin, Amsterdam, Münih, Stockholm, Prag, Roma gibi destinasyonlar, buldukları ülkenin hatta turizmin merkezleri konumundadır.

Kentsel tanıtımı için oldukça elverişli bir potansiyele sahip olan Şanlıurfa'nın en önemli tanıtım unsuru olan inanç ve kültür yazımının çıkış noktasıdır.

Ülkelerin ekonomilerinde turizmin yeri ve önemi gün geçtikçe artmaktadır. Kıyı turizminin dışındaki turizm çeşit-

lerine ilginin artmasıyla ülkeler çeşitli varlıklarını değerlendirerek turizm çeşitlendirmesi yapmaya başlamışlardır. Dünya turizmindeki arz ve talep, son yıllarda tatil turizminden, kültür ve doğa turizmine doğru kaymaktadır. Kültür ve doğa değerlerini en iyi ve en doğru şekilde ön plana çıkarıp bu yönde çalışma yapanlar bu pastadan daha fazla pay alacaklardır.

İnanç ve Kültür Turizmi'nin Yükselişi

Son yıllarda ülkelerin tanıtımında önemli katkısı olan turizm çeşitlerinden biri de “kültür ve inanç turizmi”dir. Ülkemiz zengin kültür varlıklarına sahip olmasının yanı sıra; Anadolu'nun üç büyük dine ev sahipliği yapması sebebiyle ülkemizde Hıristiyanlık, Musevilik ve İslamiyet dinine ait birçok eser ziyaretçilere, o bölge tarihi, kültürü ve dini hayatı hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Dünya Turizm Örgütü'nün her yıl hazırladığı raporlara göre turizm; yaşanan siyasi dalgalanmalar, ekonomik bulanımlar, iç savaşlar, küresel kriz, bölgesel gelişmişlik düzeyindeki düşüşlerden etkilenmiş olsa da diğer sektörlere göre kısa süreli dalgalanmalar yaşayan bir konumdadır. Dünya Turizm Örgütü 2012 verilerine göre; Dünya turizm pazarında yaşanan ekonomik belirsizliklere rağmen Ocak ve Nisan 2012 tarihlerinde dünya çapında yaklaşık 285 milyon turist seyahat etmiş, bu oran geçen yılın aynı dönemlerine nazaran % 5.4 oranında artış göstermiştir. En güçlü büyüme gösteren bölgeler arasında ise Kuzey Afrika % 11, Güney Asya % 10, Güney ve Orta Avrupa % 8 olarak kaydedilmiştir.

Bahsedilen sayısal verilerin içerisinde “inanç turizmi”ne katılan turist grubunun oranı oldukça fazladır. “İstanbul 2010 İnanç Turizmi Zirvesi”nde konuşan Dünya Dini Seyahat



Dünya'nın En eski tapınak kalıntıları Göbeklitepe

Birliği Başkanı Kevin J. Wright, dünya nüfusunun 6 milyar 980 milyon kişi olduğunu ve bunun yaklaşık 300 milyonunun inanç turizmi gerçekleştirdiğini açıkladı. Ayrıca Wright, Dünya genelinde inanç turizminin son yıllarda gözle görülür biçimde artış yaşandığını ve bu artışın inanç turizminde ekonomik arz-talep dengesinin son yıllarda gelişmesi ile ilgili olduğunu belirtmiştir.

Ülkeler, turizmde önemli çekicilik kaynaklarını ve mirasını tanıtırken, bu tanıtımın içine dini öğeleri de almaya hatta ön plana çıkarmaya başlamıştır. Tanıtımlarda; dini, kutsal mekanları, dini açıdan önemli merkezleri hacılık noktalarını ön plana çıkartacak unsurlara yer verilmeye başlandı. Tüketicilerin zihinlerindeki ülke imajı bir yeni unsurun eklenmesiyle zenginleşti, turistik ürünün satın alım sürecinde dini merkezlere doğru bir eğilim yaşanmaya başlandı. Turizm yatırımcıları da bu talebe karşılık arzı doğurdu ve dünya genelinde inanç turizminde büyük artışlar meydana geldi.

"İnanç Turizmi" son zamanlarda moda bir kavram. Güneş, kum, deniz tatil anlayışına hapsedilenlerin çıkış yolu arayışı, alternatif turizm konseptini güçlendirmiş. İnanç da kültür turizminin en temel alt dallarından biri konumunda.

Kıtalar kavşağındaki Anadolu'nun inanç coğrafyalarındaki başat rolünü biliyor, fakat buna uygun akılcı adımlar atmak yerine, giderek hamasete kaçan vurgular yapıyoruz. Oysa inanç konusunda envanter zengini olsak dahi, başkalarının eli armut toplamıyor.

Siz, 22 milyar \$ yatırarak Nevada Çölü'nde Las Vegas kurabilirsiniz,

ancak "Peygamberler Şehri" kuramazsınız. Bunun için yalnızca paraya değil, aynı zamanda peygamberlere ve binlerce yıla ihtiyacınız vardır. Bunlar; Urfa'da var olmayan; 42 ülkeden gelen turiste bunu takdim etme ve zenginliğe dönüştürme sürecidir. İnanç turizmi için böylesine potansiyel varken, gelen turist başına harcanan paranın hala günlük 50-80 \$ olması üzerine kafa yormak durumundayız. (sabah.com.tr, 2013)

Bilindiği gibi; Medeniyet tarihinin en görkemli yapıları, ortaçağ dini yapılarıdır. Bu yapıların yer aldığı şehirlere baktığımız zaman ise, buna neden olan en önemli vasfın "din tarafından kutsanmış mekan" anlayışı olduğunu hemen fark ederiz. Bunun en önde gelen örnekleri Kudüs ve Mekke'dir. Mekke sadece Müslüman-

larca kabul edilirken, Kudüs hem Yahudilerce, hem Hıristiyanlarca hem de Müslümanlarca kutsal kabul edilmektedir. Kudüs'ün dışında bu üç ilahi din tarafından "ortaklaşa kutsal kabul edilen" yegâne şehir Urfa'dır. Bu iki şehir dışında bu üç ilahi din tarafından ortaklaşa kabul edilen başka şehir yoktur. Bu nedenle üç dinin müntesipleri tarihi süreç içerisinde geliştirdikleri dini menkıbelerle bir yandan bu şehri kutsamışlar, diğer yandan da siyasi ve askeri tahkime çok etkili bir katkıda bulunmuşlardır.

Şanlıurfa Kültür ve İnanç Turizmi Değerleri

12.000 yıl öncesine ait dünyanın en eski tapınak kalıntılarının yer aldığı, ilk mimarinin ve ilk tarımın yapıldığı Şanlıurfa, dinler tarihi açısından dünyada önemli bir yere sahiptir. Hilvan ilçesine bağlı olan ve günümüzde Atatürk Barajı gölü altında kalmış bulunan Nevalı Çori antik yerleşmesinde ve il merkezine 18 km mesafedeki Göbeklitepe'de yapılan arkeolojik kazılarda, ilkel dinlere ait olan ve M.Ö. 9.500 yıllarına tarihlenen dünyanın en eski tapınak kalıntılarına rastlanılmıştır.

Tarihte Şanlıurfa, çok tanrılı (politeist) dinlerin önemli merkezlerinden biriydi. Babil ve Asur dönemlerinde Ay, Güneş ve gezegenlerin kutsal sayıldığı Politeist inanca dayalı "Pagan" dininin baştanrısı "Sin'in mabedi Harran'daydı. Harran yakınlarındaki Soğmatar şehri ise bu dinin önemli bir merkez şehri sayılıyordu.



Hz. İbrahim'in Dönemin kralı Nemrut tarafından ateşe atıldığında düştüğüne inanılan yerde oluşan Halil ür-Rahman Gölü (Balıklıgöl)

Musevi, Hıristiyan ve İslam dinleri peygamberlerinin atası olan Hz. İbrahim'in Urfa'da doğup yaşadığına, Nemrut ve halkının taptığı putlarla mücadele ettiği için burada ateşe atıldığına inanılmaktadır. Urfa her üç dinin mensuplarınca kutsal sayılmaktadır. Hz. İbrahim'in doğduğu mağara ve ateşe atıldığına düştüğü yerde oluşan Halil ür Rahman Gölü (Balıklıgöl) üç dine mensup insanlarca ziyaret edilmektedir. Ayrıca; Yakub Peygamber'in Harran'daki "Yakub Kuyusu" olarak bilinen kuyunun başında dayısı kızı Rahel ile tanışıp evlendiğine; Eyyub Peygamber'in Şanlıurfa'daki bir mağarada hastalık çektiğine, bu mağaranın yakınındaki kuyunun suyu ile yıkanarak sağlığına kavuştuğuna, Eyyub Peygamber ile hanımı Rahime Hatun'un ve Elyesa Peygamber'in mezarlarının Viranşehir ilçesine bağlı Eyyubnebi Köyü'nde bulunduğu; Şuayb Peygamber'in Harran'a 37 km. mesafedeki Şuayb Şehri'nde yaşadığına; Musa Peygamber'in, Şuayb Şehri yakınındaki Soğmatar'da Şuayb Peygamber'le buluştuğuna ve sihrili asasını Şuayb Peygamber'den burada almış olduğuna inanılmaktadır.

Hz. İsa'nın Urfa'yı Kutsaması

MÖ.132 ve MS.244 tarihleri arasında Şanlıurfa'da hüküm süren Osrhoene krallarından V. Abgar (M.S. 13-50 yılları arasındaki 37 yıllık ikinci



Soğmatar'da Güneş tanrısı Şamaş ve Ay tanrısı Sin'i tasvir eden kabartmalar



Edessa Kralı V. Abgar

saltanat devresinde) hastalandığında Hz. İsa'ya mektup yazarak ona inandığını onun dinini halkıyla birlikte kabul ettiğini belirtmiş ve hastalığını tedavi etmesi için Hz. İsa'yı Şanlıurfa'ya davet etmiştir. Bu davet üzerine Hz. İsa Urfa'yı kutsadığına dair bir mektubunu ve yüzünü sildiği mendile çıkan mucizevi portresini havarilerinden Aday'la birlikte Abgar Ukkama'ya göndermiştir. Abgar Ukkama bu kutsal mendile yüzünü silerek sağlığına kavuşmuştur. Şanlıurfa'nın İsa Peygamber tarafından kutsanmış olması Hıristiyanlığı dünyada ilk kabul eden kralın Urfa kralı olması bu ilin Hıristiyanlar tarafından "Kutsanan Şehir (The Blessed City)" adıyla tanınmasına neden olmuştur. (Kürkçüoğlu, 2010).



Şuayip Şehri Kalıntıları

Şanlıurfa Dünyada Bir İnanç Merkezi Olarak Gösteriliyor

Önemli Kültür ve inanç değerlerine sahip olma özelliklerinden dolayı Şanlıurfa; Mekke, Medine ve Kudüs'ten sonra "dünyanın dördüncü inanç merkezi" olarak gösterilmektedir. Bu özelliklerinden dolayı İnanç Turizmi'nin dünyadaki önemli merkezleri arasındadır.

Urfa taşı toprağı tarih, kültür ve dinle yoğrulan ve tarihin her döneminde mutlaka izi bulunan, il genelinde ortaya çıkan arkeolojik bulguda, tarihin yeniden yazılmasına sebep olup tarihe kaynaklık eden, tarihin gelecekle buluştuğu kadim bir şehirdir. Evliyası, enbiyası, ereni, ermişî ile gönül



Urfa'dan Minareler

sultanlarının mekanı, muhabbetin başkentidir.

Kutsal mekânlarda dualarınızın daha büyük anlam kazandığını ve Makam-ı İbrahim'de asırlardır yapılan zikir ile kalbinizin pasının silindiğini hissetmeniz anlamında önemli bir merkezdir.

Dünyanın İlk Tapınağı Göbeklitepe

Peygamberler şehri Urfa, Dünya'nın "ilk tapınağı"na ev sahipliği yapan bir şehir. Bereketli Hilal toprakları binlerce yıl önce tüm görkemini Göbeklitepe'ye sunmuş; Göbeklitepe ise bizlere mantığımızın alamayacağı eserler bırakmıştır. Şanlıurfa, bölge için kavşak noktası durumundadır; zira Nureddin Zengi'nin Haçlı ordusunun elinden Kudüs'ten önce Urfa'yı almasının sebebi burada yatar.

Şanlıurfa'da Konaklama Verileri

Şanlıurfa'nın 2012 konaklama kapasitelerine bakıldığında turizm işletme belgeli, belediye belgeli, kamu kurum misafirhaneleri olmak üzere toplamda 60 tesis bulunmaktadır. 2073 oda sayısı, 4437 yatak kapasitesine sahiptir.

Şanlıurfa 1.827 tescilli kültür varlığı ile Güneydoğu'nun turizm potansiyeli en yüksek illerinden biridir. Yerli ve Yabancı turist sayısında 2007 yılından itibaren ciddi bir artış olmuştur.

2008 yılında yerli turist sayısı 134.688'den 329.038'e, yabancı turist sayısı ise 11.433'ten 44.868'e yükselmiştir.

2009 yılında Şanlıurfa'ya gelen turist sayısı 387.027'dir. Bunlardan 345.317 kişi yerli turist 41.710 kişi ise yabancı turisttir.

2010 yılında ise Şanlıurfa'ya gelen turist sayısı 428.983 kişiye çıkmıştır.

2011 yılında bu sayı 456.848'e yükselmiş;

2012 yılına gelindiğinde 494.490 yerli ve yabancı turist giriş yapmıştır

Şanlıurfa'ya yerli turistlerden sonra en çok İran, Suriye ve Almanya'dan turist gelmektedir. (Kürkçüoğlu ve Erkol, 2013: 798-799)

Şanlıurfa Turizminde Yeni Stratejiler Belirlenmeli

Bahsedilen tüm bu çekici unsurlar ve kentin potansiyeli incelendiğinde etkin bir yönetimi gerektirdiği üzerinde dikkatle durulması gereken bir konudur. Global kapsamda turizmde kaydedilen gelişmeleri yakından takip ederek ülkesel turizm, yorumlama ve makro planda katkı gayretlerini yıllardır

sürdürmekteyiz. Bu kapsamda planlama açısından hayati önem taşıyan 2023 stratejisi ve özellikle de turizm konseyi örgütlenmesinin önemini her yönüyle vurgulamaya devam ediyoruz. Turizmin boyutları çok geniş olduğu için sorunların da çok fazla ve karmaşık nitelikte olması oldukça doğal. Bu nedenle piyasa sorunlarının aşılması için özel ve sürekli nitelikte işbirliği ve örgütlü dayanışmaya ihtiyaç hayati olarak ortadadır. Şanlıurfa'da çok zayıf olan Ar-Ge paralelinde dünya çapındaki yenilikler izlenmeli ve yorumlanmalıdır. (turizmgüncel.com, 2012)

Yeni Anadolu denilen kentler yatırımlar ve altyapılardan ziyade; zihinlerin yenilenmesini ifade eder. Şanlıurfa İnternetle masa başından görülemez. Bunun için sahaya inmek gerek. Her yöreyi kendi doğal kaynakları, tarihi mirası ve yerel aktörlerin kabiliyet alanları üzerinden geliştirmek, çağdaş kalkınmanın tek sürdürülebilir yolu. Urfa zenginliğin de tıpkı fakirlik gibi zihinlerde oluşmaya başladığının güzel bir örneğidir. Ortada henüz tarım toplumu yokken atalarımızın avcı ve toplayıcı olduğu erken çağlardan kalma mağaralar, su kaynakları, kelaynaklar ve uygarlık mirası sadece rehberlerin dilindedir ama zenginliğe dönüşmesi oldukça yavaş düzeyde seyretmektedir. Urfa, şimdi bu zihinsel yol ayrımındadır ve ören yeri bekkiliğinden inanç turizmi başkenti olmaya doğru stratejiyle ilerlemektedir. (sabah.com.tr, 2013)



Göbeklitepe kazısı başkanı Prof. Dr. Klaus Schmidt ve Kazı başkan yardımcısı Yrd. Doç. Dr. A. Cihat Kürkçüoğlu



Eyyüp Peygamber Kuyusu



Eyyüp Peygamber Türbesi - Eyyüpnabi Köyü

Şanlıurfa'nın bilim adamları, sanatçıları, müzisyenleri, eğitimcileri, mimarları ve yeni fikirler üreten kişileri Urfa gelişimi sürecinde söz sahibidirler. Bu insanlar olmadan Şanlıurfa kalkınma süreci gerçekleşemez.

Belirtmek gerekir ki Şanlıurfa'nın marka şehir olabilmesindeki amaç; popülerliği olan bir imaj yaratmak değil; daha fazla turist çekmek, yatırımları canlandırmak; değerli katkılar sağlayabilecek, özgün insanların şehirde yaşamasını mümkün hale getirmek demektir. Bu kitleyi ikna etmek Şanlıurfa'nın kalkınmasını sağlayarak, kent halkının içinde yaşarken mutlu olacağı, gözle görülen hiçbir çarpık yapılaşmanın, elektrik ve su kesintisinin bulunmadığı, kirliliğinin barınmadığı, çocuklarının ve torunlarının güvenli, huzurlu bir ortamda koşup oynayabileceği parkları ve doğal alanları olan, pazarı, camisi, okulu, sineması, tiyatrosu, festivalleri, dini, kültürel ve sosyal etkinlikleri ile kendine has ve rakiplerince taklit edilemez bir yaşama alanı oluşturarak mümkün olabilir.



Sağda Harran Üniversitesi Uygulama Oteli, arkada Hotel El-Ruha

Kaynaklar:

Cengiz, Ş. (2012), " Kent turizmi Zirvesi: Türk Turizminde Yeni Bir Fırsat" <http://www.turizmuncel.com/makale/-kent-turizmi-zirvesi-turk-turizminde-yeni-bir-firsat-m1015.html> Erişim Tarihi: 05.01.2013

Kürkçüoğlu, A.C., Güler, S.E. (2010), Tarih ve Turizm Şehri Şanlıurfa, ŞURKAV Yayınları, Ankara

Kürkçüoğlu S.S. ve Erkol G. (2013) " Şanlıurfa Kültür ve İnanç Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi" Uluslararası İnanç Turizmi ve Hoşgörü Konferansı, 9-12 Mayıs 2013, Konya/Türkiye.

Oğuz, Ş. (2013), "İnanç Turizminde Şanlıurfa Kozumuz" <http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/oguz/2011/05/18/inanc-turizminde-sanliurfa-kozumuz> Erişim Tarihi: 05.10.2013

ÇAĞDAŞ BİR NÂBÎ, MEÇHUL BİR URFALI ŞAİR Kemâl Edip Kürkçüoğlu



Mehmet KURTOĞLU
Vakıflar Genel Müdürlüğü
Kültür ve Tescil Dairesi Yayınlar Müdürü
kurtoglu.mehmet63@gmail.com



Şehrin Ruhunda Saklanan Şair

Pope'nin, "insanlığı incelemenin en uygun yolu, insanı incelemektir" ifadesini "bir sanatçıyı incelemek, onun doğup yaşadığı şehri incelemektir" diye dönüştürsek yanlış olmaz sanırım. Edip Cansever'in de bir dizesinde ifade ettiği gibi, "insan doğduğu yere benzer". Bu bağlamda yazar ve sanatçıların portreleri çalışırken bence şehir olgusu gözardı edilmemelidir. Bazen şehirden yola çıkarak yazar veya sanatçıyı, bazen de sanatçıdan yola çıkarak şehri tanımlamak gerekir. Zira bu her iki yöntemin, iyi bir biyografinin ortaya çıkmasında önemli bir yeri vardır.

Ünlü romancı ve biyografi yazarı Stefan Zweig, yazar ve sanatçı portrelerini kaleme alırken adeta yerine geçerek, ruhunun derinliklerine iner. Ortaya koyduğu eser, bir biyografi çalışması olduğu kadar, roman tadında gerçek bir sanat eserine dönüşür. Sanatçının eserlerinden ve yaşadığı dönemden hareketle yazmasına rağmen Stefan Zweig: "bir biyografi yazarı için, kendi çağdaşı olan veya olmayan herhangi birini anlatmak, hiçbir zaman kendi benliğini tam olarak anlatmak kadar güç bir iş değildir" diye yazar. Yazar, bununla bir sanatçının kendi yaşamını yazmasının zorluğunun altını çizer. Çünkü Zweig'e göre kendi yaşamını yazan birçok yazar yalana sarılır ama bir başkası tarafından kaleme alınan eser daha gerçekçidir.

Usta şair, adı gibi edip ve şair olan Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun biyografisine, hatıra kitaplarında, ansiklopedilerde ve birçok akademik makalede rastlamak mümkündür. Şiiri ve hayatı hakkında makaleler yazılmış, eserleri dini ve edebi araştırmalarda kaynak teşkil etmiş bir şair ve edibin hayatını yeniden kaleme almak, onun biyografisine ne katar diye düşünmeden edemedim. Ama bu büyük şair ve yazarın

doğup büyüdüğü Urfa'da tanınmadığını görünce, onu doğduğu şehir üzerinden anlatarak belki biyografisine bir katkı sağlamış olabilirdim. Ayrıca onun hakkında yazılanlardan hareketle yeni bir biyografi denemesi yapmak ve bu vesile ile doğduğu şehirde unutulmaya mahkûm edilen bir sanatçıyı hatırlamanın bir vefa borcu olacağı düşüncesiyle bu yazıyı kaleme alma gereği hissettim. Çünkü Kemal Edip, Urfa şair ve yazarları içinde hatırlanmaya ve üzerinde düşünölmeye değer çok önemli ve özel bir sanatçısıdır.

Kemâl Edip'i şehir üzerinden anlatmayı düşünürken, bu eksikliğini Kemâl Edip'in şahsından değil, onun sanatçı ruhunu ve ufkunu kaldıramayan şehrin idrakinden kaynaklandığını düşünmeden edemedim. Çünkü Urfa'da doğup yaşamış olan yazar ve sanatçılar içinde Urfa ile en iyi ve en güçlü ruh bağı kurabilecek bir kişiliğe sahip Kemâl Edip. Zira Hz. İbrahim'in mesajıyla yoğrulmuş Urfa; tasavvufi boyutu olan güçlü bir ruhaniyete sahiptir Kemal Edip de. Tarih boyunca Urfa, inançlı ve ruhaniyeti güçlü insanları sahiplenmiş, onlara ihtiram göstermiş, mekân ve makam olmuştur. Hz. İbrahim'in makamından Bediüzzaman Said Nursi'ye, Hz. Eyyüp'ten Kadiri Hûlefâsından Dede Osman Avni'ye birçok Peygamber ve Ermiş'e mekân olmuş bir şehirdir. Bu yüzden Kemal Edip gibi tasavvuf ehli bir şair ve yazarın bu şehrin hafızasında iz bırakması bir yana, şehrin onun hafızasında derin izler bıraktığı düşünölebilir...

Kemal Edip'in adını Şeyh Safvet koymuştur.(1) Kemal Edip gibi Urfa'da doğmuş, şöhretli ve ünlü bir diğer yazar ve estetikçi Prof. Dr. Suud Kemâl Yetkin, bilindiği gibi Şeyh Safvet'in oğludur. İlginç olan, Suud Kemâl de Urfa'da pek tanınıp, bilinmez. Onun tanınmaması Urfa dışında yaşamasının sonucu olarak gösterilebilir ama en büyük nedeni şehirle düşünce ve ruh bağının kopukluğudur. Gerek babasının Cumhuriyet döneminde

bir şeyh olarak ortaya koyduğu seküler tutum, gerek Suud Kemal'in aldığı eğitim, zihniyet Batı tesirinde kalmış olması ve son olarak Urfa'nın dini yapısıyla uyumlamaması gösterilebilir.(2) Bu bağlamda Suud Kemal'in şöhreti ülke sınırlarını aşmış olmasına rağmen Urfa'da bilinmemesi normal karşılanabilir. Fakat Kemal Edip gibi güçlü bir tasavvufi ekolden gelen, güçlü şiirlere imza atan, şehirle köklü bağları olan ve Doğu klasiklerini yutmuş birinin bilinmemesi oldukça düşündürücüdür. Bu iki şöhretli Urfalının, düşünce olarak birinin Batı'yı, diğerinin Doğu'yu temsil etmesi aynı zamanda bu şehrin kültürel yapısının zenginliğinin bir göstergesidir. Öyle inanıyorum ki, şehrin kültürel ve sanatsal seviyesi yükseldikçe Kemâl Edip, daha çok anılacak ve hatırlanacak şahsiyetlerden biri olacaktır. Urfa böylesine büyük bir edip ve şaire sahip olduğu için aynı zamanda şanslı bir şehirdir. Onun bugüne kadar hatırlanmamış olması büyük bir talihsizliktir.

Kemal Edip'in ruh ve düşünce dünyası, Urfa gibi ruhanîyetli bir şehirden ilham almış olmalıdır. Her ne kadar büyüklüğü ve kadri bilinmemiş olsa da, o şehri, şehir de onu ruhunda saklamıştır. Şehirdeki uzun geçmişi, çocukluk ve gençlik yıllarında almış olduğu kültür ve yazdığı eserler içinde 'Urfa Ağzı' kitabı ve bu kitap dolayısıyla almış olduğu Türk Dil Ödülü onun Urfa ile bağının ne denli güçlü olduğunu gösterir sanırım. Kendisine gelene kadar Urfa Ağzı'nın inceliklerini bu denli güzel anlatan ikinci bir kişi olmamıştır. Onun yazdığı bu kitap Urfa'nın halk biliminde ilk ciddi bir çalışma olmuş, ondan sonra bu konuda yazanlara kaynak teşkil etmiştir.

İlim ve Sanatla Geçen Bir Ömür

Urfa'nın köklü, aynı zamanda birçok siyaset ve sanat adamı yetiştirmiş Kürkçüoğlu ailesine mensup olan Kemal Edip, Urfa'da doğmuştur.(3) Babası, Osmanlı Meclis-i Meb'ûsani Urfa temsilcisi Ömer Edib Bey, annesi İstanbul Temyiz Mahkemesi üyelerinden Eğinli Ahmed Nazif Bey'in kızı Sıdika Hanım'dır. Abdülkâdir-i Geylânî soyundan geldikleri söylenmektedir.(4) Kemal Edip, aile adının soyadı olarak kullanılması yasaklandığı için soyadı kanununun ardından bir müddet Ünsel soyadıyla anılmışsa da 1950'den sonra Kürkçüoğlu soyadını almıştır.(5)

Kürkçüoğlu ailesi XVI. yüzyıl başlarında Yavuz Sultan Selim tarafından Urfa'nın Osmanlı topraklarına katılması sırasında buraya yerleşmiş ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında Urfa Kale Ağalığı'na getirilmiş Koca İakabıyla tanınan bir aileden gelmektedir. Kale Ağalığı babadan oğula devreden bu aileden Ali oğlu Hasan Efendi, Sultan Abdülmecid'in 26 Muharrem 1253 (miladi 1838) tarihli fermanı ile Reha (Urfa) Kalesi Mühimmat Müdürlüğüne (Kale Ağalığı) atanmıştır.

XIX. yüzyılın sonlarında ailenin büyüğü Halil Koca kürk ticareti ile uğraşmaya başlayınca aile Kürkçü İakabı ile tanınmış, daha sonra bu zatın evlatları Kürkçüzade olarak anılmış ve Cumhuriyet döneminde Soyadı Kanunuyla Kürkçüoğlu soyadını almıştır. Aileden, Ömer Edip Efendi (1904-1904 / 1908-1912 iki kez), Osman Remzi Efendi (1914-1916), Celal Nedim Efendi (1930-

1933) ve Fazıl Kürkçüoğlu (1946-1947) Urfa Belediye reisliği yapmıştır. Ömer Edip Efendi ayrıca II. Meşrutiyet Döneminde Nisan 1912-Ağustos 1912 ve 1912-1914 dönemlerinde Urfa Bağımsız Mebusu seçilmiştir. Kemal Edip Kürkçüoğlu, 1904-1904 / 1908-1912 iki kez Urfa Belediye başkanlığı görevinde bulunan, ayrıca II. Meşrutiyet Döneminde Nisan 1912-Ağustos 1912 ve 1912-1914 dönemlerinde Urfa Bağımsız Mebusu seçilen Ömer Edip Efendi'nin üç oğlundan biridir. Ömer Edip Efendi'nin diğer iki oğlu Av. Fazıl ve Adil Bey'lerdir.(6)

Kemal Edip Bey, "Urfa'da İrfâniye Mektebi'nde başladığı ilköğrenimini İstanbul'da Menbaurifan Mektebi'nde bitirmiş, 1919 yılında Urfa Rüşdiyesi'nde ve İstanbul'da Vefa Sultânîsi'nde okumuştur. 1924 yılında İstanbul Dârülmua'llimîn-i Âliyesi'nden mezun olmuştur.(7) Ayrıca Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Klasik Şark Dilleri Bölümü'nü bitirmiştir. Edebî bilgisini babasına, amcası şair Osman Remzi ile Ali Emîrî Efendi'ye borçlu olduğunu söyleyen Kemal Edip, bir taraftan cami derslerine devam ederek dinî konularda kendini yetiştirirken, özel hocalardan da faydalanıp Fransızca, Arapça ve Farsça ve İngilizce öğrenmiştir. Naim Hazım Onat ve M. Necati Lugal gibi hocalardan istifade etmiştir. 1935 yılında ilk mektep muallimliğiyle başladığı mesleğini İstanbul Maarif Müdürlüğü'nde şef müfettiş, ilk tedarikat müfettişliği, orta ve liselerde tarih ve edebiyat hocalığı. Millî Eğitim Bakanlığı Hususi Mektepler Dairesi müdür muaviniği gibi görevlerle bilhassa fakülte ve yüksek okullarda zaman zaman idarecilik yaparak vefatına kadar sürdürmüştür. Üniversite hocalığı Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi müdürlüğüyle başlamış, burada paleografi; Ankara İlahiyat Fakültesi'nde İslâm dini esasları ve tasavvuf tarihi dersleri okutmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı müfettişliği, Tâlim ve Terbiye Dairesi üyeliği, Din Eğitim ve Öğretimi Dairesi Müdürlüğü yapmıştır. Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca ve Türkçe bölümlerinde edebiyat dersi vermiş, 13.05.1960 tarihinde İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Müdürlüğü'ne tedvirle görevlendirilmiştir. Burada tasavvuf tarihi derslerini okutmuş, hemşerisi Celal Saraç'ın müdürlüğe tayini dolayısıyla enstitüdeki görevlerinden 1 Haziran 1961'de ayrılmıştır Bir müddet Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'nde ders vermiş, 1965 yılında Amerikan hükümetinin davetlisi olarak meslekî incelemelerde bulunmak üzere Amerika'ya gitmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı müfettişi iken yaş haddinden emekliye ayrılmıştır. (12 Haziran 1968) 1969-1972 yılları arasında İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde İslâmî Türk Edebiyatı derslerini okutmuştur."(8)

Meçhul Bir Şair Veya Çağdaş Bir Nâbî

Kemal Edip'in çocukluğu Urfa'da geçmiş, ilk öğrenimini yine doğduğu şehirde tamamlamış, ardından İmparatorluğun başkenti İstanbul'da lise ve üniversite tahsili yapmıştır. O dönemde Urfa tipik bir Osmanlı şehridir. Başkentten uzakta olmasına rağmen Urfa, geçmişte başkentlik yapması dolayısıyla güçlü bir kültürel birikime sahiptir. Birçok din, dil, mezhep, tarikat ve ırkın bir arada yaşadığı bu şehirde binlerce yıldır sürüp



Ömer Edip Bey Konağı: Ömer Edip Efendi'nin Konağı Eski Vali Konağı'nın kuzeyine bitişikti. Kemal Edip Bey'in gençlik yılları bu konakta geçmiştir. Kardeşi Fazıl Bey avukat olup Urfa'ya geldiğinde ilk bürosunu bu konağın cadde tarafındaki bahçeye bakan odasında açmıştır. 1950'li yılların sonlarında bu Konağın ön kısmı yıkılarak yerine Sümerbank mağazası inşa edilmiş, 1980'li yıllarda ise tamamı yıkılarak yerine bu günkü Adil Kürkçüoğlu İş Hanı yapılmıştır. (Fotoğraf: Muvaffak Uyanık/ 1951, MEB Eğitim Genel Müdürlüğü Arşivi)



gelen dini çoğulculuk hâkimdir. Ayrıca Urfa'nın, tarih boyunca gerek Hıristiyanlık gerek İslam hâkimiyeti döneminde hep bir tasavvufi damarı olmuştur. Gazelin musikiyle karıştığı, Nabi'nin ilham alarak şiirini hikmetle bulduğu bu şehrin sıra gecelerinde yüzlerce yıldır gazelle musiki, din ile edebiyat iç içe olmuş, bu topraklarda doğanların ruhları şiir ve musikiyle şekillenmiştir.

Osmanlı döneminde doğup, Cumhuriyet döneminde sanatını nesir ve şiirleriyle sürdüren Kemal Edip'in klasik edebiyata yaslanarak şiir yazması, yine şiirinde derin tasavvufi boyutunu bulunması onun bu şehirle karışan toprağından dolayıdır. Urfa gibi mistik bir şehirde doğmuş, kişiliğini şekillendiren inanç ve kültürünü bu topraklardan almıştır. Nasıl ki, ancak Yusuf Nâbî gibi Urfa'dan çıkan bir şairin divan edebiyatına hikmeti

getirmesi kaçınılmazsa, Kemal Edip gibi bir edip ve yazarın Urfa'dan çıkıp tasavvufi/mistik boyutu şiirine taşımaması düşünülemez. Ki, daha sonra Türk edebiyatının en güzel tasavvufi şiirlerine imza attığını görüyoruz. Gerek Mevlana ile ilgili yazdığı şiir olsun, gerek yazdığı naatlar olsun bunun en güzel göstergesidir.

Kemal Edip lise ve üniversite yıllarını İstanbul'da geçirmiş, daha sonra Cumhuriyetin başkenti Ankara'da yaşamıştır. Kemal Edip'in yaşamında, daha doğrusu sanatında bu üç başşehrin önemli ve özel bir yeri vardır. Onun kişiliğini ve sanatını bu üç şehri göz ardı ederek tanımlamak mümkün değildir. Kemal Edip'in özellikle İstanbul ve Ankara'da ki edebiyat ve kültür çevresinde çok önemli şahsiyetler bulunmaktadır. Bunlarla yakın temasta olan Kemal Edip, bunları etkilediği gibi, etkilenmiştir de. Zira Onun şiir ve edebiyat konusunda etkilendiği amcası Osman Remzi ve Ali Emiri ve Mahir İz ilk akla gelen isimlerdir...

Savaş ve siyasi cereyanların başını alıp gittiği, 20. yüzyılın ilk yıllarında (1902) doğan Kemal Edip, çocukluk ve ilk gençlik yıllarının eğitim ve kültürünü Osmanlı imparatorluğunda almıştır. Bu yüzden gelenekle, özellikle de divan edebiyatıyla bağı güçlü bir şekilde devam etmiş, köklü eğitim ve kültürüyle Cumhuriyet döneminde dahi bir imparatorluk çocuğu olduğunu eseri ve sanatıyla ortaya koymuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki büyük bilgi ve birikime sahip, dünyayı tanıyan birçok aydın ve sanatçının güçlü düşünce, edebiyat ve sanat eserleri yaratmalarının nedeni imparatorluk çocuğu olmalarından dolayıdır. Kemal Edip'in ortaya çıktığı dönemde şiir ve edebiyatta

öylesine dev isimler vardır ki, bunların tümü yukarıda sözünü ettiğimiz büyük bir imparatorluğun kültüründen beslenmişlerdir. Şiirde Faruk Nafiz, Ahmet Kutsi Tecer, M. Emin Yurdakul vb beş hececi şairler Milli Edebiyat akımıyla, Necip Fazıl, Nazım Hikmet farklı konu ve söyleyişleriyle Türk edebiyatında modern bir şiirin yolunu açmışlardır. Rıza Tevfik gibi filozof kökenli şairler ise içinde buldukları düşünsel cenderede sıkışıp kalmışlardır. Hece'nin zirvesi Necip Fazıl'ın metafizik ürpertileri, Nazım'ın ideolojik serbest şiirleri, beş veya sekiz hececilerin hamasi şiirleri Kemal Edip'in ilgisini çekmemiş, geleneğe yaslanarak, kendine mahsus bir duyguyla şiirlerini söylemiştir. Yaşadığı dönemin siyasi ve kültürel ortamı, şiir çıkışları elbette onu etkilenmiş olmalı ki, o, bütün bu şiir akımlarının dışında kalarak imparatorluğun altı yüzyıllık birikiminden doğan Divan geleneğine yaslanarak şiirlerini yazmıştır.

Ayrıca yaşadığı dönemin fikrîsel çekişmelerinden uzak kalarak aşk ve tasavvufa yönelmiştir. Bu bağlamda Onun şiiri, Koca İmparatorluğun birikiminden doğup derinden akan bir nehir gibidir. Bu nehir büyük, köklü bir o kadar da sakin ve dinginidir. Onun şiirine bakanlar önce bu dinginliği ve sakinliği görürler. Oysa onun bu sakin ve dingin şiiri kendi içinde büyük bir coşkunluk saklar. Özellikle ruh dünyasını, aşkını ve ölümü anlattığı şiirler böylesine şiirlerdir. Onun ruh dünyasındaki çalkantıları dindiren güçlü inanç ve tasavvufi boyuttur. Kemal Edip'in hayatı hakkında pek fazla bir şey yazılmamıştır ama onun hayatı ve ruh dünyasını ancak şiirlerinden çıkarmak mümkündür. Çünkü şiir insanın kendisi olması halidir.

Onun hakkında yakın dostu Mahir İz, hatıralarında Kemal Edip'i anlatırken İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde görevlendirilmesine sebep olduğunu anlatır ve dostluklarına yer verir: "Kendisiyle evvelce bir mu'arefe yoktu. 1960 inkılâbından sonra Ankara'ya İlim Yayma Cemiyeti erkânı ile birlikte davet edilip, İlahiyat Fakültesi profesörleri ve Diyanet yetkilileri hazır bulunduğu halde on beş kişilik bir komisyonda bazı hususlar, bu meyanda Kur'an-ı Kerim'in yeni harflerle devlet tarafından basılması konuları müzakere edilmişti. O komisyonda Milli Eğitim'den Din Eğitimi Dairesi Müdürü Kemâl Edip Bey de bulunuyordu. Kendisiyle ilk defa orada karşılaştık."(9)

Mâhir İz, hatıralarının devamında ise Kemal Edip'in edip ve şairliği hakkında önemli tespitlerde bulunur ve: "Kemâl Edip Bey'i vaktiyle Ali Emîrî Efendi'nin 'Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nda dört büyük edebi kabiliyet arasında 'Radi' imzasıyla yazdığı gazellerle hakiki hüviyetini bilmeden giyabi olarak tanıdım. Sonra Urfa mevlidli o büyük edebi kudreti, o Nâbî'nin iftihar edeceği nazım ve nesriyle sâha-i beyânın bütün safhalarında hemen hemen rakipsiz cevalân eden, zamanında şark kültürünün mümtâz sîmâsı Kemal Edip Bey'i bütün kudreti ile tanımak bahtiyarlığına nail oldum. O kadar değişik mevzularda hâkimâne ve hâkimâne kalem oynamıştır ki, bu Hâtırat sayfelerine sığmaz."(10) diye yazar.

Kemal Edip, sanat-edebiyat dünyasında daha çok ilmi ve edebi yazılarıyla tanınan bir yazardır. Oysa onun ilmi yönü ve nesirlerinin büyüklüğü kadar güçlü şiirleri

vardır. Özellikle divan edebiyatına vukufiyeti, derin ilmi ve kültürü ayrıca kişisel duyusuyla kendine mahsus bir söyleyişe sahiptir. Onun daha çok ilim adamlığı ve eğitimci yönüyle tanınmasının sebebi, Yahya Kemal gibi yaşarken şiirlerini kitaplaştırmamış olmasıdır. Bu onun daha çok şan ve şöhretten uzak kalma endişesinden doğmuş olmalıdır. Zira bir şiirinde:

"Şikâyet etmem asla, çünkü memnunum bu hâlimden.
Cihanın şüphe yok bî-sûd olur, hurşîd-i rahşânı
Karanlıklar çökünce her yana hüzün ü melalimden
Yaşarsam bilmesin âlem, ölürsem duymasın dünyâ.
Haberdâr olmasın kimse, Kemâl'imden zevalimden"(11)

diye yazmıştır. Ayrıca tasavvuf ehli büyük insanlar "şöhret afettir" hadisi ışığında bilinmezliği bir tasavvufi bağlamda fazilet kabul etmişlerdir. Kemal Edip de bu düşünceden yola çıkarak kendini bilinmezliğe terk etmek istemiştir. Bu hasleti onun bütün yaşamında görmek mümkündür. O çevresindekilere "Yüz okuyup bir yazmalı, yüz yazıp bir neşretmeli."(12) diyerek yazma ve yazdıklarını neşretme konusundaki titizliğini göstermektedir. Ayrıca sözlü bir kültürden gelen bir medeniyete mensup olduğundan, eserlerinin daha çok sözlü ortamlarda yaşamasını istemiş gibidir. Onun bir dönem radyo konuşmaları yapması yine bu sözlü kültüre verdiği önemi göstermesi açısından dikkate şayandır.

Kemâl Edip için yaşadığı dönemde kıymeti bilinmeyen meçhul bir şair tanımı yapılmıştır. Onun hakkında Hasan Kamil Yılmaz bir röportajında; "Edebiyat hocamızdı. Bir tam yıl bize edebiyat dersine geldi. Gerçekten Osmanlı şiirini, edebiyatını Mahir Hoca gibi bize sevdiren insanlardan birisidir. Âşık bir insandı o da. O meşhur 'Der Nat-ı Sultanü'l Enbiya' diye meşhur nat-ı şerifi var biliyorsunuz. Cenab-ı Peygamber (s.a.v.)'i anlatan şiiri. Urfalı olduğundan 'Çağdaş Nâbî' derlerdi ona. Hocayla görüşürler ve mektuplaşırlardı. Sami Efendi'yle ilgili bir şiiri de var, Kemal Edip Bey'in:

*Hayru'l halef-i Es'ad-i dergâh-ı Kelâmî
Fahru'l urefa bedr-i hafâ Hazret-i Sâmi*

Bedr-i hafâ tabirini ilk defa kullanan o. Bedr-i hafâ, bulutlu bir gecede görülen dolunay. Arada gidip gelen, bulut üzerine gelince kaybolan, gizlenen; bulut akınca ortaya çıkan dolunay. Sâmi beye intisabı olduğunu zannetmiyorum. Ama ziyaretine gelirdi. Mahir Bey'in intisabı vardı. Kemal Edip Bey'in intisabını duymadım"(13) diye yazar.

Hatıralarda Kemal Edip

Kemal Edip, kendine bilinmezliği ve meçhul kalmayı şiar edinmesine rağmen, çağdaşı sanat, düşünce ve gönül adamları ve öğrencilerinin hatıralarında ismi sıkça geçen bir şahsiyettir. Eğitimciliğinde oldukça ciddi ve sert mizaçlı olduğu bilinen Kemal Edip, gerek çağdaşı yazar, sanatçı ve fikir adamlarının gerekse öğrencilerinin hatıralarında saygı ve sevgiyle anılır.

Hayreddin Karaman, 1958 yılında Konya İmam Hatip Okulu'ndan mezun olur ve yatılı olarak İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'ne girer; çalışma usulü İstanbul'da da aynıdır; bir yandan resmî derslere devam ederken diğer

yandan kıyıda köşede kalmış büyük hoca efendileri bularak alabileceğinin azamisini almaya çalışır.

Enstitü'ye girerken, bekâr olma şartı yüzünden ister istemez evli olduğunu gizleyerek eşini ve çocuklarını Mecitözü'ne, ailesinin yanına gönderen Hayreddin Karaman, çocuklarından 1957 doğumlu olanı okul çağına girince gidip resmî nikâh kıydırma mecburiyetinde kalır. Bu arada, Enstitü'nün müdür muavinlerinden biri onunla birlikte otuz öğrencinin evli olduğunu tespit etmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bildirmiştir. Şayet bir çözüm bulunmazsa, tam yolun sonunda, okuldan kovulmakla kalmayıp bir de tazminat ödemek zorunda kalacaklardır. Onları bu kritik durumdan, aynı zamanda değerli bir şair ve büyük bir kültür adamı olan Din Eğitimi Genel Müdürü Kemal Edip Kürkçüoğlu kurtarır: "Bunlar bir nesildir, İmam Hatip Okulu'na yaşlı girmişlerdir, dolayısıyla istisnâ bir uygulama yapılması gerekir!" yollu sözlerle müdür muavinini ikna ederek ilgili evrakın iptal edilmesini sağlar.(14)

Öğrencilerinden Prof. Dr. Hayreddin Karaman, onunla ilgili olarak hatıralarında şöyle der: Yaşamak, rahmetle anılmak içindir. Henüz hayatta iken ölmüş kimselerle dolu olan dünyamızda, öldükten sonra da yaşayanların gün be gün azaldığı bir gerçek. Yeri doldurulmayan insanların her geçen gün azaldığını görmekteyiz. Kemâl Edip Kürkçüoğlu Hocamız da millî ve manevî halkalarımızdan biriydi. Kemâl sahibi, edip, Allah ve Resullullah aşkıyla meşbu, Hz. Mevlana'ya muhib, İslam'a hâdim olarak yaşayan hocamız 'sessiz yaşadım kim beni nereden bilecektir' mısraını haliyle ifade eden değerli bir insandı. Müseccâ nesirleri ve değerli manzumeleri nesillere en güzide bir armağan olarak kalacaktır. Son devrin büyük şairleri arasında yerini alacak, Urfalı olması hasebiyle 'Nâbî-i Sâni' diye anılacak bu büyük insan kubbede hoş bir sadâ bırakıp gidenlerden oldu. Allah rahmet eylesin.

Bahariye toplantılarından birinde merhum bu na'tı (Efendimize yazdığı meşhur na'tı kastediyor) ve Adnan Menderes için yazdığı mersiyeyi okumuştur, diz üstü oturmuş vaziyette gözlerini yumuyor, hafifçe sağa doğru eğiliyor ve etkili sesiyle, usule uygun inşadıyla okuyordu, mest olmuştu; ondan sonra da ne zaman bu na'tı okusam hislenmiş, hatta ağlamışım. Yatılılıktan ayrılmama sebep olan olay dolayısıyla onun bana büyük bir iyilik yaptığını, evli olarak yatılı olduğumuz için okuldan atılma felaketini nasıl engellediğini yukarıda nakletmiştim. 1950'den sonraki çok partili demokrasi denemesi sonrasında radyoda dini konuşmalar başlayınca Kemal Edip Hoca da bu kervana katılmıştı; hem muhtevâsı ilim ve irfanla dolu hem de üslûbu secili, mükemmel konuşmalar yapardı. Bunların bir kısmını Diyanet yayımlamıştı."(15) diye yazar.

Efendimizin huzurunda okunan Na't-ı Şerif

Tasavvufu yörgülen sanat ve düşüncenin her zaman deruni bir boyutu vardır. Kemal Edip, bu anlamda deruni boyutu olan bir kişiliğe sahiptir. Gerek yazdıkları, gerek hatıralarda onun hakkında anlatılan bilgilere baktığımızda

dindar, sesiz, sakin, alçakgönüllü, yardımsever ve sanatçı ruhludur. Aşk ve inanç sahibi şairin, şiirlerinde güçlü bir melal sezilir. Tefekkür ve irfanla yazdığı şiirlerinde derin bir inanç, Allah ve Peygamber sevgisi güçlü şekilde kendini gösterir. Şiirinde ayrıca memleket ve millet sevgisi, İslam tasavvufunun büyüklerine karşı büyük bir muhabbet, özellikle de Mevlana'ya karşı büyük bir sevgisi vardır. Dünyaya hemşerisi usta Şair Nâbî gibi hikmet nazarıyla bakan şair, bir yandan dünyanın künhüne varmak isterken, diğer yandan Efendimiz'e ve onun yolundan giden hak âşıklarına yazdığı şiirlerle onlara olan sevgisini dile getirmiştir. Onun Efendimiz'e olan sevgisini dile getiren yazdığı bir na't ve onunla ilgili anlatılanlar oldukça anlamlıdır.

"1970 Yılında İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde bize İslâmî Türk Edebiyatı derslerine gelen Kürkçüoğlu, Birinci ders yılı sonunda rahatsızlandı. 'Metastas yapmış mide kanseri' teşhisi konulan hocamızın en fazla iki aylık ömrü kaldığı, bunun için de hastanelerin soğuk odalarında can vermesi yerine evine götürülerek kendi evinde ve kendi yatağında ruhunu teslim etmesinin daha doğru olacağı çocuklarına iletilmişti.

Doktorların ve çocuklarının tedirgin bakışlarından rahatsız olan hocamız, oğluna kendisinden hiçbir şeyin gizlenmemesi gerektiğini, doktorlar ne söylediyse kendisine aynen aktarılmasını ısrarla isteyince, oğlu durumu aynen kendisine iletmış bunun üzerine hocamız; taburcu işlemlerinin bugün değil yarın yapılması hususunu doktorlardan istemiş, onlar da bunu kabul etmişlerdir. Aynı gece Hoca Efendi, yatısı namazından sonra taze bir abdest alarak iki rekât "istihare ve iltica" namazı kıldıktan sonra şöyle dua ediyor: "Yâ Rabbî! Senin Habîb-i Edîbî'nin şânını tebci için bir na't yazmaya başladım. Hiç olmazsa biraz ömür ver de onu tamamlayayım." O gece rüyasına giren Hz. Peygamber; "Hayrola Evlâdım Kemal! N'en var senin?" diye soruyor. O da durumu aynen Hz. Peygamber'e aktarınca, Peygamberimiz sağ eliyle hocamızın vücudunu başından ayakucuna kadar sıvazlıyor. Sabah yatağından pür-zinde ve pür-neş'e uyanan Hocamız derhal taburcu işlemlerinin ikmâlini istemiş.

Hocadaki değişimi gören doktorlar, ısrarla kendisinden bu değişimin ve zindeliğin sebebinin soruyorlar. Hoca Efendi: "Evlâdım bu kadar ısrar etmeyin. Bu sırrımı bırakın bende kalsın. Bunu söylersem sırrımı ifşa etmiş olurum. Siz söylediyime inanmazsınız, sizin itikadınız bozuktur. Ne olur beni kendi hâlime bırakın." Dediye de yapılan ısrarlar karşısında rüyasını anlatmış, bunun üzerine doktorlar yeni bir teşhis ve tedkik yapmadan taburcu edemeyeceklerini söylemişler. Yapılan kontroller sonrasında ne kanser, ne de metastas yapmış herhangi bir bulguya rastlamadıklarının beyânı üzerine kendisini evine göndermişlerdir.

Hoca Efendi, "Nat-i Rasûl-i Müctebâ" başlıklı na'tini yedi yılda tamamlamış ve "Kâri-i evvelim, Muhterem üstadım Ömer Kirazoğlu Beyefendi Hazretleri'ne" şeklinde başlayan mektubu ile bu na'tı Medine'ye göndermiş, Ravza-i Mutahhara'da Hz. Peygamber'in ma'nevî huzurunda okunması talebinde bulunmuştur. Ömer Kirazoğlu da "Muhterem üstadım Kemal Edip Beyefendi

Hazretleri'ne" diye başlayan cevabî mektubunda; târihi ve saati belirtilerek "Na't-ı Nebevî'nin Ravza-i Mutahhara'da tarafından bizzat tilâvet okunduğunu" beyan etmişti. Garip bir tevâfuk ya da tesadüfe bakın ki Hoca Efendi, Na'tın Hz. Peygamberin ma'nevî huzurunda okunmasından on dakika sonra, görevini yapmanın ve verdiği sözün tutmanın huzuru içinde İstanbul'da vefat etmiştir." (16)

Kemal Edip'in yedi yılda tamamladığı ve arkadaşının Efendimiz'in makamında okuduğu Na't:

"Ebediyen sevecek cân O'nu cânân olarak
Şart-ı peymân olarak huccet-i îmân olarak

Tâ ezelden tanırım ben Hazret-i Fahrü'r-Rusûl'ü,
Gönül iklimine şâhenshah-i zî-şân olarak

Yeter âyetleri Kuran'ın eğer lazımsa,
Rifat-i zâtının ilâmına bürhân olarak

Öyle bir menba'-ı ihsan ü keremdir ki O'na
Katra hâlinde giden, gelmede umman olarak.

Koklayan bastığı me'mûn ü mübarek hâki
Nefhasından yitirir kendini sekrân olarak

Hâtemiyetle edip kadrini ilân ebeden,
O'nu gönderdi Hüdâ âleme sultân olarak

Zâr ü giryân uyuyup rûyunu rüyâda gören
Uyanır neşve-i dîdâr ile handan olarak

Şeb-i mi'râcda simâsını seyir etti diye
Kapanır yerlere gök secde-i şükran olarak

Bir gören bir daha görsem diye Allah! Allah
Şaşırır aklını ruhsârına hayran olarak

Âteş-i aşkına bin kerre yanıp İbrâhim
Görse eylerdi fedâ kendini kurbân olarak

Tatmayan Kevser-i in'amını İblis gibi
Yanacak hasret ü hannân ile atşân olarak

İltifatından uzak düşmesi eyvah! Eyvah!
İki dünyâda yeter gafîle hüsrân olarak

O'nun anlattığı tevhid-i hakikî bir gün
Saracak âlemi bir şeyhi hurûşân olarak

O'nun öğrettiği irfan inanın kâfidir
Beşerin derd-i derûnîsine dermân olarak

Bize dünyâda emânet bırakıp gittiği dîn
Duracak haşre kadar koskoca bünyân olarak

Sözlerim dürre döner feyz alıp kıymet bulur
O'nu medheyler isem Peyrev-i Hassan olarak.

Âdem evlâdının ondan daha mümtâzı Kemâl
Dehre bî-şüphe ayak basmamış insân olarak." (17)

Şair Nâbî'den sonra en güzel Na'tlardan birini yazmış olan Kemal Edip, Türk edebiyatı tarihinin ölümsüz sahifeleri arasına adını yazdırmıştır.

Onun bir başka Na't-ı Şerifi daha vardır.

"Ey zâtı ezelden beri cananım efendim
Dîdârına bin kerre fedâ canım efendim

Lütfundan eminim yine ey şâh-ı şefâ'at
Vardır bilirim cürm-i firâvânım efendim

Gelmekte güzergâha murâdını ki bir gün
Manzûrun olur hâl-i perişanım efendim

Hikmetli kelâmın sebab-i feyz ü felahım
Devletli yüzün kible-i irfanım efendim

Allah'ı gören gözlerinin aşkına bir kez
Bak bende-i muhtacına sultânım efendim

Etsin dil-i sûzânımı şîrâb zülâlin
Ekvânı tutuşturmadan efgânım efendim

İkrar getirdim sana dîvân-ı ezelde
Burhanıdır îmânımın ihsanın efendim

İmdadın iletsin beni bir ehl-i Kemâl'e
Bî hadd ü aded acz ile noksanın efendim" (18)

Kemal Edip, Tasavvuf tarihinin büyüklerine de şiirler yazmıştır. Özellikle Mevlana'ya yazdığı şiir antolojilere ve edebiyat kitaplarına girmiştir. Prof. Dr. Mehmet Kaplan 'Şiir tahlilleri' adlı iki ciltlik meşhur eserinde onun Dönüş Âlemi (Semâ) adını taşıyan bu şiirini yayınlamış ve tahlil etmiş ve onu Mevlevî şiir geleneğini en iyi şekilde temsil eden bir şâir olarak nitelemiştir

Dönüş Âlemi

Cânlar, riâyet eyleyip erkâna, döndüler;
Tennûrelerle tâir-i perrâna döndüler.

Bir bir uyub imâma, duyub aşk Ezânını,
Tekbîrlerle Kible-i cânâna döndüler.

Mollâ-yi Rûm, verdi semâ' emri anlara;
Cânlar da inkiyad ile fermâna, döndüler.

Şevk-i Şeb-i Arûs ile üftadeler, bakın!
Mestâne geldiler yine meydâna, döndüler

Âşıkların görünce şu bî-hûş hâlini,
Arş'ın bütün melekleri sekrâna döndüler.

Baş-kesdiler Velîleri devrin huzûrda;
Hakk'ın Hafîle sunduğu kurbâna döndüler.

Diz çökdüler önünde erenler kitâb açıb,
Bahs-i Ledün'de tıf-î debistâna döndüler.

Gördüm, huzûr-i Pîre gelib ağlayanları;
Derhâl açıldılar, leb-i handâna döndüler.

Etdim Nigâh, edeble varıp yalvaranlara;
En bî-nevâ gedâları sultâna döndüler.

Bir demde hayret açları, hasret susuzları,
Hâkan imâretindeki mihmâna döndüler.

Dervâze-i Niyâz önünde duran derd-mendler,
Dermân-i feyz-i Pîr ile Lukmâna döndüler.

Devlet-serâ-yi nâzi bulan nev-niyâzlar,
Âsûdegân-i Ravza-i Rizvâna döndüler.

Bir özge bâr-gâh arayan dil-harâblar,
Feyfâ-yi pür-serâbda atşâna döndüler.

Zulmetde çırpınanlar, ilâhî ziyâ ile,
Râh-i sedâdı seçdiler, im'âna döndüler.

Mekşûf olunca sirr-i Usûl-i Usûl-i Dîn,
Nefs ü hevâ sapıkları im'âna döndüler.

Müş tâklar, şuâ'ına Şems'in tutuldular;
Yaklaşmayın ki âteş-i sûzâna döndüler.

Mutribler uyudular neye, gûyâ hezârlar,
Tehfîl nağmesiyle gülîstâna döndüler.

Mebhût olub Mukabele-i Mevleviyyeden,
Münkîrler ittika ile îmâna döndüler.

Bâd âba, nâr hâke hemen kıldı ser-fürû;
İblîs-şîmeler bile insâna döndüler.

Bakdım dönüb gelenlere, sandım misâl-i mevc,
Ummândan ayrılıb yine ummâna döndüler.

Der-gâh-i Pîre lâl girenler, Kemâl veş,
Hassân-i hoş-zebân-i sühen-dâna döndüler”(19)

Siyasi Şahsiyetlere Yazdığı Mersiye ve Hicivler

Kemal Edip, Mevlana, Mahmut Sâmî Efendi, Kenan Rufai gibi isimlere yazdığı mersiyeeler yanında bir de siyasi tarihimizin mahzun başbakanı Adnan Menderes'in idamı üzerine yazdığı bir mersiye vardır. Burhan Bozgeyik'in bir röportajıyla edebiyatımıza kazandırılan bu mersiye için Dursun Gürlek "Şairler Sultanı Bâki'nin, cihan hükümdarı Kanuni Sultan Süleyman hakkında yazdığı 'Mersiye' ne kadar muhteşemse, Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun, Menderes için kaleme aldığı aşağıdaki 'Mersiye'de o

derece, hatta daha fazla göz yaşartıcıdır.”(20) diye yazmıştır. Şairin vefatından sonra Köprü Dergisi'nde 1978 yılında yayınlanan Mersiye'ye Dursun Gürlek kitabına yer vermiştir. (Menderes'e yazdığı Mersiye, Şiirinden seçmeler bölümünde verilmiştir.)

Genel anlamıyla tasavvuf ve klasik edebiyatın Cumhuriyet döneminde takipçisi olsa da Hece ölçüsüyle şiirler yazmış, dini ve tasavvufi konulara şiirinde yer verdiği gibi arada Menderes'in idamı gibi olaylara sağır kalamamış, Cumhuriyet edebiyatının en güzel mersiyeelerinden birini siyasi bir şahsiyet için yazmaktan çekinmemiştir. CHP-MSP koalisyonu kurulduğunda bir sanatçı ve aydın olarak düşüncesini bir hiciv dile getirmiş ve

“İttifak etti yeşillerle kızıklar şimdi

Sonu bilmem selâmet mi nedamet mi olur?”(21)

diye sormaktan kendini alamamıştır. Ayrıca dönemin meşhur gazetecisi Ahmet Emin Yalman'ın ölümü üzerine "Bir Eşfel-i Sâfilin Yolcusuna Teşyî-nâme" başlığı altında bir hiciv yazmıştır. Klasik hiciv şiirindeki başarısını gösteren en güzel örneklerden biri sayılmaktadır.

“Dediler: etti vefat Ahmet Emin Yalman da:

Bu haber, bir haber-i müjde-resân oldu, dedim.

İkiyüzlüydü, bodur boylu, münâfik idi,

Millet ü devlete her kârı, ziyan oldu, dedim

Memleket hayrına asla kalem oynatmazdı,

Fitraten şerr ile ma'rûf-ı cihan oldu, dedim

Halkın îmânına saldırdı o mel'ûn İblîs,

Tutup İslâm'ı hedef, hasm-ı ezan oldu, dedim

Ağzı mahtûm idi, gûyâ ki kelâm-ı sıdka,

Dâima kizb ile âlûde-dehân oldu, dedim

Müslüman Tür'ü bilâ-hav'ü haya, küffâra,

Pişkeş çekmeğe yeltendiği ân oldu, dedim.

'Ne zaman oldu bu, yâhû? Hele anlat!' Dediler:

Yurda girmişti yâ a'dâ, o zaman oldu, dedim.

Ona İsmet Paşanın şehri şehrinde biri,

Attı kurşun diye, pek çok hezeyan oldu, dedim.

Vakt-i nekbette de yüklendi herif onlara hep,

Bir habaset yeli, kalbinde vezân oldu, dedim.

Rûh-ı murdarını kabz etmede Azrail'in,

Eli kirlendi, fakat hizmeti şân oldu, dedim.

Otuzüçlük masonun göçmesi dâru s-sakara

Dehr için vâki'a-i emn ü emân oldu, dedim.

Bana: "Târihini sen yaz!" dediler, ben de hemân

'Bir müzewir başı nîrâna revân oldu.' dedim”(22)

Şiirleri Hakkında

Kemal Edip'in hayatını ve şiirlerini konu alan bilimsel makaleler yayınlanmıştır. Bu makaleler haricinde, antolojilerde geçen şiirleri, mektup ve hatıralarda yer almış şiirlerine rastlamaktayız. Bu bağlamda onun dağınık mecmua ve kitaplarda yayınlanmış şiirleri mevcuttur. Ayrıca bu şiirleri değişik müstear isimlerle yayınlatması şiirlerinin toplanmasını zorlaştırmaktaysa da, son yıllarda hakkında yayınlanan makalelerle bunlar gün ışığına çıkmaktadır.



Doç. Dr. Bilal Çakıcı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Yazma Eserler üzerinde yaptığı çalışmalar sırasında onun şiirleriyle karşılaşmış ve Müteferrik I Koleksiyonu, 636 numarada kayıtlı bir şiir mecmuasından hareketle şiirleri Türkoloji Dergisi'nde yayınlamıştır. Makalesinin girişinde ulaştığı mecmua hakkında "Bugün Fakülte kütüphanesinin yazma eserler bakımından dünya çapında bir yere sahip olmasında çok önemli katkıları olmuş eski kütüphane müdürlerinden Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun kendi el yazısıyla şiirleri bulunmaktadır. Bu şiirlerin yayımlanmasıyla daha çok araştırmacı ve eğitimci kişiliğiyle tanınan Kürkçüoğlu'nun farklı bir yönünün daha ortaya çıkacağını umuyoruz. Gerçi onun hayatta iken şiirlerini kitaplaştırmadığı, onları sözlü geleneğe yaşatmak istediği belirtilse de şairin bazı şiirlerinin çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış olması, en önemlisi de şiirlerini böyle bir mecmuada bir araya getirmesi bu değerlendirmenin pek doğru olmadığını gösteriyor. Bu durum, belki bu şiirlerin şu an yaşamayan bir şiir geleneğinin çağımızdaki devamı olması sebebiyle yine eski örneklerinin âkibeti gibi kütüphane raflarında kalmaya mahkûm edileceği gerçeğiyle ya da şairinin 'yüz okuyup bir yazmalı, yüz yazıp bir neşretmeli' ilkesine bağlı kalışıyla açıklanabilir." (23) diye yazmaktadır.

Çakıcı, ayrıca onun şiirlerinin yayınlandığı yerler hakkında bize şu bilgileri vermektedir: "Kemal Edip Kürkçüoğlu'nu, Mevlevî şiir geleneğini en iyi şekilde temsil eden bir şair olarak nitelendiren Mehmet Kaplan, onun 'Dönüş Âlemi (Sema)' adlı şiirini tahlil etmiştir. Ayrıca Mevlevî şairlerin şiirlerinden oluşan bir güldeste hazırlayan Necip Fazıl Duru, onun Mevlana methinde yazdığı bir şiiri ile yine 'Dönüş Âlemi' adlı şiirine yer vermiştir. Şiirlerinden bazıları, Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası, İslam'ın Nuru, Yeni Anadolu Gazetesi, gibi dergi ve gazetelerde yayımlanmıştır. Ayrıca şairin Adnan Menderes için yazdığı 45 beyitlik mersiye, ölümünden sonra yayımlanmıştır. Mahir İz de hatıralarında onun 7 şiirine yer vermiş, şairin Mahir İz için yazdığı 3 mersiye ise eserin sonuna eklenmiştir. Kemal Edip Bey'in Konya İslam Enstitüsü ilk müdürlerinden Veli Ertan'a göndermiş olduğu mektupları arasında 4 tane de şiiri bulunmaktadır. Şairin yayımlanan şiirleri bu kadarla sınırlı değildir." (24)

İrfan Gündüz, onun şiiri üzerine "Edebiyat tarihi açısından önemli çalışmaları olan Kürkçüoğlu'nun diğer alanlarda da birçok kitap ve makalesi vardır. Dilinde dilimizin saydamlaştığı, berraklaştığı ve bayraklaştığı

göreceksiniz. Elinize aldığınızda içer gibi okuyacaksınız. Okuyanı susatan, susayanı serinleten, serinleyeni kandıran, kananı biraz daha özlemine yandıran, adı bilinmez, tadı doyulmaz bir cennet suyuna kavuştuğunuzu anlayacaksınız: İçene dirlik veren, içilince dinçlik katan, içenlere gençlik sunan Kemâl Edîp "olgun", "görgün" ve "uz dillidir." Güzel Türkçeyi ondan duyup Türkçe'nin Güzelliğini onda görmüyor muyuz? Nazım duyguların, nesir düşüncelerin dilidir. Nazım etkileyici ve büyüleyici, nesirse öğretici ve düşündürücüdür." (25) diye yazmıştır.

Kemal Edip'ten Veciz Sözcükler

"Çekinen düşer, duran geriler, şaşırana ezilir" diyen Kürkçüoğlu'nun unutulmaz sözlerinden bazıları şunlardır: Tevhîd: Hakk'ı birlemek, halkı birleştirmek demektir.

Hatır gözeten batardan, gönül düşünen zarardan kurtulamaz.

Tâat eken gufran biçer, isyan diken hüsrân biçer.

Gençlik ve ihtiyarlık bir yaş işi değil baş meselesidir.

Hidâyet: Matlûba îsâl edecek şeye lütf ve letafetle delâlet etmektir.

İbâdet: Kulluk emirlerini ânında, zamanında eksiksiz yerine getirmek.

İslâm Dini'nin beş esası: Sayı insanını saygı insanı, nüfus insanını nüfuz insanı, fert insanını cem'iyet insanı, iddia insanını da'vâ insanı hâline getirme cehdidir.

Sabır: Önlenmesi mümkün olmayan bir hâle katlanma azmidir.

Tedbîre tevessül hak, takdire tevekkül bir emri-mutlaktır.

Olanlar Hakk'ın rahmetinden, olmayanlar gizli hikmetindedir.

İhtilâfâtıyla uğraşmakta dehrin zevk yok Zevk anın mîrsâd-ı ibretten temasıdır." (26)

Eserleri ve İlmi Çalışmaları Hakkında

"Lise yıllarından itibaren şiir yazar Kürkçüoğlu'nun gazel tarzındaki ilk manzumeleri 1918 yılında Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nda Ra'dî mahlasıyla yayımlanmıştır. Hece vezniyle de şiirleri bulunan Kemal Edip divan şiirinin kaside, gazel, rubâî, kıta gibi hemen bütün şekilleriyle yazdığı manzumelerinde çeşitli dinî konular yanında medih, mersiye, hiciv ve tehzil gibi farklı türleri denemiştir. Şiirlerini Yahya Kemal gibi sağlığında kitap halinde toplamaktan çekinen şair, bunun sebebini, 'Yüz okuyup

bir yazmalı, yüz yazıp bir neşretmeli' sözüyle ifade etmiştir. Şiirlerinin pek azı antolojilere girmiş, çoğu dostlarının elinde kalmış, az bir kısmı da devrin mecmualarında neşredilmiştir. İlgisi eski Türk edebiyatıyla dinî ve millî konularda yoğunlaşan Kürkçüoğlu'nun yazıları Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Türk Dili Belleten Tarih Vesikaları, Ülkü gibi dergilerde. Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi, İslâm'ın Nuru, İslâm Mecmuası, İslâm Medeniyeti, Özleyiş, Selâmet, Amaç, Tohum gibi diğer süreli yayınlarda ve Tasvir gazetesinde çıkmıştır. Fikrî yazılarını daha çok İslâm dini ve medeniyetle Türk kültürüne yapılan suçlamalara cevap vermek maksadıyla kaleme alan Kürkçüoğlu'nun özellikle orta öğretime din dersleri konulması hususunda ciddi çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Bir taraftan da konferansçı kimliğiyle ön plana çıkan Kemal Edip Bey'in bazı eserleri konuşmalarının kitap haline getirilmesinden oluşmuştur. Ankara Radyosu'nda yayımlanan dinî konuşmaları onun hem Türk nesrinde, hem dinî konuları anlatmada gelenekten faydalanarak yeni bir din dili kurmada ne kadar başarılı olduğunu göstermektedir. 1. Fatih Mehmet II Vakfiyeleri (Ankara 1938) . Fâtih Sultan Mehmed'in Fâtih, Ayasofya, Zeyrek ve Eyüp camilerine ait Türkçe ve Arapça vakfiyelerinin tıpkıbasımı ile tercümesi yanında çeşitli indeksler ilâvesiyle neşrinden ibarettir. İmzasız yayımlanan eserin kendisi tarafından hazırlanmış olduğu Süleymaniye Vakfiyesi mukaddimesinde verdiği bilgiden anlaşılmaktadır.”(27)

Kemal Edip'in Yayınlanmış Eserleri:

1. Urfa Ağzı (İstanbul 1945; Ankara 1991)
2. Fatih'in Şiirleri (Ankara 1946)
3. Kırk Hadis Tercümesi (İstanbul 1951)
4. İmanda Birlik Vatanda Dirlik (Ankara 1955)
5. Beng ü Bade (İstanbul 1955)
6. Rind ü Zâhid (Ankara 1956)
7. Din ve Milliyet (Ankara 1956)
8. Radyoda Dinî ve Ahlâkî Konuşmalar I-V (Ankara 1956)
9. Ramazan'a Girerken (Ankara 1956)
10. Dinde Reform Meselesi (Ankara 1957)
11. İslâm Dinine Toplu Bir Bakış (Ankara 1961)
12. Süleymaniye Vakfiyesi (Ankara 1962)
13. Seyyid Nesîmî Dîvânından Seçmeler (Ankara 1973, 1985)
14. Şeyh Muhammed Nasuhî: Hayatı Eserleri Divanı Mektupları
15. Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler (İstanbul 1996)
16. Tâhirülmevlevinin (Tâhir Olgun) Edebiyat Lügati (İstanbul 1973)

Kemal Edip'in bu eserlerin dışında onun notlarından faydalanarak yazılan eserler olmuştur. Örneğin Ferit

Devellioğlu Osmanlıca sözlüğünü hazırlarken Kürkçüoğlu'nun özel notlarını taradığını ve eserinin başından sonuna kadar onun tashihinden geçtiğini belirtmiştir.

Kemal Edip hacim olarak küçük, içerik olarak büyük ve önemli olan Dinde Reformcular adlı eseri hakkında M. Şevket Eygi şöyle yazmıştır: Diyanet İşleri Reisliği (Eskiden böyle deniliyordu) 1957'de Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun kaleme aldığı "Dinde Reform Meselesi" adlı 80 sayfalık küçük kitabı (Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara) bastırılmıştı. 50'li yıllarda Osman Nuri Çerman adında, mesleği dış doktorluğu olan bir adam türemiş, Dinde Reform adıyla bir dergi çıkartarak İslam'a ve Müslümanlara saldırmaya başlamış, İslam dininin Kemalist prensiplere ve zihniyete uygun bir şekilde reforma tabi tutulmasını istemişti. Adı geçen broşür ise o adamın hezeyanlarına karşı kaleme alınmıştır. Merhum Kemal Edip Kürkçüoğlu o tarihte Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Dini Esasları Öğretim Görevlisi idi. Tasavvuf neş'esine sahipti. Edebiyat sahasında son derece geniş bir kültürü bulunan, adı gibi gerçekten edip, nezih, İstanbul efendisi, olgun bir zattı. O tarihte televizyon yoktu, devlet radyosu vardı. Kemal Edip Bey radyoda dini ve ahlaki konuşmalar yapardı. Seci'lerle süslü akıcı ve zengin bir Türkçesi vardı. Kemal Bey, Dinde Reform Meselesi adlı hacmen küçük, değer ve mana itibarıyla büyük risalesinde, dinsiz reformcu Çerman'ın saldırdığı Bediüzzaman hazretlerini müdafaa etmiş, Türkçe Kur'an tercümesi veya meali ile namaz kılınmayacağını sarahaten beyan eylemiş, yüzlerce gerçeği ve inceliği o güzel üslubu ile gözler önüne sermiştir.”(28)

Vefatı:

Edebiyatçıların Nâbî ayarında bir usta bir şair olduğunu söylediği Kemal Edip, hayatı boyunca mütevası ve dervişane yaşantısıyla örnek bir şahsiyet olmuştur. İyi bir edebiyatçı ve şair olmasına rağmen bilinmezliği seçmiş, hep arka planda kalmayı kendine şiar edinmiştir. Sanatçı bir ruh taşıyan herkesin şöhret olmak, öne çıkmak, iltifatlara boğulmak için yarıştığı bir ortamda, kendisi bütün bu imkânlarla sahip olmasına rağmen, bilinmezliği seçerek büyük bir alçak gönüllük göstermiştir. Onun bu erdemli ve mütevası tavrı bizim onun görmezden gelmemize neden olmamalıdır.

1966 baharında İstanbul'a yerleşen ve 12 Temmuz 1968'de resmî görevinden emekliye ayrılan Kemal Edip, 15 Nisan 1977 Perşembe günü İstanbul'da vefat etmiştir. Şişli camisinde Cuma namazından sonra cenaze namazı kılınmış, Zincirlikuyu Mezarlığı'nda defnedilmiştir. Kemal Edip'in vefatına;

*Sesler ve nağmeler kudümle
Allah, Allah, Yâhû, İllallah...
Ney gelsin fısıldaşsın hüznüle:
Göçtü bak feyz-i zevki Mevlânâ, aah.*

şeklinde tarih düşülmüştür.(29) Kemal Edip'in vefatına düşülen bu küçük tarihte 'hüznülü bir fısıltı'dan bahsedilmesi anlamlıdır. Hayatı boyunca hüznünü içinde

yaşayan bu büyük şairin ardından neyin fısıltısı artık kısık kalmaktadır. Zira arkasında bıraktığı büyük edebi ve dini eserleri ve güçlü şiirleriyle gür bir şekilde seslenmektedir.

Bu sese herkesten daha çok, şairin doğduğu şehir Urfa'nın kulak kesilmesi gerekir.

Kemal Edip'in Şiirlerinden Seçmeler

I.

"Ne himâyet ne muhâmî ne de hâmî tanırız
Bir melâmet biliriz bir de Melâmî tanırız

Ezelî kudrete münkâd ebedî sırra zebûn
Ne müsemâyâ esiriz ne esâmî tanırız

Kapılıp zahire her ân yanılıp aldanırız
Özü görmez nice Hindûları Sâmî tanırız

Aşktan anlamayan âlimi câhil sayarız
İlimden gâfil olan âşığı âmî tanırız

Rindi mey-hâne yolundan çevirir işte dedim
Dediler zahidî biz eski harâmî tanırız

Bize bigâne Hayalî de Sürûrî de Kemâl
Bezm-i ülfette Fuzûlî ile Câmî tanırız

Âşinâmız Mütenebbî vü Ferazdak Ahtal
Enverî Hafız u Sa'dî vü Nizamî tanırız"(30)

II.

"Sevişmemiz güzelim tek visali andırsın
Diler serabı diler bir hayalî andırsın

Deniz olur coşarım kuş olur kanatlanırım
Bakışların hele bir ihtimâlî andırsın

Gurubu seyr ederek yas çöken ufuklarda
Sesin tahassürü hüsnün melali andırsın

Ne tatlı günlerimiz geçti sevgilim ne olur
Gelen zamanlarımız hep o hâlî andırsın

Sa'âdetin özüdür bir ümîde bağlanmak
Dileklerin sonu varsın muhalî andırsın

Firaka göğsünü gersin ezaya katlansın
Seninle hem-dem olanlar Kemâlî andırsın"(31)

III.

Kadının hıncı buhar olmalıdır
Bî-vefâlık ona âr olmalıdır

Kadının kalbi hazân görmemeli
Hüsnü her lahza bahar olmalıdır

Kadının yokluğu dehşetli ziyan
Rûh için varlığı kâr olmalıdır

Ebediyyen o güneş biz gölge
Biz yok olsak da o var olmalıdır

Kadın ahlâk denen arbedede
Bir metanetli hisar olmalıdır

Derdi ağlatmalı tûfân tûfân
Aşkı tuğyana medar olmalıdır

Önü bir hacle olup sevgisinin
Sonu Hâlık'la mezar olmalıdır

Ey Kemâl anla yavuklum dediğin
Her ne olsan sana yâr olmalıdır(32)

IV.

"Gönlüm kapıldı bir güzelin şen hayâline
Aklım vuruldu gitti apansız cemâline

Îmâ eder firakı çekingen bakışları
Bîgâne şûh edası visal ihtimâlîne

İnsân o meh-likâdan umar muttasıl vefa
Gülmek mi ağlamak mı gerektir bu hâline

Gönlüm yüzündedir nazarım kaşlarındadır
Bakmam göğün husufu muhakkak hilâline

Âşık da bilmiyor sevilenler de bilmiyor;
Kimlerdir âşinâ şu muhabbet me'âlîne

Hasret midir nasibim üzölmek mi kismetim
Etmez mi iltifat o perî-rû Kemâl'ine"(33)

V.

"Ne için sineme hicran oku batmış bilmem
Rûh-ı mecrûhumu hasret mi kanatmış bilmem

Sen meleksin bırak insanları yüksel arşa
Nuru Allah niçin zulmete katmış bilmem

Ruh-ı rahşânına bakmak bile imkânsızdır
Seni Hallâk güneşden mi yaratmış bilmem

Şeref-i tâc olacakken acaba hangi emel
Cevher-i hüsnünü topraklara atmış bilmem

Vardı bin bir yolu şâd olmanın eyvah Kemâl
Acaba baht-ı siyahım mı kapatmış bilmem"(34)

VI.

Nûr istiyorum artık ışsız gecelerden
Kurtulmadı ruhum karışık bilmecelerden
Destanlar işitmekteyim ölgün hecelerden
Nûr istiyorum artık ışsız gecelerden

His yok sevilenlerde sevenlerde ateş yok
Binlerle güzel varsa da gönlümce bir eş yok

Gündüzlere ersem bile ufkumda güneş yok
Nûr istiyorum artık ışksız gecelerden

Şekvâmı ne toprak ne su dinler ne duyar gök
Ey sırlı mu'ammâlî bina zelzeleden çok
Bir darbeye ey Tanrım bütün varlığı yık sök
Nûr istiyorum artık ışksız gecelerden

Dünyâya geliş boş bu ömür gamlı tecellî
Etrafa bakındım kadın erkek mütesellî
Amma ne safa var ne şifâ var ne tesellî
Nûr istiyorum artık ışksız gecelerden”(35)

VII.

Terk-i aşk etmez gönül mahv ü perişan olsa da
Her güzel yüzden nasîbi âh ü efgân olsa da

Rûh-ı mecruhum zebûn-ı iştîyakındır senin
Eylerim ifna yolunda sevdiğim cân olsa da

Kâdir olmaz men'e kûy-ı yâre varmaktan beni
Reh-güzârımda bütün ehvâl-i pinhân olsa da

Cevher-i sırr-ı muhabbet dâimâ mahfî kalır
Kalb-gâhum tîşe-i hasretle vîrân olsa da

Âşık-ı zarım girîbân-çâk-i hâr-ı hasretim
Yok bana bir gül veren her yer gülistan olsa da

Bendeki ümmîd-i aşka ye's yaklaşmaz Kemâl
Ömrümün mahsûl-i sa'y ü azmi hüsrân olsa da”(36)

VIII.

Âşıklarız ki mazhar-ı cânâne çıkmışız
Eb'adı asmışız Felek-i cânâ çıkmışız.

Bir nû-i kemterin yanı olmuş mekânımız
Zannetmişiz ki taht-ı Süleymana çıkmışız

İhsanlar almışız nice in'ame ermişiz
Bir bir huzur-i hazret-i Sultana ermişiz

Sıyrılmışız alakâ-i mal ü menaldan
Derd-i firak-i yar ile Selmâna çıkmışız

Şemsin uyup ziyâsına pervâne ey Kemal
Tennure-i hulûs ile meydâne çıkmışız(37)

XI.

Mehmut Sâmî Efendi hakkında yazdığı şiir

“Eyyam-ı şeb-efruzda bir merd-i siyamî
Mihrab-ı 'ubûdiyyet-i 'ulyâda kıyamı
Yoksullara imdad eli düşkünlere hamî
Tevhid-i Huda rehberi bir zat-ı kiramî

Hayru'1-halef-i Es'ad-i dergâh-ı Kelâmî
Fahru'l-'urefa bedr-i hafâ Hazret-i Sâmî

Düstür-i zaman mefhar-i al-i Ramazan 'dır.
Didar-ı Muhammed ruh-ı pakinde 'ayandır
Siması bir ayine-i envar-ı cihandır.
Ey can kulak aç, onda beyan özge beyandır.

Hayru'1-halef-i Es'ad-i dergâh-ı Kelâmî
Fahru'l-'urefa bedr-i hafâ Hazret-i Sâmî

Devletlü Veli Hazret-i Halid'den el almış
İrşadını manend-i ziyâ her yana salmış
Efrad-ı vatan berzah-ı fetrette bunalmış
Ümmid-i reha bir nazar-ı feyzine kalmış

Hayru'1-halef-i Es'ad-i dergâh-ı Kelâmî
Fahru'l-'urefa bedr-i hafâ Hazret-i Sâmî

Hem-hâlet-i Peygamber-i Zîşan harekatı
Vermekte tarik ehline tahkik beratı
Geçmektedir Allah'a ibadetle hayatı
Bezminde tadar gam-zedeler azb-u Fûratı

Hayru'1-halef-i Es'ad-i dergâh-ı Kelâmî
Fahru'l-'urefa bedr-i hafâ Hazret-i Sâmî

Elbet bırakır öyle bir er, böyle halife
Ashab kadar hadim olur şer-i şerife
Her sohbeti bir zübde-i ahkâm-ı münîfe
Sorsan kime mazhardır O der ism-i Latife

Hayru'1-halef-i Es'ad-i dergâh-ı Kelâmî
Fahru'l-'urefa bedr-i hafâ Hazret-i Sâmî

Etmış ona Hakk paye-i irfanı emanet
Sermaye-i pür kıymet imanı emanet
Ahmed Ağa etmiş ona yaranı emanet
Kılmaz mı erenler güher-i kanı emanet

Hayru'1-halef-i Es'ad-i dergâh-ı Kelâmî
Fahru'l-'urefa bedr-i hafâ Hazret-i Sâmî (38)

XII.

Menderes'e yazdığı Mersiye

Milletin ey en mübeccel ferdî! Bin hürmet sana
Sinsi firâka rağmen bağıdır millet sana.
Gıllu gıştan dûr idin. Gûyâ mücesssem mûr idin
Rabbimiz vermişti bir mânendi yok safvet sana.
Uğramıştık yese çok devletinden, bulduk seni
Râyigân etmişti fitrat özge bir halet sana.
Gözleyip durmuştu peymân ehli bir devletliyi
Eyledin teşrif bağlandık duyup minnet sana.
Dini kurtardın, okutturdun ezanı ber vech-i şer'
An samimül-kalb medyun oldu cem'iyet sana.
Tek dayancıydın, güvenciydin bu mahzun ümmetin
Kıydılar bilmem neden ey merd-i zî-kıymet sana.
Dâima meşgul-i zikrullah ü fikrullah idin
Gelmemişti bir nefes tevhidden gaflet sana.
Derde düştün, memleket aşkıyla koştun hizmete

Hem de kâfiyen babandan müntakil servet sana.
Yan gelip yatsaydın alkışlardı gafiller seni
Oldu suç, imar için gösterdiğin gayret sana.
Mülkün ihyâsıydı maksûdun; didindin rûz u şeb
Birtakım ahmaklar isnad ettiler cinnet sana.
Uğradın bühtana, katlandın "Tecellidir" dedin
Attılar taş, baş kesip gerdin göğüs. Hayret sana.
Sildiler haksızca milyonlar tutan matlûbunu
Yazdılar yoktan hayalî bir yığın zimmet sana.
Merhamet bilmeksizin, insafa yer vermeksizin
Durmadan saldırdı on yıl, bir kuduz kuvvet sana.
Ehl-i hikmet, şöhrat âfet, ihtiraz evlâdedir
Bîgüman şöhrat-i kizbden geldi her âfet sana.
Çattı şeddâdâne, firâvnâne, Nemrûdâne hep
En denilerden denî bir hasm u bî ismet sana.
Hayr u şer Hak'tandır amma, şüphesiz var âmîli
Geldi telkiniyle melunun bütün nakmet sana
Yurda müstevli olan haydutlar, ifritler
Zulmü caiz gördüler göstermeden re'fet sana.
Etiler tatbik, bî pervâ adalet namına
Engizisyonlar çağından kalma bir şiddet sana
On beş ay, üç hafta mahpus eyleyip bir hücrede
Öz yakınlardan uzak, çekirdiler mihnet sana.
Zülcelâl'in intikamından tehâşi etmeden
Kıldılar bin bir ezâ, verdirdiler zahmet sana.
Pür taravet, pür şatâret bir levend endam idin
Kaldı ancak bir soluk yüz, bir bükük kamet sana.
Hükümü duydun, emre uydun hâke baş koydun hemân
Anladın dünya değil, ukbâ için kıymet sana.
Fi sebîlillah ölenlerdendin, al benden haber
Müjde-i gufran verir Kuranda çok âyet sana.
İrtihâlin etti hûn erbâb-ı aşkın bağırını
Verdi târih-i şeref, lâkin bu gayûbet sana.
Katle uğrar akıbet sakillerin amma ki sûz
Sahalar kâfi değil dünyayı keffâret sana
Özge teşrifat var, sen başvekil onlar vekil
Adeten gelmezdi; onlar gitmeden nevbet sana.
Giydin ak gömlek. Demek oldun ölmeden kefenpûş

İndi gökten sandı herkes nurdan kisvet sana
Koştı istikbâl için, Hallak göklerden yere
Mutlaka bir lutfdur Hak'dan gelen davet sana
Sâf be sâf huriler, gılmânîler hilkatten beri
İntizar eylerdi mü'min gözleyen cennet sana,
Diledin agâh olanlardan, siyâsetgâhtan
Dârı görmüşsün de asla gelmemiş haşyet sana.
Olmuş "Allah!" ismi dünyadan geçerken son sözün
Vermemiş insafı yok cellâtlar dehşet sana.
Sonra bir yağmur boşanmış, gökde yokken tek bulut
Saldı Rahmandan huruç etmiş demek hüccet sana
Her yanın kuşlarla dolmuş nâgehân, sanmış gören
Asumandan gelmiş istikbâl için hey'et sana.
Hasmî titretmiş hayatından da çok mevtin senin
Çünkü verdirmiş bu hâlin başka bir heybet sana.
Mâsivâdan sıyrılıp girdin tarâb-ı vahdete
Mutlaka dar geldi. Külfethâne-i devlet sana.
Ten libasından soyundun, ruh olup kıldın uruç
Rabb-i Sübhân, etti ihsan devlet-i ahret sana.
Mazhar-ı tedvir olup giydin şehâdet hil'ati
Düştü beyne'l-aslikâ en mu'tena nîmet sana.
Bulmadan dîdara istihkak, berdâr olmadın
Vermemiş yâr-ı hallâkî ruhsat-ı vuslat sana.
Hiç şek yoktur verip can aldığı tâc-ı belâ
Zât-ı Akdes'den mükâfat-ı 'ubudiyet sana.
Hak celîsindir, Resûlullah enîsindir müdâm;
Ruhlar bezminde asla gelmesin gurbet sana.
Sen, Ebû Eyyûb-i Ensârî'ye vermiştin gönül
Bir mürevvet borcudur ondan da her himmet sana
Gün gelip can verdiğin yer bir ziyâretgâh olur
Eskisinden fazla hürmet gösterir millet sana
Gerçi bir seng-i mezarın yok bugün. Lâkin yanın;
Câ be câ haşmetli heykeller diker devlet sana.
Kimse mahbûbül-kulûb olmanla düşmez hayrete
Mânevi ihsandır hoş suretle, hoş sîret sana
Gittin amma geldi bir târih-i nâgeh yâdına
Ey melek sîmâ şehîd Allah'tan rahmet sana"(39)

Son Notlar

(1) Şeyh Safvet, Darül Hikmet-ül İslamiye'de görev almış, şair ve tasavvufî boyutu olan biridir. İki dönem Urfa Mebusluğu yapmış, Cumhuriyet'in önemli bir figürüdür. En meşhur yönü ise Hilafet'in kaldırılması için mecliste vermiş olduğu önerge ve bu konuda yapmış olduğu tarihi konuşmadır.

(2) Suud Kemal, Avrupa'da eğitim görmüş, Cumhuriyetin ilk yıllarında topluma Batı kültürünü aşılama için kurulan Tercüme Bürosu'nda görev alarak, Batı klasiklerini Türkçeye çevirmiş ünlü estetik ve sanat tarihçisidir. Bu konuda kitapları ve yüzlerce makalesi vardır. İlginç olan Suud Kemal İslam mimari adlı iki ciltlik hacimli eserinde Anadolu'daki ilk İslami mimari örneği olarak kabul edilen Harran'daki Firdevs Cami'ne (Bugünkü Üniversite kalıntıları) yer vermemiş olmasıdır. Bu denli doğduğu şehre yabancıdır. Suud Kemal'i bir başka portre çalışmamızda geniş şekilde ele alacağız.

(3) Urfa kültür ve siyaset hayatında iz bırakan Kürkçüoğlu ailesinden Osmanlı Döneminde yaşamış olan ve belediye binasının hemen arkasında kendi adıyla anılan hanı yaptırmış olan Bican Ağa, 20. yüzyılın başlarında yaşamış olan Meclisi Mebusan Üyesi Mahmut Nedim Efendi, (bugün adıyla anılan ve Urfa Kurtuluş Müzesi olarak kullanılan bir köşkü yaptırmıştır.) Vamık ve Azra aşk hikâyesinin yazarı Osman Remzi Kürkçüoğlu, siyasi tarih uzmanı Prof. Dr. Ömer Edip Kürkçüoğlu, Göğüs Cerrahisi Uzmanı Prof. Dr. İbrahim Can Kürkçüoğlu, bir şehir ressamı olarak tanınan Ressam Nihat Kürkçüoğlu, Sanat Tarihçisi, yazar A. Cihat Kürkçüoğlu, Halk Bilimci S. Sabri Kürkçüoğlu ve genç kuşaktan Yusuf Kürkçüoğlu ilk akla gelen isimlerdir. Osman Remzi'nin Vamık ve Azra isimli eseri Milli Kütüphane'de mevcut olup Osmanlıca bir edebi eserdir.

(4) Bu konuda bilgisine başvurduğumuz A, Cihat Kürkçüoğlu şunları söylemektedir: "Ailede Seyyid Halil lakaplı zatin Seyyid lakabına bakıldığında ailenin peygamber soyundan geldiği düşünülebilir, torunlarından Abdurrahman Efendi'nin oğlu Hacı Mehmet ermiş bir kişiliğe sahipti ve şeyhlere verilen bir unvan olan Babe/Baba lakabıyla anılıyordu. Hacı Mehmet Babe'nin Bağdat'ta Abdülkadir Geylani Hazretlerinin türbesinde yattığı söylenmektedir. Buradan da ailede tasavvufa ilgili kişilerin olduğu dikkati çekmektedir." Cihat Kürkçüoğlu'nun verdiği bilgiye göre Kemal Edip Bey'in Güner Edip ve Emel adlarında iki çocuğu vardır.

(5) İslam Ansiklopedisi, Cilt 26, sh.571, TDV Ankara

(6) A.Cihat Kürkçüoğlu, Urfa, Sanat tarihçisi-Yazar, 1948 doğumlu, Kemal Edip'in amcazadesi

(7) Adana Muallim Mektebi'nden mezun olduğu yolundaki kayıt ise belgelendirilmeye muhtaçtır denilmektedir.

(8) İslam Ansiklopedisi, Cilt 26, sh.571, TDV Ankara

(9) Mâhir İz, Yılların İzi, sh.359, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1975

(10) Mâhir İz, age. sh.359,

(11) İrfan Gündüz, Tasavvuf Dergisi, sh.247, Temmuz-Aralık 2011, Sayı 28,

(12) Ali Osman Koçkuzu, Tasavvuf Dergisi, sh.12, Sayı 9, Temmuz Aralık 2002, Bilal Çakıcı, Türkoloji Dergisi, sh.205, Cilt XV, Sayı 1, Ankara, 2002, Kemal Edip'in bu sözü ile ilgili olarak Prof. Dr. Mehmet Kaplan şunları yazmıştır: "Kemal Edip Kürkçüoğlu, sınırlı bir çevrede büyük hayranlık uyandırmış olan bir şairdir. Ben onu bizzat tanımadan önce adını başkalarından duydum. Sevenlerinin çokluğu bize güven verir. Ben bu güvene dayanarak basılmamış bir şiirini buraya almakta tereddüt etmedim" (Şiir Tahlilleri, cilt-2, sh.418, Dergâh Yay. Kasım 1984, İstanbul)

(13) Hasan K.Yılmaz, Tasavvuf İlimi ve Akademik Araştırma Dergisi, Yıl IV, Temmuz-Aralık 2003, sh.11, S 610

(14) Beşir Ayvazoğlu, Aksiyon Dergisi, 19 Eylül 1998, Bu olayı aynı şekilde Hayreddin Karaman hatıralarında anlatır.

(15) Hayreddin Karaman, Bir Varmış Bir Yokmuş, sh.347, İz Yay. İstanbul,

(16) İrfan Gündüz, Tasavvuf Dergisi, sh.248-249. Kemal Edip'in vefatıyla ilgili olarak anlatılan olay onun inanç ve tasavvufi anlamda durduğu yeri göstermesi açısından oldukça anlamlıdır. Aynı olayı Hamit Haksever, benzer bir olayı yaşamış olan İmam Busîri'nin menkıbesiyle ilişki kurarak anlatır. Tekrar olmuş olsa da bu metni burada zikretmeden geçemeyeceğim. "Efendimiz için yazılan na'tlar, yazar için nur ve şifadır. Rivayet edildiğine göre İmam Busîri, ömrünün sonlarına doğru felç geçirmiş ve yatağa mahkûm hale gelmişti. Mescitlerden ve ilim meclislerinden uzak düşmenin teessürünü kalbinde hissediyordu. Bu minvalde günleri geçerken Efendimiz için güzel bir na't terennüm etti. O gece rüyasına teşrif eden Efendimiz (s.a.v.), kendisi için yazdığı kasideyi okumasını istedi. İmam Busîri "Efendim, ben sizin için çok kasideler yazdım, hangisini emir buyurursunuz?" deyince âlemlerin Efendisi yeni bitirmiş olduğu kasidesinin ilk beytini okudu. İmam Busîri kasideyi okurken Efendimiz memnuniyetle dinledi. Kaside bitince eli ile İmam Busîri'nin bütün vücudunu sıvazladı. Bir diğer rivayete göre ise Efendimiz hırkasını İmam Busîri'nin üzerine örttü. Heyecanla uykudan uyanan hazret, vücudunda felçten eser kalmadığını görünce şaşırıldı. Abdest alıp sabah namazı için mescide giderken yolda karşılaştığı bir derviş, Efendimiz için yazdığı kasideyi kendisine vermesini istedi. İmam Busîri "Ben çok kaside yazdım. Hangisini istiyorsun?" diye sorulduğunda "Bu gece Efendimiz'in huzurunda okuduğun ve onun vesilesi ile felçten kurtulduğun kasideyi ver." cevabı karşısında İmam Busîri'nin şaşkınlığı daha da artmıştı. Çünkü gördüğü rüyayı henüz kimseye anlatmamıştı... Bir muhabbet çağılayıcı olan ve Kasideyi Bürde namıyla şöhret bulan bu na'tin, gönülden okunduğu takdirde şifaya vesile olacağı ümit edilmiş ve Osmanlı'da felçli hastalara okunması adet olmuştu. İmam Busîri'ninkine benzer bir hadiseyi Kemal Edip Kürkçüoğlu da yaşamıştır. Aslen Urfalı olan, iyi bir tasavvufi terbiye alan Kemal Edip Kürkçüoğlu, kendisini ilmi ve edebî sahada güzel yetiştirmiştir. Mili Eğitim camiasında müfettişlik ve İlahiyat fakültelerinde edebiyat muallimliği yapan, pek çok ilmi-edebî kitap neşreden Kürkçüoğlu aynı zamanda içli bir şairdir. 1970 yılında Efendimiz için na't yazmaya başlayan şair, rahatsızlanır ve hastaneye kaldırılır. Yapılan tetkikler

neticesinde kanser olduğu, kanserin bütün vücudunu sardığı ve kurtuluş ümidinin olmadığı doktorları tarafından dile getirilir.

Son günlerini ailesinin yanında geçirebileceğinin ifade edilmesinin ardından çocukları hüznünlü bir şekilde babalarını eve getirirler. Her ne kadar babalarına, hastalığı hakkında bir şeyler söylemeseler de Kemal Bey durumu anlar. El açıp Yaradanına iltica eder: "Ya Rabbi, âlemlerin Efendisi için yazdığım bu na'ti tamamlamamı nasib et. Ona takdim edeceğim bu hediyeyi en güzel biçime getirinceye kadar bana mühlet ver!" Duası müstecâb olan Kürkçüoğlu'nun o güzel na'tini tamamlaması tam yedi yıl sürer. Bu süre içinde kanserden eser kalmaz. Yedi yıl sonra na'tini tamamlayınca, Medine'ye giden mimar arkadaşı Ömer Kirazlıoğlu'na şu ricada bulunur: "Medine'ye ulaşıp Efendimizin huzuruna varınca, 'Ya Rasulallah, ümmetinden günahkâr Kemal'in size hediyesidir, kabul buyurun' diyerek hafif bir sesle na'timi huzur-ı Nebi'de okur musun?" Ömer Kirazlıoğlu arkadaşının arzusunu seve seve yerine getirir. Medine'ye ulaşıncı ilk olarak Ravza-yı mutahharaya gider. Efendimizi ziyaret edip huzuru Peygamber'de Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun na'tini okur. Edeble huzurdan ayrılıp kaldığı otele döner. Vazifesini ifa ettiğini bildirmek üzere Kemal Edip Kürkçüoğlu'na telefon açar. Telefona evlatlarından biri çıkar ve yaşlı gözlerle şu sözleri söyler: "Babam az önce ruhunu teslim etti..." Yazdığı na't hürmetine dünyada şifaya kavuşan Kemal Edip Kürkçüoğlu öyle ümit ediyoruz ki bu güzel hediyesi hürmetine ahirette de Efendimiz'in şefaatine mazhar olur. Hediyesinin (na'tinin) arzi ile ruhunu teslim edişinin aynı ana denk gelmesi Allahu âlem bu güzel hediyesinin âlemlerin Efendisi tarafından hüsnü kabul ile karşılandığına işaretidir." (Hamit Haksever, İlkadım Aylık Düşünce ve Kültür Dergisi, Sayı 261)

(17) İrfan Gündüz, agd. sh.249-250, (12 Zilkade 1392/18 Kânûn-ı Evvel 1972)

(18) İrfan Gündüz, agd.sh.250-251

(19) Mehmet Kaplan, Şiir Tahlilleri, Cilt-2, sh.415,416, Dergah Yay. 1984, İstanbul

(20) Dursun Gürlek, Karınca Huzura Varınca, sh, 169 Timaş Yay. 2011, İstanbul, 7. Baskı

(21) Tufan Gündüz, agd.sh.253

(22) Tufan Gündüz, agd.sh.266,267

(23) Bilal Çakıcı, Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun Şiirleri, Türkoloji Dergisi, sh. 205, Cilt XV, Sayı-1, Ankara

(24) Bilal Çakıcı, agd. sh.211

(25) İrfan Gündüz, agd.sh.251

(26) Tufan Gündüz, agd.sh. 252,253

(27) Mustafa Uzun, İslam Ansiklopedisi, sh.571, Kemal Edip Kürkçüoğlu maddesi, TDV Yay. Ankara, 2002

(28) Mehmet Şevket Eygi, İki Sapık Cereyan, Milli Gazete, 20 Nisan 19998

(29) İrfan Gündüz, age., sh.

(30) Bilal Çakıcı, agd. sh.211

(31) Bilal Çakıcı, agd. Sh 214

(32) Bilal Çakıcı, agd. sh 219

(33) Bilal Çakıcı, agd. sh 224

(34) Bilal Çakıcı, agd. sh 226.227

(35) Bilal Çakıcı, agd. sh 233

(36) Bilal Çakıcı, agd. Sh 225

(37) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri-1, Dal Yay. Urfa, 1986, Şanlıurfa

(38) Kemal Edip Kürkçüoğlu Altınoluk Dergisi, Dâsitan-ı Hasret, , 1987 - Nisan, Sayı: 014, Sayfa: 028

(39) Burhan Bozgeyik: Köprü, Ekim 1978, s.19.; Dursun Gürlek. age. sh. 169-171; Avni Arslan, Yakın Tarihten Unutulmayan Hatıralar, 252,253, Akçağ Yay. Kasım 2011, Ankara



Çorum Müzesi'nde yer alan V. Abgar'ın Hz. İsa'ya yazdığı mektubun ve Hz. İsa'nın mektubunun yer aldığı taş



Ortaçağ'da ikona üzerine resmedilmiş kutsal mendil

HZ. İSA'NIN URFA'YI KUTSADIĞI MEKTUBU



Selahattin E. GÜLER

Yerel Tarih Araştırmacısı

selahattin_guler@hotmail.com

Son günlerde gündeme gelen Hz. İsa'nın Urfa kralı V. Abgar'a yazdığı ve "Hz. İsa'nın Mektubu" olarak ünlenen mektup hakkında bir açıklama yapmak gerekliliğini duydum.

Abgar Efsânesi'ne göre; V. Abgar Ukkama ilk Hıristiyan kraldır. Hz. İsa'nın tebliğinden bir süre sonra Hıristiyanlığı kabul etmiş ve kendi halkına da benimsetmiştir. Edessa kralı V. Abgar Ukkama, o sıralar cüzzam hastalığına yakalanmış ve bundan dolayı oldukça ıstırap çekmektedir. Kral, Hz. İsa'nın hastaları iyileştirdiğini duymuştur, ancak çok hasta olduğundan dolayı bizzat Kudüs'e gidemez. Hannan adındaki bir elçisini, ona inandığını ve yeni dinini öğrenmek istediğini belirten bir mektupla onu davet edip yanına gelmesi için Hz. İsa'ya gönderir. Bu elçi aynı zamanda becerikli bir ressamdır.

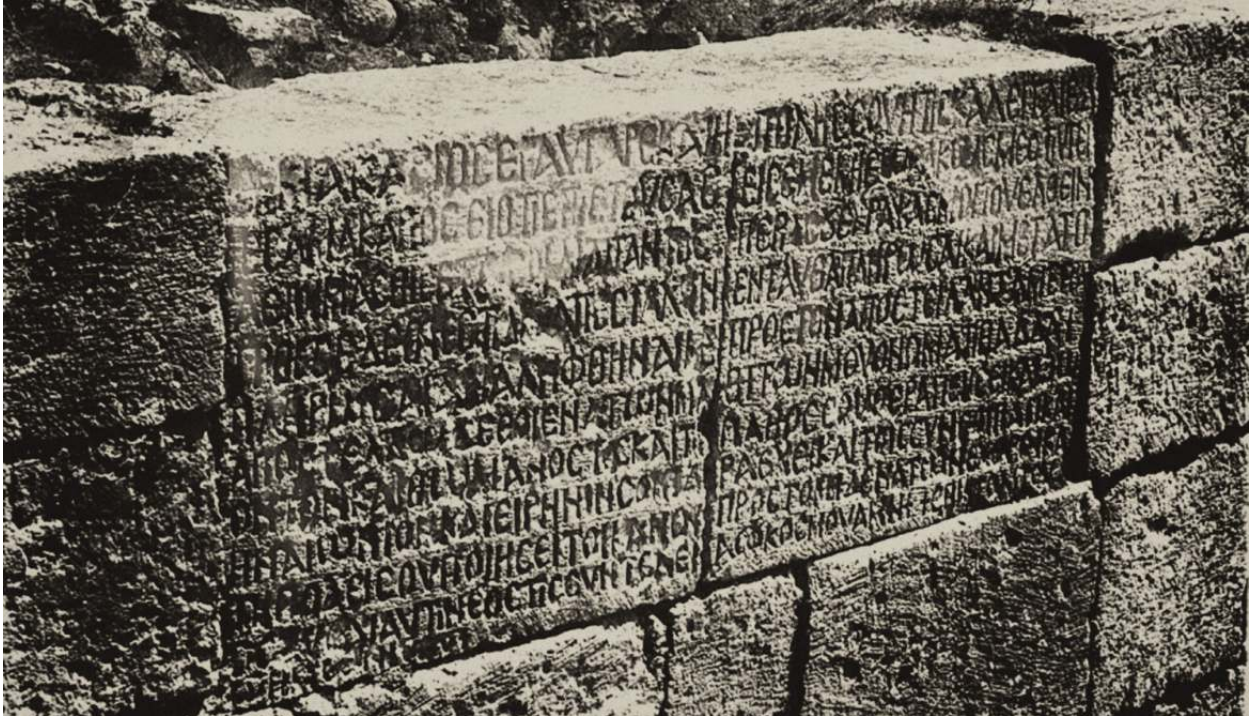
Hannan, Hz. İsa'ya getirdiği mektubu sunduktan sonra yüzünün resmini yapmayı dener, ancak başarılı olamaz. Bunu sezen Hz. İsa, yüzünü yıkar ve kendisine uzatılan bir mendille yüzünü silip Hannan'a verir. Yüzünün kopyası mendile çıkmıştır. Hannan bir mektupla birlikte mendili de alarak Edessa'ya döner. V. Abgar bu mendil sayesinde cüzzamdan kurtulur. Mendil daha sonra şehrin giriş kapılarından birinin içinde bir yere saklanır.

Hz. İsa, Edessa kralı V. Abgar Ukkama'ya gönderdiği mektupta şöyle demiştir:

"Ne mutlu sana Abgar ve Edessa adındaki kentine! Ne mutlu, beni görmeden bana inanmış olan sana! Çünkü sana devamlı sağlık bahşedilecektir. Senin yanına gelmem hususunda bana yazdıklarına gelince, bilesin ki,

görevlendirilmiş olduğum her şeyi burada tamamlamak ve bu işi bitirdikten sonra beni göndermiş olana, Baba'ya dönmem gereklidir. Sana ızdıraplarını (hastalıklarını) iyileştirmek, sana ve seninle beraber olanlara ebedi yaşam ve barış bahşetmek, ayrıca senin kentine dünyanın sonuna kadar düşmanlar tarafından boyun eğdirilmeyi sağlamak üzere havarilerimden birisini, Thomas da denilen Adday'ı göndereceğim. *Âmin. Efendimiz İsa'nın mektubu.*"

Bu mektubun Grekçe metni muhtemelen o sıralarda mevcut olan kalenin şehre bakan tarafında iki taş üzerine kazınmıştı. Aradan 17-18 asır geçti. Alman bilim adamı Max von Oppenheim 1899 yılında Urfa'ya ilk gelişinde, bu metni gördü, fotoğrafını çekti ve transkriptini de kopyaladı.



Kalenin şehre bakan yüzündeki taşta işlenmiş Grekçe mektubun fotoğrafı

1914 yılında meslektaşı Alman yazıt bilimci Friedrich H. Von Gaertringen ile birlikte Urfa'da bulunduğu birkaç mağara yazıtıyla birlikte bu mektubun metnini de yayınladı. Makalesinde bu mektubun Kırk Mağara'da bir mağaranın girişi üzerinde bulunduğunu yazdı ve mektubun Grekçe transkriptini de verdi. İngiliz bilim adamı J.B. Segal, 1970 yılında yayınladığı "Edessa The Blessed City" adlı eserinde von Oppenheim'in makalesinden bahsetti ve Grekçe mektubun transkriptini de verdi. Zaman içinde Kırk Mağara civarında yapılan birçok araştırmada adı geçen mektubun metnine rastlanmadı; gecekondular altında parçalanarak kaybolduğu tahmin edildi.

Yaklaşık üç ay önce Urfalı Fotoğraf Sanatçısı Yasin Küçük'le birlikte, topladığı fotoğraf arşivini gözden geçirirken, von Oppenheim'in çektiği fotoğraflar arasında siyah-beyaz bir fotoğraf dikkatimi çekti. Fotoğrafları büyüterek inceledim. Grekçe bildiğim için metni kısmen okudum. Grekçe mektubun bir kısmını ezbere biliyordum. Transkripti fotoğrafla karşılaştırdım, bire bir aynısı idi. Sanki bir hazine bulmuş gibi tarifsiz bir sevince boğuldum. Bu fotoğraf 1900'lü yılların başında von Oppenheim'in kale üzerinde çektiği ve yayınlamadığı taşta işlenmiş mektubun fotoğrafı idi. Evet, von Oppenheim bu fotoğrafı çektikten sonra büyük bir ihtimalle bu iki taş

<p> + ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΕΙΣΥΓΑΡΕΚΑΙ Η ΕΣΑΜΑΚΑΡΙΟΣ ΕΙΟΤΕΠΙΣΤΕΥΣΑ ΔΕΤΟΙΜΑΣΟΙΣ ΕΤΑΙΟΙΔΙΑΤΑΝΤΟΣ ΠΡΟΣΣΕΔΕΟΝ ΕΣΤΙΔΙΟΤΕΣΤΑΝ ΠΛΗΡΩΣ ΤΙΝΑΝΑΝΦΘΗΝΑΙ ΑΠΟΣΤΕΛΛΩΔΕΣΟΙΕΝΑΤΩΝ ΟΝΤΟΝΚΑΙΘΩΜΑΝΟΣΤΙΣΚΑΙ ΗΝΑΙΩΝΙΟΝΚΑΙΕΡΗΜΙΝΣΟΙΠΑ ΤΗΠΟΛΕΙΣΟΝΤΟΙΗΣΕΙΤΟΚΑΝ ΤΙΣΥΣΑΙΔΥΤΗΝΣΟΤΙΣΣΥΝΤΕΛΕ ΚΥΗΜΩΝΙΣΥΤ </p>	<p> ΠΟΛΗΣ ΣΟΥΗΤΙΣΚΑΛΕΙΤΑΙΕΔ ΕΙΣΕΜΕΝΗΕΡΑΚΩΣΜΕΟΤΙΓΕΙ ΠΕΡΔΕΞΕΓΡΑΥΑΣΜΟΙΤΟΒΕΛΘΕΙ ΕΝΤΑΥΘΑΤΛΗΡΩΣΑΙΚΑΙΜΕΤΑΤΟ ΠΡΟΣΤΟΝΑΤΤΟΣΤΕΙΛΑΝΤΑΜΕΓΡΑ ΘΗΤΩΝΜΟΝΟΝΟΜΑΤΘΑΔΔΑΙ ΠΑΘΟΣΣΟΝΘΕΡΑΠΕΥΣΕΙΚΑΙΕΩ ΡΑΣΧΟΙΚΑΙΤΟΙΣΣΥΝΣΟΙΠΑΣΙΚΑΙ ΠΡΟΣΤΟΜΗΔΕΝΑΤΩΝΕΧΘΡΟΝΚΑ ΑΣΦΚΟΣΜΟΝΑΜΗΤ + ΕΠΙΣΤΟΛΙΤΟΥ </p>
---	--

Mektubun Grekçe metni

yerinden sökülüp ve Almanya'ya götürmüş olmalıydı. Çünkü yaklaşık 100 yıldan beri kale üzerinde böyle bir metne rastlanmadı. Bu arada gelen yabancı gezginler de böyle bir metni göremediler. Kale üzerindeki iki yazılı taş götürdüğü tahmin edilen von Oppenheim, metnin Kırk Mağara'da bir mağaranın girişi üzerinde bulunduğunu yazarak bilimi ve insanları yanıltmış olabilir.

Özellikle Bizans döneminde (4. Yüzyıl) bu mektubun nüshaları çoğaltılarak muska şeklinde Urfa'ya gelen ziyaretçilere verilmiştir. Bu bağlamda mektubumuzun kopyaları Anadolu'nun bazı yerlerinde taşlar üzerine kopya edilmiştir. Bunlardan biri şu anda Çorum Müzesi bahçesinde sergilenmektedir. Bu mektubun bir farkı vardır, o da mektupta V. Abgar'ın Hz.İsa'ya yazdığı mektubun Grekçe metni de

verilmiştir. Bu iki mektubun bulunduğu mermer taşın Urfa'ya getirilmesi için



“Sofranızda Halil İbrahim Bereketi Olsun...”



Halil ÇUHADAROĞLU
Fotoğraf Sanatçısı
cuhadarogluhalil@hotmail.com

Yemek hazırlamak Urfa'da bir sanattır. Sofrada oturmak, önünde duran yemeği nasıl ne şekilde ve neyle tatmak, Urfa sofrasında çok önemlidir. Ailece oturlan sofrada bile, “yemek yeme adabı” ayrıcalıklıdır.

Urfa Evinde Yemek Hazırlığı

Urfa mutfağında yemeğin hazırlanışı, bir önceki günden ayarlanır. Erken saatte evden işe gitmek için çıkan baba, yanında beraber götürdüğü evladına, alışverişi yaparak sepeti teslim eder. Bu sepetin içinde sebzeler ve kasaptan alınmış et bulunmaktadır. Diğer malzemeler (Bulgur,

Salça, İsot, Urfa Yağı, Baklagillerin tamamı) evde mevsimine göre hazırlanmıştır.

Yemek hazırlanırken pişirme kabları yani tencere, kazan çeşidi belirlenir ve bu kablar önceden yıkanıp bekletilir. Ana yemeğin yanına ne tür bir pilav, daha sonrada hangi tatlı olur diye tandırlıh (mutfak)'ta tatlı bir telaşla çalışmalar başlardı.

Binbir zahmetle ve alınteriyle çabalayan Urfa hanımı, akşam eve gelecek eşine ve çocuklarına kendi eliyle harikalar yaratarak hazırladığı yiyeceklerle lezzetli sofrayı kurmaya hazırdır.

Eve gelen eş günlük iş giysilerini çıkarır, üstünü değiştirip ellerini yıkar,

aile fertleri ile sohbet ederken evin sanatkar annesi sofraya düzenini kurmaya başlar.

Sofranın ortasında kocaman yayvan geniş bir kap yer alır, bu kabın adı “Lenger”dir.

Lengerin içinde, iri bulgurdan yapılmış, Urfa sade koyun yağı katılmış, mercimek eklenmiş buram buram mis kokan “Mercimekli Bulgur Pilavı” genelde yer alır.

Sofrada, dalından yeni kopmuş yeşil top zıknabut (çok acı) Urfa isotları (biber). Sonra farklı bir yemek kokusu, “çömlekte pişmiş etli, nohutlu bamya”. Ev halkı kokuları aldıkça, yüzlerde şaşkın bakış ve mutluluk ifadeleri görülür. Bir bir sofraya konulan aş

kazanlarındaki yemekler, ya "çirtikli sahan" (kenarı dilimli bakır tabak)larda ya da "kabırgalı sahan"larda servis yapılarak yenirdi. Ansızın akşam sofrasının sürpriz tatlısı belirince, ailede alkış tufanı kopardı. Bu tatlı, olağanüstü maharetli annenin kendi eliyle açtığı meşhur Urfa Tatlısı "Şillih"tır...

Elle yapılan ince kreplerle, aralarında ceviz kırıntılarının konulduğu bu tatlı, elle yenen, sağa sola kayan yayvan bir tatlıdır. Özellikle "Urfa Sade Yağı" bu tatlıda lezzete lezzet katar.

Urfalı, yemeğini mönüye göre ayarlar. Çikifteyse (Çiğköfte) ona göre et alınır, avluda kara taş üzerinde arada sırada tahta tokmakla tuzlu suya bandırıp bir bıçak yardımıyla ters yüz ederek döndürülüp dövülür. Balcanlı (patıcanlı) kebab ise; şişler, mangal ve kömür ayarlanır. Kebab dürümünün beraberinde "bostana" düşünülür.

Velhasıl Urfa yemekleri; nasıl pişirilir, hangi tencere kazan kullanılır, ne tatlısı yenir tamamen bir merasim biçiminde gerçekleşir. Misafir davet edilmiş ise sistem değişir, çok özel hazırlıklar yapılır. Büyük bir mutluluk ve fırtınalı çabadır Urfa'da yemek yapmak ve yemek yenmesi. Bir gelenek ve bir üsluptur yemek kültürü.

Sofra Adabı

Sofraya oturulunca, aile büyüğü "Bismillah" der ve sağ eliyle yemeğe başlarken, tüm aile fertleri de Besmele ile yemeğe başlar. Sofrada yaşlı yakınlar varsa ona özenle itina gösterilip ya önceden yemeği yedirilir ya da ailenin annesinin şefkatli yaklaşımı ve yardımıyla birlikte yenilir...

Özel İsimli Yemekler

Öyle yemekler vardır ki, sadece o aileye aittir. O ailenin ismini alır bazı yemekler. Örneğin "Müftehi Kebab". Hatta özel isimli ayran bile vardır, "Hackamıl Ayranı" gibi...

Ya lezzetinden, ya ustalığından meşhur olmuştur bu özel yemekler. Ustalık, yapanın yaptığını zevk alarak yapmasındandır. Lezzetler ise, yapanın içinden gelerek verdiği emek ve misafirperverlikle oluşur.

Çikifte (Çiğköfte) Yapılacak İse

Çikifte (Çiğköfte) için yağsız sinirsiz kuzu eti ve mevsimine göre yeşillikler alınır. (gelecek yazılarımızda geniş yer alacak)

Çikiftenin eti, her evin avlusunda bulunan kara taş üzerinde tahta tokmakla (tuzlu suya bandırıp) bir bıçak yardımıyla ters yüz ederek döndürülüp dövülerek hazırlanır.

Çiğköfte, bebeli anneler tarafından yoğrulmaz, nedeni bebelerinin sık sık bakımını yapmaları.

Erkek köfteyi yoğuracak ise, elleri çok tüylüyse tütsülenirdi, eli ve yüzü terleyene çiğköfte yaptırılmazdı. Çiğköfte, sol elle leğeni tutup sağ elle yoğrulur. Yoğurmanın bitişine doğru çift el girer ve harcı (küçük doğranmış yeşil soğan ve maydanoz) sıkıca karıştırılır. Hatta "eyyi bir zızmırhla" sözü bu işlemi destekler.

Tarihi Misafirperverlik...

Urfa bir uygarlıklar şehridir. Urfa'da Hz. İbrahim'den gelen tarihi bir misafirperverlik yaşatılmaktadır.

Urfa'ya gelen ağlar (Urfa'lıları tanımadığı için), giden ağlar (Urfa'da samimi dostlardan ayrılacağı için). Bu söz, Urfa'ya gelmiş yaşamış ve ayrılmış misafirlerin sözüdür.

Bizden Sofranıza...

Çömlekte Nohutlu Kuşbaşı Bamyaya

Malzemeler

Bir kg. kuzu kuşbaşı

Bir kg. taze bamyaya

Dört kg. taze domates

İki adet taze biber

Akşamdan ıslatılmış iki su bardağı

nohut

Üç yemek kaşığı Urfa yağı

Hazırlanışı

Bamyaların başlarından sert kısmını bir bıçakla alın. Hepsini yıkayıp bir kenarda bekletin. Geniş bir tavada yağın bir kaşığı koyup kuzu etini kavurun. Domatesleri, biberleri orta boyda dilimleyip tavadaki ete katın ve orta ateşte beş dakika harmanlayın. Beş su bardağı suyu, kalan iki kaşık yağı çömlek kabına boşaltıp, tüm harcı içine bırakıp karıştırın. Arzunuza göre tuz ve karabiber koyup fırında yaklaşık 150 dakika pişiriniz.





Aya Kifte

Malzemeler

350 gr. yağsız kırmızı et (kıyma olacak)

4 su bardağı ince köftelik bulgur

4 yemek kaşığı Urfa kuru isotu (pul biber)

Bir çay kaşığı karabiber

Tuz

Kızartmak için sıvı yağ

Hazırlanışı

Kırmızı eti, karabiber ve tuz ile az su alarak geniş bir tabakta karıştırarak yoğurun. Azar azar bulgurları harca dökerek yoğurmaya devam edin. Yine az su alarak köfteyi yaklaşık on dakika yoğurup tabağın bir köşesine alın. Köfteden küçük parçalar koparıp avucunuzun ortasında daire şeklinde şekil oluşturup kızgın sıvı yağda kızartın. Hem sıcak servis hem soğuk servis yapabilirsiniz.

Şıllık

Malzemeler

İki su bardağı un

Dört yemek kaşığı Urfa yağı

İki su bardağı ceviz içi

Üç su bardağı şeker

500 gr. kaymak

Hazırlanışı

Şeker, bir buçuk su bardağı su koyarak tencerede şerbet kıvamında kaynatın. Kıvamı tutturmak için kaşıkla şerbetten bir iki damla bir tabağa koyup yan çevirin damlalar kaymıyorsa olmuş demektir. Unu, su alarak krep haline getirin. Kızgın yapışmayan tavada Urfa yağı sürerek krepten bir kepçe dökün tavaya yayılmasını sağlayın. Bir spatula yardımıyla krepin diğer yüzünü de yağ sürerek pişirin.

Şerbete, kalan Urfa yağını katıp eritin ve bekletin. Ceviz içini çok ufalamadan kırın. Tepsiyeye krepler arasına kaymak ve ceviz içi serpiştirerek birkaç kat dizin. Dilimleyip üzerine ılık olan şerbetinizi dökün ve servis edin.



DÂRÜLELHÂN

(İstanbul Belediyesi Konservatuarı)

1926 Yılı Derlemelerinde Urfa Türküleri

- 4 -



Halil ALTINGÖZ

Kültür Bakanlığı Şanlıurfa DTHM Korosu Şefi
halil_altingoz@hotmail.com

Konservatuvarın 1926 yılından itibaren müdürlüğünü yapmış olan Yusuf Ziya DEMİRCİOĞLU başkanlığındaki heyet, o zaman İstanbul valisi bulunan Muhittin ÜSTÜNDAĞ'ın yardımlarıyla 31 Temmuz 1926 ile 17 Eylül 1929 tarihleri arasında belli zamanlarda Anadolu'da dört araştırma, derleme gezisine çıkmışlardır.

Bu yolda derlenen ezgiler muhtelif yıllarda "Anadolu halk şarkıları" ismiyle yayınlamıştır. Tamamı 14 defter halinde yayınlanan bu halk türküleri bir kısmı eski Türkçe bir kısmı ise günümüz Türkçesi ile yayınlanmıştır. İstanbul Şehzadebaşı evkaf matbaası tarafından basılan bu defterlerde Halk türkülerinin güfte ve notaları bulunmaktadır.

Konservatuvarın araştırma gezlerii sırasında yurdun milli ve yöresel havalarından 850 kadar türkü notaya alınmış ve bunların önemli bir kısmı da plağa çekilmiştir. Fakat bu plaklar iklimin tesiriyle birkaç yılda bozulmuştur.

Konservatuvar heyetinin Urfa'ya gelişleri birinci araştırma gezisi kapsamındadır. Birinci araştırma gezisi kurumun henüz Darülelhan adını taşımakta olduğu zamana rastlar. 31 Temmuz 1926 yılında başlamış ve 51 gün sürmüştür. Bu ilk geziye Yusuf Ziya DEMİRCİOĞLU, Rauf Yekta Bey, Dürrî Turan ve Ekrem Besim Bey iştirak etmişler çalışma Güney ve Orta Anadolu'nun belli başlı merkezlerinde yapılmıştır. Darülelhan tarafından Urfa'dan derlenen türküler ilk olarak "Anadolu Halk Şarkıları" 5. Defterinde yayınlanmış daha sonra 6. 7. ve 13. defterde de bazı Urfa türküleri yayınlanmıştır.

Bu yayımlanmış mecmualarda ki eserler Ferruh Arsunar tarafından notaya alınmış ve haliyle eski yazı ile yazılmıştır. Notanın soldan sağa olan seyrine karşılık Osmanlıca yazının sağdan sola olan seyri Osmanlıcaı bilenler için bile solfej yaparken büyük bir okuma zorluğu getirmektedir. Bu mecmuaları arşivinde bulunduran değerli dostum araştırmacı yazar Sabri Kürkçüoğlu ve Kent konseyi başkanı Sabri Dişli bana ulaştırdığında herkesin okuyabilmesi için bu eski yazım notaları günümüzde kullanılan notaya çevirme fikri bizde uyandı uzun ve meşakkatli bir çalışma neticesinde bu notaları güncel notaya çevirmek bize nasip oldu. Bundan hem büyük mutluluk hem de onur duydum. Yeniden güncel notaya uyarlanarak yazılan bu notaların şimdi okuduğumuz Urfa türkülerinin bundan 87 yıl evvelki icrası konusunda bize çok somut malzemeler sunacağı aşikârdır. Bu çalışmanın bizim ve yeni nesil halk müziği icracıları için çok önemli bir kaynak olacağı tartışılmazdır.

Bu sayımızda darülelhan neşriyatı 6. defterden 3 türkü yer alacak bunlar: "AY DOĞAR AYAN AYAN" "ÇELİK PAZARINDA UFACIK TAŞLAR", ve "YARALANDI PENCAB CEVR İLE" adlı eserler, bu kayıp (unutulmuş) türkülerimizden "Ay doğar ayan ayan" adlı türküyü geçen dönem Kültür ve Turizm Bakanlığı Şanlıurfa devlet THM korosu olarak verdiğimiz bir konser repertuarına alıp icra ettik, türkü çok büyük ilgi gördü ve dinleyenlerin üzerinde asaletini hissettiren güzel bir etki bıraktı. Genel kanı olarak bu eserlerin Urfa'nın kayıp türküleri olduğu, sık sık gündeme getirilmesi, hatta imkân olursa bu

türkülerin bir albümde toplanması hususunda fikir birliği oluştu. Diğer bir eser "Yaralandı pencab cevr ile damanım benim" adlı türkü. Yine bu sayıda "Çelik pazarında ufacık taşlar" adlı türküyü yayımlarken bu türkünün 1926 yılında Urfa'dan derlendiği sabit olmakla birlikte türkünün TRT repertuarında Erzurum Türküsü olarak görüldüğü ancak türkünün Darülelhan'ın Urfa'daki derlemesinden çok daha sonraki bir tarihte Muzaffer Sarısözen tarafından kaynak kişi zikredilmeden derlendiği, 22.11.1973 yılında TRT repertuar kurulu tarafından incelenip THM no: 466 olarak tespit edildiği görülmektedir. Ancak bu tarihten çok evvel 1926 yılında Darülelhan tarafından Urfa'dan derlendiğini tekrar hatırlatıp bu konudaki takdiri siz değerli okuyucularımıza bırakıyoruz.

Notalara en ufak bir müdahalede bulunmadım. Hatalı sayılabilecek noktalarda bile 86 yıllık bir tarihten günümüze ulaşan bu belgelerin aynen korunması adına notaların olduğu gibi kalmasına dikkat ettim ve birebir aynısını yazdım bu notaların tamamının bir belge olarak ileriki nesillere taşınması gayesi ile Notaların hem orijinal nüshası hem de yazdığım Türkçe güncel notası yan yana yayımlanacak.

Bu vesile ile dergimizin editörü değerli dostum Öğr. Gör. Sabri Kürkçüoğlu ve kent konseyi başkanı Sabri Dişli kardeşime bize ulaştırdıkları eski yazım notalar için şahsım ve Halk müziği camiamız adına şükranlarımı sunuyorum.

اورفنه تورکومبی

در بک

باز عه باز عه غار ملو آی غار ملو آی آه

باز عه باز عه غار ملو آی غار ملو آی آه

کور زو یو نت بجن بان یا ده لا بول دم دوش

له سا بو فی به سون مه کور زو یو نت بجن سون مه

دم بان غام آ بان قو له سا بو فی به بان قو

بان دم صان او آه دن دا سو بو دم بان دم بان

آه صان دم آه صان

آی طوغار عبات عیاده
 طوغارشم بوللا ره بابان
 بنت بوزو کور مسون
 بجن بو حاله فربات
 آغام بانم بانم بانم
 بوسو داده آه او صانم

* Darüelhan Külliyyatı, Anadolu Halk Şarkıları Defteri: 6, İstanbul, Şehzadebaşı Evkaf Matbaası, 1928, Sayfa: 82

AY DOĞAR AYAN AYAN

1 ah ay do ğar 2 a yan 3 a yan 4 ay do ğar 5 6

7 a yan 8 a yan 9 dūř tūm 10 yol 11 la ra 12 ya yan

13 cen net 14 yū 15 zū gör 16 me sin 17 be ni 18 bu

19 ha le 20 ko yan 21 be ni 22 bu 23 ha le 24 ko yan

25 a ğam 26 yan dım 27 yan dım 28 yan dım 29 bu sev 30 da dan

31 ah u 32 san dım 33 san dım 34 saz... 35 36

37 38 39 40 41

Ay doğar ayan ayan
Dolařtım (Dūřtūm)¹ yollara² yayan
Cennet yūzū görmesin
Beni bu hale koyan

Ađam yandım, yandım, yandım
Bu sevdadan ah usandım.

1- Nota kısmında "dūřtūm", metin kısmında "dolařtım" řeklinde dir.

2- Kalıp gereği "yollar" olması gerek, fakat metinde "yollara" şeklinde yazılmıştır.

Halil Altıngöz tarafından Osmanlıca belgeden güncel notaya adapte edilip yeniden yazılmıştır.

اورفا

طاش جن فا او دا دن ذا ها ليك چه
 لي لي طا ل ش
 ش دا دا يور دي كي مش طوت له آل
 لي لي لي لي دا دا ل ش ل ش
 طوت له آل ما ل ش دا
 ل ش دا يور دي كي مش
 ل ش دا لي لي لي لي دا

چيليك بازارنه اورفا جه طاش
 ال ال طومنه كيدبور داراش
 جنازه م كيدبور كلك فار داش
 اى اذ لربه قافارن وورولم
 وورولمه نازلى بارمدين ايرلم
 نيم بارم كجه كوز بو سناخ
 يكي هيغمه كوز لارك رسناخ
 خانم قيزلر كوزل كيرفسناخ

ÇELİK PAZARINDA UFACIK TAŞLAR

1 2 3
çe lik pa za rın da u fa cık taş

4 5 6
lar le le taş lar

7 8 9
e le le tut muş gi di yor da daş

10 11 12
lar le le le da daş lar le le le

13 14 15
da daş lar saz e le le tut

16 17 18
muş gi di yor da daş lar

19 20 21
da daş lar le le le da daş

22 23 24
lar

Halil Altıngöz

Çelik pazarında ufacık taşlar
El ele tutmuş gidiyor dadaşlar
Cenazem gidiyor, gelin kardaşlar

Ey efeler ben kafadan vuruldum.
Vuruldum da nazlı yarimden¹ ayrıldım

Benim yarım gece gezer bostanı
Yeni çıkmış güzellerin destanı
Hanım kızlar güzel giyer fistanı

1- Kalıp gereği "yardan" olması gerek, fakat metinde "yarimden" yazılmıştır.

Halil Altıngöz tarafından Osmanlıca belgeden güncel notaya adapte edilip yeniden yazılmıştır.

اورفا

- ۸ -

له دی جو چاب پن دی له ری ما یا
چاک ما فی ری ما دا ری تادی این تر یه نیم
فون مم چه که بر چی به قیل بر یه نیم با ری که
نا تغ ایسه مه ایت فات فی ایل له ای کاه فی نیم
نیم طا سل له فی نط نا یا

١٠
یاره لندی پنجاب جو را اید داما نم بتر
ایزی نال داما نیم چاک کر با نم بتر
قیل بی بر کره ممنون نیم نگاه اید التفات
ایتر استغنا بط لطف اید سلطانم بتر

٢٠
دیرمم سکا جک بیدلک ای ملک الموت
جانانم ندر اید بیکیم جانم دکه
ای باد حسا کاهل جانانم دکه
عقلم داغلیبر زلف بر بسانم دکه

* Darüelhan Külliyyatı, Anadolu Halk Şarkıları Defteri: 6, İstanbul, Şehzadebaşı Evkaf Matbaası, 1928, Sayfa: 8

YARALANDI PENCAB CEVR İLE

1 ya ra lan dı pen cab cev ri le da ma
4 nım ye ter in di ta da ma rı ma çok
7 gi ri ba nım ye ter kıl be ni bir ke re mem nun
10 nim ni gah i le il ti fat et me is tiğ na
13 ba na lüt fey le sul ta nım ye ter

Yârelendi penc-âb-ı cevr ile dâmânım¹ yeter
İndi tâ dâmânıma çâk-i girîbânım yeter

Kıl beni bir kerre memnun nim-nigâhla iltifat
Etme istiğnâ bana lutf eyle sultânım yeter

Vermem sana çek benden elin ey melekül'-mevt
Cânânıma nezreylediğim cânıma değme

Ey Bâd-ı sabâ kâkül-i cânânıma değme
Aklım dağılır zülf-i perîşânıma değme

1- Beyite bu haliyle anlam vermek mümkün değil. "Pencap" kelimesi "pencah" olarak düşünülürse anlam vermek mümkün olur.

Halil Altıngöz tarafından Osmanlıca belgeden güncel notaya adapte edilip yeniden yazılmıştır.



Şanlıurfa Kısas'ta Nar Pekmezi (Nar Ekşisi)



İzzet ARAN
Araştırmacı-Arşivci-Fotoğrafçı
aranizzet@gmail.com

Nar, eski çağlardan beri doğurganlığın ve bolluğun simgelerinden biridir. "Çarşıdan aldım bir tane, eve geldim bin tane" bilmesinin cevabı olan "nar"ın faydaları saymakla bitmiyor.

Hicaz Narı

Bölgemizde üretilen nar ekşisi için genelde "hicaz narı" adıyla bilinen nar türü kullanılmaktadır. Hicaz Narı %15 ekşi, %85 oranında tatlı hoş ve mayhoş bir meyvedir. Çok koyu kırmızı (bordoya yakın) renkli hicaz narı, beyaz tabaklık nara göre rengi daha koyudur ve ekşilik oranı daha yüksektir. Bunun yanı sıra tüketirken çekirdeği dişe dokunmayan en dayanıklı türdür. Son baharın ilk yağmurdan sonra yani ortalama Ekim ayı başlarında hasat edilir.

Nar ekşisi yapımında öncelikle "hicaz narı"nın tercih edilmesinin sebebi, tatlı mayhoş, iri taneli çekirdeği

küçük ve yumuşak olmasıdır. Bol sulu olmasının yanı sıra bir adedinin ağırlığı zaman zaman 1 kilo 800 grama kadar büyümektedir.

Nar Suyu ile nar pekmezi (nar ekşisi) yapılmaktadır. Narın kabuğu kurutulup yakacak olarak kullanılmakta veya boya sektöründe kullanılmaktadır. Nar çekirdeği ise öğütülüp kozmetik sektöründe veya kurutulup hayvanlara yem olarak verildiği görülmektedir.

Narın Faydaları

Erkeklerde prostat, bayanlarda meme kanseri olmak üzere birçok kanserin oluşumunu önlediğine, Hicaz narı çekirdeğindeki etken madde kanser oluşumunu önlerken, nar suyundaki etken maddeler de kalp ve dolaşım sistemini koruduğu ve az miktarda da olsa kolesterol ve Lipid (yağ) düzeyini düşürdüğü yönünde bilimsel açıklamalar vardır.

Nar Pekmezi (Nar Ekşisi) Hazırlanması

Nar ekşisi için, öncelikle çatlak veya zarar görmüş narların zarar gören kısımları temizlenerek nar ikiye bölünür. Nar tanelerinin kabuklardan ayrılması işlemi geniş bir kab içersinde nar ters çevrilerek üzerine küçük bir sopa ile vurulur. Bu işleme nar çırpımı denilmektedir. Tanelere ayrılan narın, beyaz zarlari temizlenerek, ince elekten yapılan ve sadece nar suyu çıkarılma işleminde kullanılan torbalara konularak, taş curunlar içersinde ayakla ezilerek suyu çıkarılır. Çiğneme sırasında, nar çiğnemek için özel olarak alınan ve yalnızca bu işlerde kullanılan çizmeler kullanılır. Çıkarılan nar suyu, temiz bir bezle süzülerek ocağa bindirilmiş olan bir kazanın içeresine konulur. Kazanda biriken nar suyu ortalama 3-4 saat ocakta



Narin ayıklanması



Nar tanelerinin curunda ezilmesi



Ayıklanan narın kaynatılması



Kaynatılmış nar suyunun 3-4 gün güneşte bekletilmek üzere sinilere aktarılması

kaynatılır. Kaynayan nar suyunun taşmaması için kollu taslarla sık sık savrulur. Uzun süre kaynatılarak istenilen kıvama geldiğinde ocaktan indirilir. Nar suyunun kaynama sırasında kazan içersinde oluşan ve biriken köpük, tortu ve kefler sürekli alınır, bunun sebebi nar ekşisi tadında kekrelik olmasın diye.

Kaynayan nar suyu kovalara aktarılır ve damın üzerinde tepsilere boşaltılarak bir iki gün güneş görmesi sağlanır.

Nar ekşisinin kıvama geldiğini anlamak için boş bir tabağa birkaç kaşık ilave edilerek tabak sağa sola hareket ettirilir, nar ekşisi tabağa yapışıyor ise nar ekşisi olmuş demektir. Elde edilen nar ekşisi iyi kaynatıldığı ve sağlıklı koşullarda saklandığı takdirde oldukça dayanıklıdır ve raf ömrü uzundur.

Nar Pekmezinin Kullanıldığı Yerler

Bölgemizde nar ekşisi yemeklerde ve daha çok salatalarda sık sık ve her mevsim kullanılabilen bir üründür. Oldukça sağlıklı ve lezzetlidir, yapımı çok zahmetli olmasına karşın Kısas Beldesi'nde hemen hemen her ev kendi ihtiyacını karşılayacak kadar ve eşine dostuna hediye edecek miktarda nar ekşisi üretmektedir.



Asil Atın Asaleti Asil Sahibindedir



Hüseyin GÜZEL
Araştırmacı-Gazeteci
onikincinokta@hotmail.com

Urfa Kurtuluş Savaşı gazilerinden olan, yedi göbekten sonra ahilik şeyhlerinden sayılan, Hizmet Gazetesi köşe yazarı Mehmet Göncü'nün amcası İmam Bakır Göncü "yarış atı" yetiştirme meraklısıydı. Yetiştireceği atları üzümle beslemek için Urfa merkezde ve ilçelerinde çok sayıda bulunan üzüm bağlarını ya satın alır, ya da kiralarlı.

Bir gün gündüz öğle yemeği istirahatında evde olduğu bir vakitte kapı çalınır. İmam Bakır Göncü, "Kim o?" diye seslenerek kapıyı açar, "Tanrı misafiri" diye bir ses duyar. Üstünde heybesi olan bu tanrı misafirini içeriye alır. İmam Bakır misafire su, çay, kahve, yemek ne ikram ederse misafir

"almam" der. İmam Bakır Göncü, "Kardeşim siz yabancıya benziyorsunuz, bizim burada misafiri olduğunuz evin ikramını geri çevirmek ev sahibine hakarettendir. Sen bize hakaret etmeye mi geldin" der. Tanrı misafiri, "Ben Konya'dan geliyorum. Duydum sende çok güzel bir at var. Bu atı bana satarsan yemeğini de yer, ikramını da kabul ederim yoksa hiçbir şeyini istemem." Der. İmam Bakır, "Kardeşim ben kimseye bu atı satıyorum demedim, hiç satılığa da çıkarmadım". Konyalı Misafir, "Zaten satılığa çıkarıydın atı satın almak için evine gelmez, doğrudan işyerine veya mekânına gelirdim". İmam Bakır o anda düşünceye dalar, içinden "Ben

bu adamı tanımıyorum. Buna bir can satacağım, ha bu adam attan anlamaz atı çifte vurup, faytona, at arabasına bağlar koşturur, çocukların eline verip iyi bakmazsa bu atın vebalından ben nasıl kurtulurum, iyisi mi yüksek bir bedel isteyeyim de atı almaktan vazgeçsin" Der. Bu düşüncesiyle o dönem için yüksek bir bedel olan yüz madeni lira ister. Konyalı misafir ikiletmez hemen kesesini açar, lamba kürsüsünün üzerine yüz madeni lira sayar, para kesesinin tamamını boşaltır. İmam Bakır'a dönerek, "Bu senin hakkın, şimdi bana bir madeni lira istersen borç ver memlekete varınca sana göndereyim. Yok, istersen ikram et bağışla, yok istersen atın fiyatından



ardına birkaç şampiyonluk başarısı gösteren Ali Kılıç'ın "Akabey" isimli yarış atı, Kıbrıs'ta yarış atı meraklısı olan Kıbrıs Mücahitlerinden Albay Faik Kasapoğlu'nun dikkatini çeker. Albay Kasapoğlu iz süre süre, atın sahibinin Urfalı Ali Kılıç olduğunu öğrenir. Doğruca Şanlıurfa'ya Ali Kılıç'ın mekânına gelir. Bir müddet Ali Kılıç'ın misafiri olur.

Albay Faik Kasapoğlu kendini Kıbrıs gazilerinden biri olarak tanıtır. "Ali kardeş sende merakıma, zevkime göre bu tipte bir at gördüm. İllaki bu atı herhangi bir şekilde bana vereceksin. Senin yanına geliş amacım bu at içindir. Karşılığında dile benden ne dilerse". Ricasında bulunur. Ali Kılıç, yanında hazır bulunan kardeşine o atı getirmesini söyler. İstenilen at gelir. Ali Kılıç ricada bulunan Albay Faik Kasapoğlu'nun isteğini ikiletmeden, getirilen atı Albaya teslim eder. Albay, atın bedelini sorunca, Ali Kılıç "Benim size misafirlik ikramım, hediyemdir". Diyerek hiçbir şey almadan yarış atını Albaya verir. Ali Kılıç'ın maiyetindekiler, "Bari atın emektarına bir şeyler alsak" deseler de, Ali Kılıç, "Biz bir şeyler istersek, iş haysiyete dökülür. Ola ki Albay, atın bedelinden fazla bir miktarda ödeme yaparsa, bu iş esnafıktan, ikramdan, hediye olmaktan da çıkar. Sakın kimse ağzını açmasın". Diyerek, söz konusu yarış atını bedelsiz olarak Albaya İkrâm eder. Atı alan Albay Faik Kasapoğlu Şanlıurfa'da yaşamış olduğu bu olayı tüm ayrıntılarıyla Kıbrıs Bayrak Televizyonu'nda canlı yayında, Sayın Ali Kılıç'ın âlicenaplığından övgüyle söz ederek anlatır. Albay'ın konuştukları Şanlıurfa kamuoyunda ilgiyle yankılanır

Başta da dedik ya, "Asil Atın Asaleti Asil Sahibindendir" ...

düş. Bu bir madeni lirayla, ben ve sattığın atım için yol parası olarak, atla beraber Konya'ya varıncaya kadar yolda yeme içme ihtiyacımızı karışlamak için senden istiyorum." Deyince, İmam Bakır Göncü rahat bir nefes alır, "ben ve atım için bu bir madeni lirayı ver dediğine göre, bu şahıs atımın kıymetini bilir", diyerek rahatlar. Bunun üzerine İmam Bakır misafirine, "Kardeşim, madem ben ve atım için diyerek bir madeni lira istedin. Benim atımın asıl fiyatı 15 madeni liradır. Şimdi sen geriye kalan 85 madeni lirayı geri al. Burası Peygamberler Şehri Urfa. Ben de ahi şeyhlerindim, bizde fırsatçılık ve tamah olmaz. Şimdi atım sana hoş helal olsun" diyerek misafirini uğurlar.

Asil atın asaleti ahilik şeyhinden geldiği kadar, asil insanın asaletinden de gelir. Tıpkı Urfalı Ali Kılıç'ın benzer tutumuna bakılırsa... Ali Kılıç, babadan atadan yarış atı yetiştirme meraklısı olduğundan, yarış atları yetiştiriciliği ile iştiğal etmektedir. 2000'li yıllarda ardi



“Ay Doğar Aşmak İster” Türküsü ve Öyküsü



Hamza ECE

Bir gün Kel Hamza'nın mahallesinde iki komşunun çocukları birbirlerini delicesine severler ve belli bir zaman sonra evlenirler. Ancak kızın annesi bu evliliğe onay vermez; huzursuzluk çıkararak karı-kocanın arasını bozmaya çalışır. Kızın Annesi, damadına olmadık sözler söyleyerek kendisini eşine karşı karalamaya başlar. Buna da sebep damadının işi olmadığından geçim sıkıntısı çekmeleridir. Genç, geçim sıkıntısı ve ailevi sorunlardan dolayı evinde huzur bulamaz.

Sonuçta kızın annesinin isteği olur. Kız küser ve baba evine geri döner. Yaklaşık yedi ay babasının evinde kalır. Mahalleli bu olayı duyar ve üzülür. Komşular toplanarak kız evine ricaya giderler. Kızın annesi damadının işi olmadığı için kızı vermez. Genç, bunu duyunca kendini içkiye adar.

O zamanın ses sanatçısı olan Hamza Şenses (Kel Hamza), bu olayı duyar ve çok üzülür. Gencin yanına gider ve gencin halini görüp acır. Gence:

-Ben bu akşam gidip aileni getireceğim, diyerek genci sevindirir. Gence kızın adını sorar; o da kızın adının Nazmiye olduğunu söyler. Kel Hamza gence dönüp:

-Sen içini ferah tut! Der.

Kel Hamza ailesiyle birlikte kızın evine gider. Kızın annesi, kapıda Kel Hamza'yı görünce, kendine çeki düzen verir ve misafirine ağırlayarak içeriye buyurun eder. Misafirlerine ikramda bulunur, sonra sohbet başlar. Kel Hamza bu arada konuyu açar. Kızın annesi:

-Kardeş, sen bilmiyor musun bu oğlan çalışmıyor, işi gücü yok. Kızım küstü küseli, oğlan hep evde, orada burada nereye gitse içiyor. Sen de bunu görüyorsun! Der.

Kel Hamza da:

-Bacım ben sana söz veriyorum. Ben bu gence kefilim. Elim göğsüme alıyorum, kızın kimseye muhtaç olmayacak, kimseden hakaret görmeyecek.

Orada kızın annesi:

-Kardeş, bu adam ne yapacak, işi gücü bir şeyi yok ki? Diye sorar.

Kel Hamza da:

-Yanımda çalışacak, der.

Kadın sorar:

-Kardeş, sen ne iş yapıyorsun?

Kel Hamza da:

-Ben ses sanatçısıyım. Ben nereye gidersem onu da götüreceğim. Attığım her adımda yanımda olacak. Ne yersen ne içersen benimle beraber oturup yiyip içecek, der.

Kızın annesi Kel Hamza'ya güvenir ve damadının kızı alıp götürmesine izin verir.

O zaman mevsim kıştır, saat gecenin yarısı olmuştur. Eve gelirler, içeri girerler. Bir de bakarlar ki genç oturmuş şişelerin arasında halen içiyor. Kız, evine girince Kel Hamza'ya çay pişirir ve ikram eder, o arada “çiğköfte yapalım” der.

Kel Hamza:

- Sağ ol, ben yemiş kadar oldum. Siz mutlu olun yeter bana, der.

Kel Hamza kıza bakar. Saçını toplamış, topuz yapmış bakımsız bir güzel görür. Diğer taraftan oğlana bakar, şişelerin içinde kaybolmuştur.

Ođlana der ki:

-Eşinin kıymetini bil. Sen bundan sonra benimle çalışacaksın. Ve evden çıkar çıkmaz kapının önünde havaya ve gökteki aya bakar, sonra kızın yüzüne bakarak şöyle der:

Ay doğar aşmak ister

Top kâkül yaşmak ister

Benim bu deli göynüm

Yâre kavuşmak ister.

Sonra döner bu kez oğlanın yüzüne bakarak şöyle der:

Ay doğar meşesinden

Urfa'nın köşesinden

Dilimle kan alayım

Gerdanın şişesinden

Şeklindeki dörtlüğü kapının eşliğinde söyler ve oradan ayrılıp evine gider.

Aradan bir zaman geçtikten sonra o eve mutluluk ve huzur gelir ve bir çocukları olur. Doğan çocuğun adını koymasına için Hamza Şenses'i eve davet ederler. Hamza Şenses eve gelir, çocuğun adını “Gül” koyar. Hamza Şenses'e sorarlar:

-Neden “Gül” koyuyorsun Amca?

O da der ki:

-Ben bu aileden fayda gördüm. Yeni plak yapacağım, onun için.

Ay Doğar Aşmak İster

$\text{♩} = 66$



Ay do ğar aş mak is ter



Top kâ kül yaş mak is ter Top kâ kül yaş mak is ter



Be nim bu de li göy nüm



Ya re ka vuş mak is ter Ya re ka vuş mak is ter



Hay di de naz lı yar gü zel sin



Bar dak la rı dü zer sin Bar dak la rı dü zer sin



Hay di deNaz lı yar gü zel sin



Bar dak la rı dü zer sin Ni ye be ni ü zer sin

Ay doğar aşmak ister
Top kâkül yaşmak ister
Benim bu deli gönlüm
Yare kavuşmak ister.

Ay doğar meşesinden
Urfanın köşesinden
Dilimle kan alayım
Gerdanın şişesinden

*Haydi de nazlı yaz güzelsin
Bardakları düzersin
Niye beni üzersin.*

*Haydi de nazlı yaz güzelsin
Bardakları düzersin
Niye beni üzersin.*

Urfalı Bestekârlar: 13 OSMAN DOĞAN



Abdullah BALAK
Halk Kültürü Araştırmacısı
Bestekar-Söz Yazarı

1942 yılında Urfa'da doğdu. Babası Neşet Bey'in oğlu Kemal Bey, annesi Hamalı Osman'ın kızı Fatma Hanım'dır. Mensup olduğu aile Şanlıurfa'da "Neşetbeyler" olarak bilinir.

İlk öğrenimini Urfa Atatürk İlkokulu'nda, orta ve lise tahsilini Urfa Lisesi ve Haydarpaşa Lisesi'nde tamamladı. Daha sonra Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Eski Ön Asya Dilleri ve Kültürleri (Sümeroloji) Bölümünden mezun oldu. Uzun yıllar Ankara'da ticaretle iştigal etti.

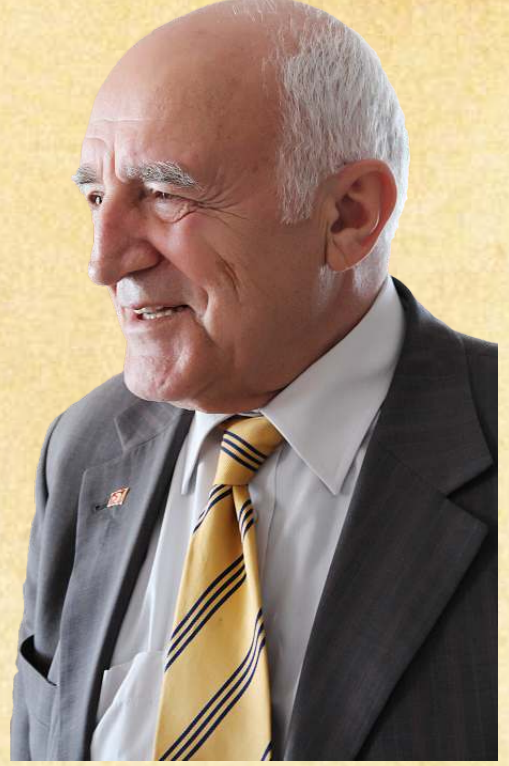
Amcası kızı ile evli olup ikisi kız biri erkek üç çocuk babasıdır.

Siyasi ve Parlamento Hayatı

1983 ve 1987 seçimlerinde Anavatan Partisi'nden iki dönem Şanlıurfa milletvekili seçilen Osman Doğan, TBMM'nde İçişleri Komisyonu Başkanlığı ile Anavatan Partisi Genel Merkezi'nde Basın-Yayın-Tanıtma-Halkla İlişkiler Başkan Yardımcılığı yaptı.

Özellikle TBMM ve parti çalışmalarında tutarlı, ilkeli, verimli ve başarılı bir siyaset adamı olarak olumlu intibalar bırakmıştır. Milletvekilliği süresince TBMM'nde kendisinin hazırladığı 17 kanunun yasallaşmasını sağladı.

Milletvekilliğinin ilk yılında hazırladığı "Kurtuluş Savaşı'nda gösterdiği kahramanlıktan dolayı Urfa ili adının



Bestekâr Osman Doğan (2013)

'ŞANLIURFA' olarak değişmesine ilişkin kanun teklifi" sunduğu gerekçelerle TBMM'nde 12.06.1984 tarihinde kabul edilerek kanunlaştı. 3020 sayılı bu kanun 22.06.1984 tarih ve 18439 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdi. "ŞANLI" unvanı tarihsel bir hakkın teslimi olmuş ve tarihte yeni bir sayfa olarak yerini aldı.

1991 seçimlerinde aday olmayan Osman Doğan, daha sonra Anavatan Partisi'nden istifa ederek MHP Genel Başkanı Alpaslan TÜRKES'in başkanışmanlığı görevinde bulundu.

Ankara'daki yüksek tahsil yıllarıyla iş hayatında ve daha sonra da iki dönem Şanlıurfa milletvekilliği süresince "bir kent aydını" olarak, halkın istek ve ihtiyaçlarıyla ilgilenerek, çeşitli zeminlerde topluma hizmet etme mutluluğunu ve gururunu yaşayan Osman Doğan, siyasi hatıralarını kitap haline getirme çalışmalarını sürdürmektedir.

Musiki Hayatı ve Bestekârlığı

Sayın Osman Doğan'ın dünyaya gözünü açtığı Şanlıurfa'ya, özel bir sevgi ve tutkuyla yürekten bağlıdır. Eserlerinde bir sanat endişesi olmadan bazen kendisinin, bazen de halkın duygu ve düşüncelerini, sevinç ve acılarını, yiğitlik, sevgi ve sıla özlemi ile toplumsal olaylar gibi temaları sade bir dille ve içten gelen güzel ezgilerle anlatmaktadır. Halk türküleri motifleri taşıyan ezgileriyle herkesin kendinden bir parça bulacağı eserleri bestekârimızın iç dünyasını yansıtmaktadır.



(Kasım 2013)

Sabri Küküoğlu, Bestekâr Osman Doğan ve Abdullah Balak ile



Osman Doğan ortaokul son sınıfta okul gecesinde, 1959

Küçük yaşlarda müzik ile iç içe olan, ortaokulda koro başkanlığı yapan Osman Doğan, 18-20 yaşlarında 1958-1960 yılları arası Urfa Musiki Cemiyeti'ne devam etmiştir. O dönem Urfa Musiki Cemiyeti'nde ünlü okuyuculardan Mahmut Güzelgöz (Tenekeci Mahmut), Karaköprülü İsmail, İzzet Delioğlu (Demir İzzet), Mehmet Sağlamkol (Kurrik Mahey); Bağlama üstadları Aziz Çekirge ve Mehmet Şengül, Abdurrahman Savaşan (Camgöz Abe); Neyzen Hafız İsmail Baba (Kide Hafız), Kadir Güzel gibi güzel insanlar yüreklerini açarak asırlık Urfa türkülerini ve hoyratlarını; Ahmet Alaybeyi, Osman Doğan, Fevzi Atloğlu, Yavuz Tapucu, Mustafa Savaş, Mustafa Çölkesen, Mehmet Kurt, Kemal Geçgil ve daha ismini sayamadığımız gençlere öğretmek kültürel mirasın bugünlere gelmesini sağlamışlardır.

1962-1968 yılları arasında Ankara'da İncesu semtinde bulunan "Urfa Kültür Derneği"nde Urfa halk müziği korosunu çalıştırdığım yıllarda Osman Doğan da bu koroda bağlamasıyla yer alırdı. Koroda ayrıca Mehmet Savaş, Celal Kaya, Ömer Polat, Vedat Seymen, Tevfik Arca, Lütfü Emiroğlu, Mahmut Alay, Süha Kürkçüoğlu, Şahin Parmaksız, Halil Özgüneş ve Ali Muşluoğlu da yer alıyordu. O dönemde her yıl 11 Nisan Urfa'nın kurtuluşu kutlamalarında Ankara



Ankara'da bir Urfa Gecesinde Osman Doğan, Hakkı Özel ve Şahin Parmaksız (1970)

Radyosu'nda canlı konser veriyorduk. Ayrıca Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde de konserlerimiz oluyordu. Ankara'da düzenlenen Urfa, Birecik ve Siverek gecelerinde de korumuz konserler veriyordu.

Doğduğu ve yaşadığı yörenin, aldığı kültürün ve yaşadığı olayların Sayın Doğan'ın kişiliği üzerinde etkisi büyüktür. Geçmişteki anıları ve müzik birikimleri eserlerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Mensup olduğu "soylu kültür kaynağı"ndan bu eserlerin beslenmiş olması, yöresel ve bölgesel karakterlerin görülmesi, "arının çevresindeki çiçeklerden yararlanıp bal üretmesi" misalidir.

Yerel tavırları ve özellikleri esas alarak ürettiği halk müziği formunda besteleriyle bizlere geleneksel müziğimizden esintiler sunan Sayın Doğan'ın mızrabında da duygusal ve dokunaklı bir ifade hâkimdir. Bağlama icrası tavırlı olup yetiştiği yörenin özelliklerini yansıtmaktadır.

"Urfalı Yaktı Beni" isimli eseri 1964 yılında Muazzez Türing tarafından plaka okundu ve Ankara radyosunda yayınlandı. Remzinin Türküsü" isimli bestesi ise Kerküklü sanatçı Abdurrahman Kızılay tarafından kasete ve plaka okunmuştu.

Mahalli kaynaklardan yararlanarak özgün eser yaratma ve topluma geleneksel müzik anlayışına dayalı bir müzik kazandırma çabası içinde olan bir bestecimizdir. Halen Ankara'da yaşayan bestekârimizin musikişinaslar ile yakın dostluğu ve müzik meşklere devam etmektedir. Halk müziğine gönül verenler adına kendisini yürekten kutluyorum. Sağlıklı uzun ömürler diliyorum.



Osman Doğan, Ortaokulda THM. korosunda oturanlar arasında sağdan beşinci

Gök Güvercin

SAZ.....

GÖK GÜ VER CİN KA NAT AÇ TI

SA Hİ LE YAL VAR YA KAR

GE Rİ GEL MEZ NA Fİ LE

GÜN LER GEÇ Tİ EY VAH İ LE VAH İ

LE BU DÜN YA NIN AL TI ÜS TÜ

GA İ LE

- 2 -

GÖK GÜVERCİN USUL USUL İNİŞTE
HEP AYNIDIR HER GİDİŞTE GELİŞTE
İNSANLARIN AKLI FİKRİ HEP İŞTE
BU DÜNYANIN ALTI ÜSTÜ BU İŞTE

- 3 -

GÖK GÜVERCİN SABAH İLE UYANDI
SOĞUK SICAK DİNLEMEDİ YIKANDI
EŞİM DOSTUM HER KAHRIMA DAYANDI
BU DÜNYANIN ALTI ÜSTÜ YALANDI

Güle Güldür Diyorlar (Remzi)

♩ = 220

SAZ.....

GÜ LE GÜL DÜR

Dİ YOR LAR GÜ ZE LE YAR Dİ YOR LAR

... Şİ RİN CA NIM VE REN DE BU NA KA DER

BU NA KA DER BU NA KA DER Dİ YOR LAR

... BU NA KA DER BU NA KA DER BU NA KA DER

Dİ YOR LAR

- 2 -

GİTME DESEM YOLU YOK
GEL DESEM FERMANIM YOK
ECELE İŞİN NEYDİ
GİTTİN Kİ DÖNÜŞÜN YOK

- 3 -

REMZİ'SİN SEN BİR GÜLSÜN
ALEM MERTSE MERT GÖRSÜN
USTAN'IN FİGANIDIR
DOST AĞLASIN EL GÜLSÜN

Kör Mü Oldu Gülen Gözlerin (Olur Mu Böyle).

♩ = 120

KÖR MÜ OL DUN GÜ LEN GÖZ LE RİN YA LAN MIY DI GÜ ZEL SÖZ LE

RİN O LUR MU BÖY LE O LUR MU BÖY LE

A TEŞ OL DUN YAK TIN DÜN YA MI ÇEK TİK LE RİM BA NA RE VA

MI O LUR MU BÖY LE YA LAN MI SÖY LE

BEN AV OL DUM SEN ZA LIM AV CI YA LAN AŞ KI NA KUR BAN OL

DUM O LUR MU BÖY LE O LUR MU BÖY LE

DERT OR TA ĞİM GAR İP POS TA CI BİR SE LA MIN A LA MA ZOL

DUM YA LAN MI SÖY LE YA LAN MI SÖY LE

-1-
KÖR MÜ OLDU GÜLEN GÖZLERİN
YALAN MIYDI GÜZEL SÖZLERİN (OLUR MU BÖYLE)
ATEŞ OLDUN YAKTIN DÜNYAMI
ÇEKTİKLERİM BANA REVA MI (YALAN MI SÖYLE)

BAĞLANTI

BEN AV OLDUM SEN ZALİM AVCI
YALAN AŞKINA KURBAN OLDUM (OLUR MU BÖYLE)
DERT ORTAĞIM GARİP POSTACI
BİR SELAMIN ALAMAZ OLDUM (YALAN MI SÖYLE)

-2-
YÜREĞİMDE SEVDA KISKACI
SEN OLMUŞTUN BAŞIMIN TACI (OLUR MU BÖYLE)
ATEŞ OLDUN YAKTIN DÜNYAMI
ÇEKTİKLERİM BANA REVA MI (YALAN MI SÖYLE)

BAĞLANTI

-3-
SAĞALMIYOR GÖNÜL YARASI
YAŞAMANIN VAR İM MANASI (OLUR MU BÖYLE)
ATEŞ OLDUN YAKTIN DÜNYAMI
ÇEKTİKLERİM BANA REVA MI (YALAN MI SÖYLE)

BAĞLANTI

Sarı Saçlarını Yele Savurdun

♩ = 124

SA RI SAÇ LA RI NI YE LE SA VUR DUN

HE LE GÜ ZEL A DIN SA NIN Nİ CE DİR

BİR BA KIŞ TA

BE Nİ CAN DAN OL DUR DUN HE LE GÜ ZEL

MA Rİ FE TİN Nİ CE DİR

Nİ CE DİR

- 2 -

SENİ BANA ELLER SALIK VERDİLER
HELE GÜZEL ANAN BABAN NİCEDİR
KİMİ TÜRKMEN KİMİ YÖRÜK DEDİLER
HELE GÜZEL SOYUN SOPUN NİCEDİR

- 3 -

AL FİSTANİ GİYMİŞ DAĞLAR MARALI
HELE GÜZEL BU İŞVELER NİCEDİR
GARİP DOĞAN SEVDASINDAN YARALI
HELE GÜZEL MERHAMETİN NİCEDİR

Sorma Derdimi Derdimi

BA ZEN KUR DA BA ZEN KU ŞA DE DİM DER Dİ
Mİ DER Dİ Mİ BA ŞİM ÇAL DIM TAŞ TAN TA ŞA
SOR MA DER Dİ Mİ DER Dİ Mİ A MAN (SAZ ---
ŞU UR FA NIN
BA HA RIN DA U ÇAN KU ŞUN KA NA DIN DA
YA RE VAR SAM YA RE VAR SAM

- 2 -

BAZEN DAĞDA BAZEN BAĞDA
DOLAŞTIM GÖNÜL AVUNMAZ
GENE BUGÜN BAŞIM DARDA
YARSIZ BU GÖNÜL AVUNMAZ AMAN

- Bağlantı -

ŞU URFA'NIN BAHARINDA
UÇAN KUŞUN KANADINDA
YARA VARSAM YARA VARSAM

- 3 -

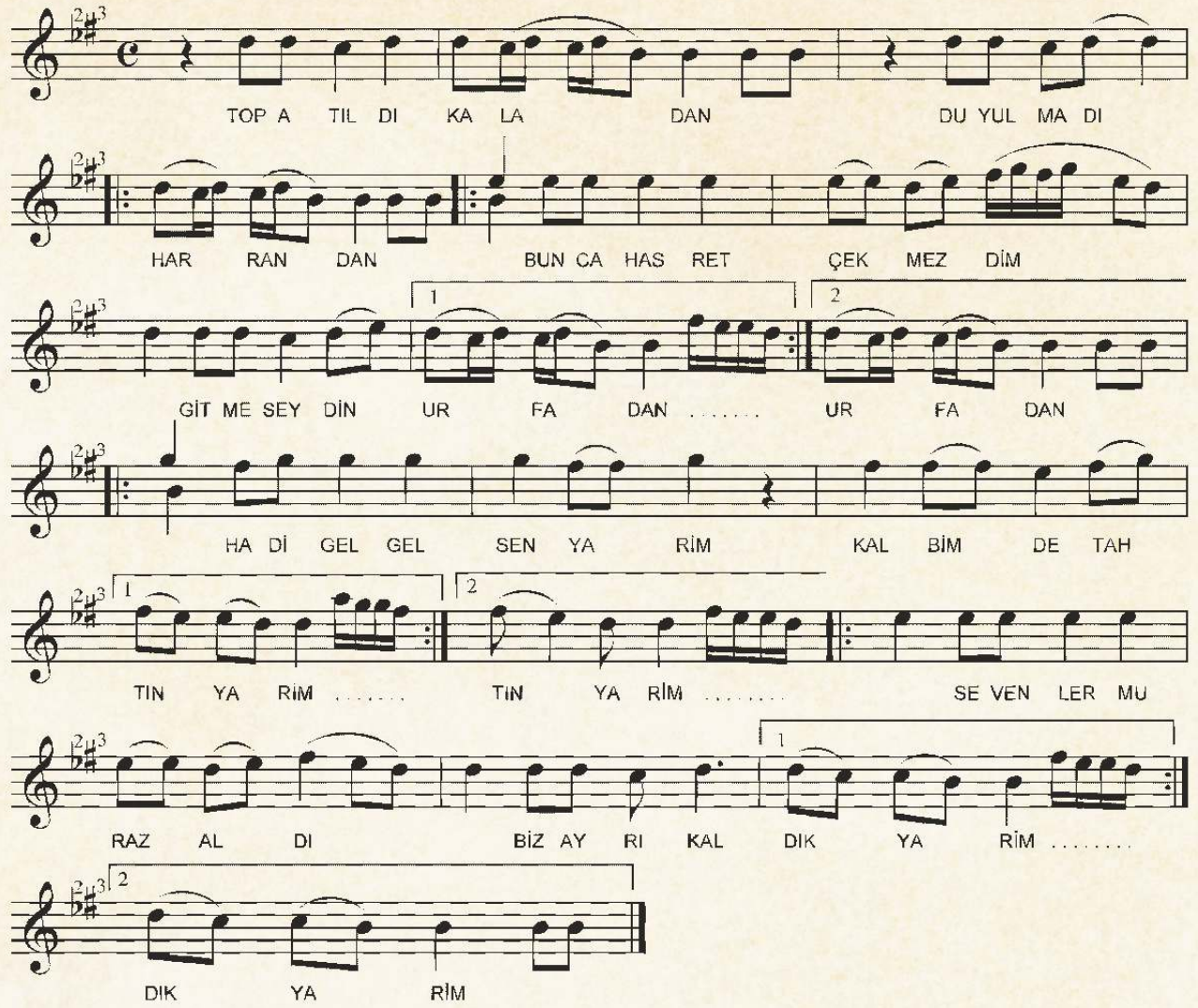
BAZEN ATLI BAZEN YAYA
ÇOK YOL ALDIM YOL TÜKENMEZ
İSTEDİM YARA VARMAYA
YARA GİDEM YOL TÜKENMEZ AMAN

- Bağlantı -

ŞU URFA'NIN BAHARINDA
UÇAN KUŞUN KANADINDA
YARA VARSAM YARA VARSAM

Top Atıldı Kal'adan

♩ = 92



TOP A TIL DI KA LA DAN DU YUL MA DI
HAR RAN DAN BUN CA HAS RET ÇEK MEZ DİM
GİT ME SEY DİN UR FA DAN UR FA DAN
HA Dİ GEL GEL SEN YA RİM KAL BİM DE TAH
TIN YA RİM TIN YA RİM SE VEN LER MU
RAZ AL DI BİZ AY RI KAL DIK YA RİM
DIK YA RİM

- 2 -

İKİ ÇARDAK YANYANA
TA EZELDEN BU YANA
YARADAN MURAT ETSE
BİZ DE GELSEK YANYANA

- Bağlantı -

HADİ GEL GEL SEN YARİM
KALBİMDE TAHTIN YARİM
SEVENLER MURAZ ALDI
BİZ AYRI KALDIK YARİM

- 3 -

URFA YOLU DÜZ MÜDÜR
MEVSİMLERDEN GÜZ MÜDÜR
KINAMAYIN A DOSTLAR
O YAR İKİ GÖZÜMDÜR

- Bağlantı -

HADİ GEL GEL SEN YARİM
KALBİMDE TAHTIN YARİM
SEVENLER MURAZ ALDI
BİZ AYRI KALDIK YARİM

Urfalı Yaktı Beni

SAZ.....

UR FA LI YAK TI BE NI

GUR BE TE AT TI BE Nİ

DÜN YA YA DE GİŞ MEZ DİM

BİR PU LA SAT TI BE Nİ

A MAN

A MAN A MAN

UR FA LIM A MAN

- 1 -
URFA'LI YAKTI BENİ
GURBETE ATTİ BENİ
DÜNYAYA DEĞİŞMEZDİM
BİR PULA SATTI BENİ
AMAN URFA'LIM AMAN

- 2 -
ÇİFT KUBBEDE HÜZÜN VAR
KIZ NE KARA GÖZÜN VAR
URFA'LI YAR DUR GİTME
SANA BİR ÇİFT SÖZÜM VAR
AMAN URFA'LIM AMAN

- 3 -
TEKTEK DAĞI DUMANDIR
YANDIR ALLAH'IM YANDIR
BEN UĞRUNA KÜL OLDUM
BİRAZ DA YARI YANDIR
AMAN URFA'LIM AMAN

ŞURKAV YAYINLARI



Kemalettin Gazezođlu Kültür Merkezi (Aziz Petrus ve Aziz Paulus Kilisesi)



Kilise, Şanlıurfa tarihi şehir merkezinde Yıldız Meydanı'ndan batıya doğru devam eden "Kazancı Bedih Sokağı"nın sonunda yer alan Ellisekiz Meydanı'nın kuzeyindedir. Giriş kapısı üzerindeki kitabeye göre 1861 yılında inşa edilmiştir. Kilise, Hz. İsa'nın iki havarisinin anısına inşa edildiğinden onların ismini taşır.

Urfalı Süryanilerin 1924 yılında Halep'e göç edişlerine kadar, kilise ve okul olarak kullanılan yapı, 1924 yılında Tekel İdaresi'ne verilmiş ve burada önce tütün işleme fabrikası açılmış, daha sonra şaraplık üzüm deposu olarak kullanılmıştır. Halk arasında, tekel kelimesinin Fransızca karşılığı olan Regie (Reji)'den dolayı "Reji Kilisesi" olarak adlandırılmıştır. Kiliseden çıkarılan mezar taşları Urfa Müzesi'nde sergilenmektedir.

Kilisenin güney avlusunda dogu-batı yönünde uzayan ve kuzey cephesinden sağlı sollu merdivenle çıkılan iki katlı yapı, 1860 yılında Süryani okulu olarak inşa edilmiştir. Bu eski okul yapısı ile kilisenin kuzey avlusunun dogu kesimindeki Rahip Evi restorasyon sonrası kültürel amaçlı kullanılmaktadır.

Kilise yapısı, 1998 yılında Şanlıurfa Valiliği'nce kısmen restore edilerek üç yıl Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın halıcılık atölyesi olarak kullanılmıştır. 2001 yılında yapılan geniş çaplı restorasyonla konferans, sergi ve müzik dinletileri vb. faaliyetlerin yapılabileceği bir merkez olarak, 24 Mayıs 2002 tarihinde "Vali Kemalettin Gazezođlu Kültür Merkezi" adıyla hizmete girmiştir.